

KARYS

1989
RUGPJŪTIS — AUGUST
RUGSĒJIS — SEPTEMBER
Nr. 7

Leidžia — L.K.V.S. RAMOVĖ

TURINIO SKYRIAI: Karinės žinios, Mokslas ir Technika, Spaudoje pasižvalgius, Žvilgsnis į politiką, Kronika ir Šaulių priedas — Tremties trimitas.Redaktorius — Balys Raugas, 415 Main St., Delran, N.J. 08075
Administratorius — Alfonsas Samušis**KARYS** išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriamus straipsnius siųsti redaktoriaus adresu. Įvairių autorių straipsniai, skelbiami **KARYJE**, nevisada reiškia redakcijos nuomonę. Straipsniai gali būti trumpinami bei taisomi. Korespondencijos spausdinamos tik apie ramovėnų, šaulių ar birutiečių veiklą bei jų narius. Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams U.S. \$26.00, pusmečiui U.S. \$13.00, atskiro nr. U.S. \$3.00.

Pinigus siųsti šiuo adresu: **KARYS 341 Highland Blvd., Brooklyn, NY 11207, USA**Čekius arba Money Orders adresuoti tik **KARYS** vardu, - ne "Warrior" ar kt.Keisdami adresą nedelsdami praneškite **KARIUI**, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.**KARYS** (ISSN 0022-9199) is published monthly except July, August and December by Lithuanian Veterans Assoc. **RAMOVĖ**, a Not-For-Profit Corporation, 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207. Subscription \$17.00 per year (single copy \$2.00). Second class postage paid at Brooklyn, N.Y. Postmaster. Send Address changes to: **KARYS, 341 Highland Boulevard, Brooklyn, N.Y. 11207.****TURINYS**

<i>Viršelis:</i> Restauruota Trakų pilis. Čia gimė ir mirė Vytautas Didysis	
Faksimilė iš "Geležinis vilkas" — Teatleidžia mums valdovai	289
<i>Z. Raulinaitis</i> — Didysis Prūsų sukilimas	289
Lietuvos garbei per Atlantą	295
<i>Vyt. Skuodis</i> — Kreipimasis	296
<i>Dr. V. A. Dambra</i> — II pasaulinio karo kaltininkai	297
Palaužti gyvenimai (Pasisako gen. Petronis ir istorikas Rudis)	300
Lietuvos karininkų kapai Sibire	303
<i>B. Rgs.</i> — "Ramovės" suvažiavimas	304

KARIO SKYRIAI:

Karinės žinios	307
Mūsų spaudoje apsižvalgius	309
Žvilgsnis į politiką	314
Mūsų artimieji	331

KARIO PRIEDAS

Tremties trimitas	319
Turinyje: 1940 - 46 m. užrašai, kronika ir kt.	

ATSTOVAI

Baltimore — K. Česonis, California — A. Audronis, Chicago — K. Juškaitis, Cleveland — J. Citulis, Aurora, Col. — Br. Masiokas, Boston — V. Senūta, Detroit — V. Kutkus, Australia — V. Šalkūnas.

Isteigtas Lietuvoje 1919 —
Nepriklausomybės kovų —
metais.

KARYS

Atgaivintas Juginėse
Amerikos Valstybėse
1950 metais.

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 7 (1654)

RUGPJŪTIS - AUGUST — RUGSĖJIS - SEPTEMBER

1989

RUGSĖJO AŠTUNTAJAI . . .

(Faksimilė iš laisvėjančioje Lietuvoje išeinančio laikraščio "GELEŽINIS VILKAS" Nr. 5, 1989)

Teatleidžia mums valdovai...

1930 m. mūsų Tėvynė plačiai ir iškilmingai paminėjo garbingiausio Lietuvos valdovo Vytauto Didžiojo 500 metų mirties sukaktuves. 1930-ieji metai paskelbti Vytauto Didžiojo metais. Daugelyje miestų, miestelių bei knaimų buvo pastatyti paminklai šiam garsiam kunigaikščiui. Lietuvos istorikai parašė knygą "Vytautas Didysis", Kauno universitetas buvo pavadintas Vytauto Didžiojo vardu, Lietuvos bankas išleido pinigų su didžiojo mūsų tautos vyro atvaizdu. O kiek įvairiausių plakatų, atvirukų, suvenyrų...

Ateinančių metų spalio 27 d. sukaks 560 metų nuo Kęstučio sūnaus Vytauto mirties, kuriam valdant Lietuva buvo viena iš didžiausių Europos valstybių, jos žemės driekėsi nuo Baltijos iki Juodosios jūros, Lietuvos vardas su pagarba buvo minimas visoje Europoje. Kitais metais bus dar vienos sukaktuves - 550 metų nuo tos dienos, kada klastingai buvo nužudytas Vytauto brolis didysis kunigaikštis Žygimantas, kuris po Vytauto mirties ėjo jo pėdomis ir kovojo už Lietuvos valstybės nepriklausomybę.

1991-aisiais metais, t.y. už poros metų, liepos 6 d. minėsime 650-ąsias didžiojo kunigaikščio Gedimino mirties metines. Gediminui turime būti labai dėkingi: ir už Lietuvos gy-

nimą nuo Kryžiuočių ordino antpuolių, ir už senųjų aisčių žemių prijungimą, ir už sostinės Vilniaus įkūrimą, ir už visą jo garsiąją gimimą. Gediminas gindamas Tėvynės laisvę žuvo ties Veliuona.

Gėda mums, lietuviams, kad 1941 m. su didžiausiomis iškilėmis nepamirėjome Gedimino 600 m. mirties sukaktuvių. Gėda, kad 1963 m. nepagerbėme pirmojo Lietuvos karaliaus Mindaugo, nuo kurio mirties buvo sukakę 700 metų. Jis suvienijo Lietuvą į galingą, dvasià ir išmintį gerbiančią valstybę. Gėda, kad 1966 m. neprisminėme Vytenio, nepažymėjome jo 650-ųjų mirties metinių. Gėda, kad 1977 m. nepamirėjome Algirdo 600 m. mirties sukaktuvių. Gėda, kad 1982 m. nepagerbėme Vytauto tėvo, narsaus karžygio, pagoniškosios Lietuvos gynėjo Kęstučio, nuo kurio niekšiško nužudymo Krėvos pilyje buvo praėję 600 metų.

Gėda mums visiems, todėl privalome mūsų galingųjų ir garbingųjų valdovų vėles prašyti atleidimo. O jį gausime tik tada, kuomet pasieksime tikslą, dėl kurio jie kovojo ir atidavė savo gyvybes - už Nepriklausomą Lietuvą!

DALIUS

DIDYSIS PRŪSŲ SUKILIMAS ARTĖJO PRIE PABAIGOS

Z. RAULINAITIS

Nežiūrint vieno kito gan žymaus sukilusių prūsų laimėjimo prieš pavergėjus kryžiuočius, su-

kilėlių būklė 1270 m. ėmė blogėti. Jie nesugebėjo susijungti po viena vadovybe ir nepajėgė pralaužti

ordino pilių linijos nei prie Vyslos, nei pagal Aismarių pakrantę, nei išilgai Priegliaus upės. Savo didelėse mūrinėse pilyse kryžiuočiai buvo nepalaužiami. Narsusis notangų vadas Herkus Mantas turėjo nuolatos saugotis užpuolimo iš Balgos, Brandenburgo, Karaliaučiaus, Tapliavos ir Vėluvos. Varmėje ir Pagudėje veikęs varmių vadas Glapas sergėjo kryžiuočių užpuolimus iš jų mūrinių Elbingo ir Kristburgo pilių. Kartais jiems, tose jų laisvės kovose, patalkindavo sumanus taktikas bartų vadas Divanas.²

Kulmo ir Pamedės kraštai jau buvo visiškai patekę į ordino valdžią. Iš tų kraštų išstumti vokiečių kolonistų prūsai nepajėgė. Tuo metu smarkiausiai buvo kovojama Pagudėje. Ten prūsų sukilimas prasidėjo kiek vėliau. Pagudės prūsų kilmingieji greitai pasiskirstė į dvi priešingas grupes. Viena jų susidėjo su kryžiuočiais, o kita, besivildama kitų prūsų kraštų paramą, stėjo kovon ir ėmė puldinėti kryžiuočių pilis.³

Pažvelgsime į prūsų sukilėlių veiksmus Pagudės krašte, paseksime jų ir ordino kariuomenių veiksmus, jų žygius ir kovas dėl pilių 1271 - 1272 metų bėgyje.

Apgaulingas žygis į Kulmo kraštą. Bartų vado Divano rankos buvo kiek laisvesnės už notangų ar varmių vadų, kurie buvo ypač užimti ordino pilių įgulų veiklos sekimu. Jis sudarė gana gudrų planą, kaip su sukilėlių pagudėnų pagalba smogti kryžiuočiams, įsitvirtinusiems keletose didesnių ir mažesnių pilių Pagudėje. Mat, Divanas suprato, kad leisti ordinui visiškai įsigalėti Pagudėje, kaip jis buvo įsigalėjęs Pamedėje ir Kulmo krašte, reišė atverti kryžiuočiams vartus ir kelią į gretimą Bartą ir Varmę.

Skaitome Dusburgiečio kronikoje: "Divanas, pravarde Klokinis (Clekine),⁴ bartų vadas, ir pagudėnų vadas Linkas su didele kariuomene įsibrovė į Kulmo žemę..." Bartų ir pagudėnų jungtinė kariuomenė, greičiausia, žygiavo vasaros metu, kai miškų keliai buvo jau gerai pradžiūvę. Divano vedamų raitelių žygio kelias ėjo miškais nuo Alnos ir Serijos aukštupių, jiems nuo seno žinomas, vedęs pro Liubavą, Drevantos rytinėmis pakrantėmis iki Štraisbergo brastos, o iš jos į Kulmo kraštą. Kelio ilgis apie 90 km. Tuo tarpu Linko vestiejiems sukilėliams — pagudėnams, žygiavusiems skersai Pamedę, Sasnos ir Liubavos pasieniais, kelias į Kulmą buvo bent trečdaliu trumpesnis. Divano ir Linko voros galėjo susijungti prie Liubavos.

Tropų (Traupleino) pilies apgula. Nėra jau taip svarbu, kaip ir kokiais keliais bartų ir pagudėnų raitelių buvo žygiuota. Šiuo atveju svarbiau yra to užpuolimo tikslas; o tas paaiškėja iš tos kariuomenės tolesnių veiksmų. Petras Dusburgietis taip rašė savo kronikoje:

"...tai dėl šios kariuomenės sukkelto triukšmo Kristburgo broliai (t.y. riteriai), bei kiti susibūrė Kulmo žemėje. (Linko vesti) pagudėnai, laikydamiesi Divano ankstesnio įsakymo, su stipria raitelių bei pėstininkų kariuomene patraukė prie pilies vardu Tropai (Traupeinas), buvusios tarp Kristburgo ir (vėlesniojo) Marienburgo". 143-(138).

Pagal Divano planą, Kulmo kraštas buvo užpultas tik tam, kad sukėlus triukšmą ir nuviliojus Pagudės pilių, ypač Kristburgo, ordino įgulas į pietus, į tariamai plėšiamą Kulmo kraštą. Tuo pat metu Divanas, norėjo sukilėlių kariuomenę iš Kulmo skubiai permesti šiaurėn, į Pagudę, ir ten griauti kryžiuočių pilis. Vienos dienos skubiu žygiu, sugrįžusius bartų ir pagudėnų raitelius pasitiko ir prisijungė dar ir skaitlingi pagudėnų pėsti kariai.

Maždaug viduryje tarp Nogatės ir Zirgūnos upių, apie 15 km į š.v. nuo stiprios Kristburgo pilies, stovėjo Tropų (prūsiškai Traupeino) pilaitė. Divanas buvo iš anksto įsakęs Linkui su jo pagudėnais — sukilėliais skubiai pulti ir užimti tą pilaitę, kol nuvilioti į Kulmą riteriai dar nesugrįžo. Tačiau Linko puolimas nepavyko. Tropų pilaitės įgula užsidarė pilyje ir, nežiūrind kad ji buvo maža, atkakliai gynėsi.

Kadangi Divanas planavo išplėsti grobio ir naikinimo veiksmus Pagudėje vakarų kryptimi, Vyslos link, todėl Tropų pilaitės apgulai buvo palikti tik pėstieji pagudėnai, kurių vadu buvo paskirtas tūlas Kaltis. Tuo tarpu Divano ir Linko vadovaujami "raiteliai nužygiavo link valsčiaus vardu Aliamas, kuriame dabar stovi Marienburgo pilis, ir ligi Marienverderio salos žudydami žmones, imdami juos į nelaisvę ir degindami visa, kas pasitaikė kelyje".

Kol Kalčio įsakinėjami pėstieji pagudėnai puldinėjo apgultą Tropų pilaitę, o Divano vedami raiteliai žygiavo pagal Nogatę ir Vyslą grobdami ir degindami, kas užtruko 2 - 3 dienas, iš Kulmo srities sugrįžo Kristburgo riteriai.

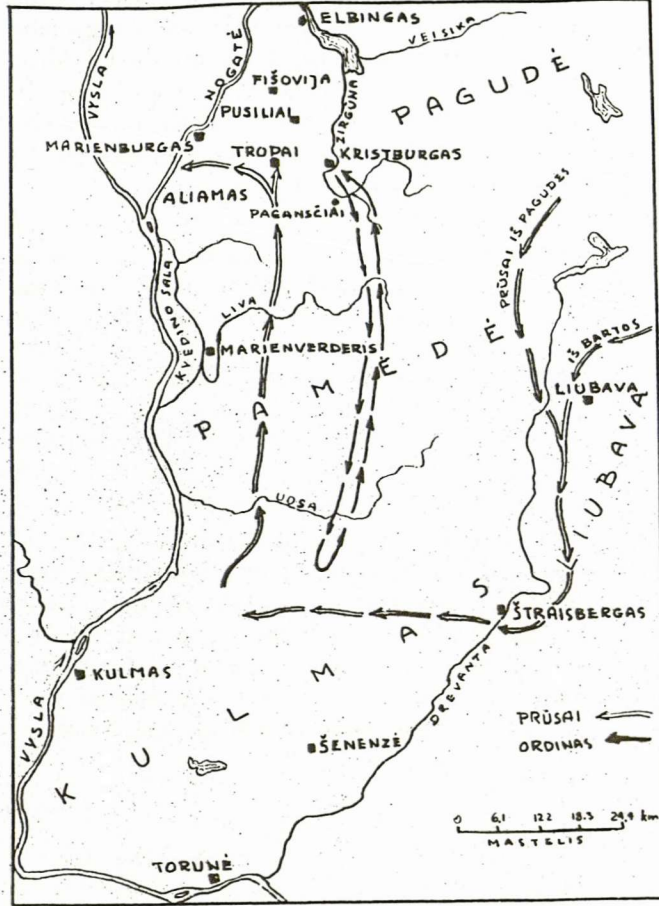
Tropų apgula nublokšta. Artimiausiose Pagudės pilaitėse užsidarę kryžiuočiai iki tol nedrįso

iškišti nei nosies. Tačiau, kai tik pasklido žinia, kad stambi Kristburgo įgula sugrįžo: "Pusilių ir Fišovijos pilių broliai (riteriai) su savo ginklanešiais atskubėjo į pagalbą Kristburgo broliams ir miestiečiams, jau su ginku pasiruošusiems į pagalbą (Tropų piliai). Ir kai broliai žygiuodami į priekį, priartėjo prie apsiaustos pilies, prūsai nutraukė apgulą ir pradėjo bėgti. Per apgulą ir bėgant žuvo daug prūsų, daug buvo mirtinai sužeista, jų vadas Kaltis taip pat krito nukautas kalaviju, mat pėstininkai bėgdami susidūrė su raiteliais".

Iš anksčiau aprašytų kovų patyrėme, kad gerai įtvirtintų ir kryžiuočių ginamų pilių prūsai nesugebėjo užkariauti. Jiems nepavyko nei padegti, nei paimti Tropų, kol riteriai sugrįžo ginti savo Kristburgo, į kurį tuojuos ėmė telktis aplinkinių pilaičių įgulos. Nuo Kristburgo iki Pusilių pilies šiaurėje tebuvo apie 12 km, o iki Fišovijos (arba Viskovos) — apie 20 km, taigi raiteliams vos keletu valandų kelio. Didelėje Kristburgo pilyje įgulos galėjo būti nuo 12 iki 20 riterių, tuo tarpu mažose Pusilių ir Fišovijos pilaitėse jų buvo gal po du ar tris riterius. Tačiau, kartu su ginklanešiais ir palydovais, su atskubėjusiais pagalbon pamedėnais ir krikštytais pagudėnais Kristburge galėjo susitelkti apie 300 šarvuotų raitelių (riterių ir jų palydos) ir apie 500 lengvųjų raitelių.

Tropus apgulę pėsti prūsų kariai, o jų ten buvo gal tūkstantinė, raiteliams užpuolus, po trumpo pasipriešinimo buvo greitai išblaškyti. Tą pabrėžė ir kronikos autorius: "mat pėstininkai susidūrė su raiteliais". Nepadėjo nė vado Kalčio narsumas. Vadui žuvus, apguloje išsidėstę pagudėnai spruko į apylinkės miškus, tačiau neišsibėgiojo, bet tuoj ir vėl susitelkė.

Patyręs apie Kristburgo riterių sugrįžimą ir Tropų pilaitės apgulėjų nelaimę, Divanas tuojuos nutraukė savo žygį pagal Vyslą ir grįžo link Tropų. Tačiau savo pėstininkų paremti jis nebesuspėjo, nors jam pavyko juos vėl surinkti ir sujungti su raiteliais. Sujungtą kariuomenę Divanas atitraukė už Zirgūnos, į jos rytinį krantą. Nors Zirgūnos aukštyje buvo lengvai pereinamas upelis, tuo atveju jis gerai pasitarnavo kaip aiški riba, skyrusi dvi priešingas kariuomenes, Dusburgietis užrašė: "Šito įvykio (t.y. pralaimėjimo prie Tropų) išgąsdinti raiteliai bei pėstininkai susijungė ir įsirengė stovyklą ant Zirgūnos upės kranto, o broliai su savo kariuomene apsisustojo priešais". Tokį kariuomenių išdėstymą patvir-

Divano apgaulingas žygis. (Schemą braižė B. Balčiūnas)

tino Jerošinas savo Eiliuotoje kronikoje, dar patikslindamas kryžiuočių kariuomenės stovyklos vietą:

"Priešais juos (t.y. prūsus), kitoje pusėje (uf andir sit)

*Zirgūnos, tuo metu
savo palapines ir broliai
pastatė ant lauko to kaimo,
kuris vadinasi Pagansčiai". (S. R. Pr. I, 463).*

Kautynės prie Pagansčių kaimo. Abi kariuomenės žygių ir kovų nuvargintos ilsėjosi. Atmušę ir išvaikę tropų pilies apgulą, kryžiuočiai jautėsi esą nugalėtojai. Jie, tikriausiai, net nenujautė, kad apsikrus taktikas Divanas buvo surinkęs išblaškytus pėstininkus ir vėl sutelkęs visą savo kariuomenę.

Miškinga dengta vietovė slėpė prūsų judėjimą ir veiksmus, o kryžiuočių žvalgyba, kaip dažnai, ir tada nebuvo labai akyli. Tuo tarpu Divano žvalgai labai uoliai stebėjo ir sekė, kas dėjosi priešų stovykloje. Pagansčių kaime, priešingame Zirgūnos krante. Jie aiškiai matė, "kai krikščionys, nelyginant nieko nebijodami, ne tik neišstatė reikalingų sargybų, bet atvirksčiai, net ir žirgus nusibalnojo..."

Tai ką Divano žvalgai pamatė, liudijo, kad kryžiuočių kariuomenė buvo labai pavargusi ir net nesirengė persekioti prūsų kariuomenės. Jos vadai nė nemanė, kad prie Tropų sumušti ir išvaikyti prūsai bus toki akiplėšos ir bandys juos užpulti. Tačiau, norėdamas visą šlovę atiduoti saviesiems, bet ne sumaniam ir narsiam pagonių vadui, pamaldusis kronikininkas rašė: "Prūsai pamatė, jog be kovos negalės išsigelbėti", todėl ėmė ir užpuolė kryžiuočių stovyklą. Iš tiesų tas įrašas, tuo atveju, nebuvo tikslus. Divanas galėjo lengvai pasitraukti be kovos. Tačiau jis buvo patyręs karvedys ir geras taktikas: vieton kuo greičiau pasitraukti į savo Bartos kraštą, nes planas paimti Tropų pilį nepasisėkė, taip pat nepavyko užbaigti grobio žygio pavyslyje. Dirvanas pastebėjęs retai pasitaikančią progą, smogė ir sunaikino pavargusi ir užpuolimo nelaukusi priešą.

Dusburgietis labai trumpai, vienu sakiniu aprašė nelaimingas kryžiuočiams kautynes, aiškiai nubrėždamas Divano pavartotą taktiką: "...jie (t.y. prūsai) pusę savo kariuomenės slaptai perkėlė per upę ir vėl žiauriai užpuolė krikščionis — vieni iš užpakalio, kiti iš priekio".

Zirgūnos aukštupio miškinga vietovė buvo labai tikusi tokiam apsuksiam Divano manevrui: užėjus nakčiai, stambią savo jėgų dalį, tikriausiai, raitelius Divanas pasiuntė už Zirgūnos į kryžiuočių stovyklos užnugarį. Ten, miško dengiami, jie išsidėstė išeities riboje puolimui ir laukė ženklų (laužo kalvoje pavidale ar rago balso) pulti. Prūsų pėstieji kariai, prisidengdami paupio krūmais, išsidėstė Zirgūnos vakariniam krante. Vos tik išaušus Divanas davė ženklą ir kryžiuočių stovykla buvo užpulta ir "iš priekio, ir iš užpakalio". Tokį vaizdą galima susidaryti, nors kronikininkas jo neužrašė. Jis tačiau pažymėjo tose kautynėse patirtus nuostolius ir teikėsi pranešti kaip nukentėjo aplink Kristburgo pilį beaugantis vokiečių kolonistų miestas:

"...anksčiau, nei krikščionys susiruošė gintis, prie Pagansčių kaimo žuvo dvylika brolių ir penki šimtai vyrų. Pasprukusius persekiojo iki pat (Krist-

burgo) miesto, po neilgos apgulos smarkiai jį užpuolė, visiškai sugriovė pamedėnų gyvenvietę bei pilį ir brolių papilį, vienus paimdami į nelaisvę, kitus išžudydami, išskyrus tuos, kurie suskubo pasprukti į brolių pilį".

Sunaikinę Kristburgo miestą ir ordino pilies papilį (t.y. žemutinę pilį ar įtvirtinimus) prūsai vis tik nepajėgė užkariauti pačios Kristburgo pilies, jos bokštų, mūrytų iš plytų ir akmenų, nes jie buvo atsparūs pagrindiniam jų ginklui pilims imti — ugniai. Užuomina apie sugriautą pamedėnų (ne pagudėnų) gyvenvietę bei pilį, aiškinama, kad tai esanti ta pati, tik atstatyta, pilaitė, kurią 1262 m. vasarą buvo sunaikinę sukilę pagudėnai (žiūr. P.D. Prūs. Žem. Kronika, 394 p.).

Nežiūrint visiško kryžiuočių pralaimėjimo, Kristburgas išliko nepaimtas, nors: "Tuo metu Kristburgo pilyje tebuvo likę (tik) trys broliai (riteriai) ir trys jų tarnai..." tačiau, prie jų prisidėjus bėgliams iš kautynių lauko, įgula sustiprėjo ir prūsų bandymai pulti pilį buvo gynėjų atmušti.⁶

Nors stipri Kristburgo pilis visą laiką buvo prūsams "nejkandama", tačiau pilies įgulai gyvenimą prūsai sugebėdavo padaryti beveik neįmanomą. Jei ne pakrikštytųjų prūsų parama, vargu, ar kryžiuočiai būtų pajėgę išsilaikyti. Kovose, kurios tuo metu siautė Pagudėje, be pakrikštytųjų pagudėnų, kryžiuočiams uoliai padėdavo pamedėnai, kurie buvo visiškai perėję į ordino pusę. Toliau cituojame ištisą Dusburgiečio kronikos skirsnį, kuris liudija to meto, t.y. Prūsų Didžiajam sukilimui einant prie pabaigos ordino kai kurių pilių būklę.

"145-(140) Apie tai, kaip sunku buvo gabenti maistą į Kristburgo pilį. Iš visų pusių apsuptiems galybės priešų Kristburgo broliams retai kada ramiai ir be didelio vargo pavykdavo atsigabenti iš Elbingo būtiniausių dalykų. Visa tai plukdydami Zirgūnos upe, broliai bei jų tarnai prarasdavo ir krovinius, ir gyvastį, todėl tris kartus Kristburgo pilį buvo užgriuvęs toks badas, kad pilis būtų visai palikusi be žmonių, jei nebūtų spėjęs ateiti su pagalba vienas Pamedės kilmingasis, vardu Sumilis, Tusino tėvas, gyvenęs tarp priešų, bet slaptai gerbęs tikėjimą ir brolius. Šitai sužinoję, prūsai įtužo, pagavo Samilį, pripylė jam į gerklę verdančio vandens ir, nuogą padėję ant ugnies, tol kepino, kol jis, kad ir pusgyvis, dar galėjo kvėpuoti; paskui jį tokį nusiuntė broliams, ten jis, ilgesnį laiką pasirgęs, galop pagijo. Ilgainiui pilyje vėl kilo toks baisus badas, kad broliai, pristigę

maisto, ėmė įkalbėti ir įtikinti jiems ištikimus pamedėnus, prie jų prisidėjusius, pasitraukti iš čia į kitas vietas, žadėdami palikti jiems visas teises bei laisves, kad galėtų ten prasimaitinti ir čia badu nemirtų. Kokia nuostabi, kokia dosni Dievo malonė, mielaširdingai suteikta broliams bei kitiems krikščionims ne tik šioje pilyje, bet ir visoje Prūsijos žemėje ir leidusi jiems vargti šį beveik nepakeliamą vargą, be galo priešingą žmogaus gyvenimo reikmėms, taip kantriai ir nuolankiai, kad jie ne tik neliūdėjo, bet visada džiūgavo, tikėdamiesi galop pelnysią rojaus linksmybes”.

ANTRASIS DIVANO ŽYGIS Į PAGUDE

Pavykęs 1271 metų vasaros žygis į Kristburgo apygardą, užsibaigęs prūsų pergale Pagansčių kaime, ir Kristburgo miesto sunaikinimas paskatino bartų vadą Divaną dar tų pat metų žiemą suruošti dar vieną grobio žygį. Dusburgietis savo kronikos puslapiuose įrašė skirsnį, kurio pavadinimas jau iš tolo skelbia, kad tą kartą Divano žygis nepavyko: **“Apie daugybės prūsų žūtį. Mūsų jau minėtas Divanas, po senovės ištroškęs krikščionių kraujo, sutelkė stiprią kariuomenę ir iš naujo apiplėšė Kristburgo ir Marienburgo apylinkes, manydamas, kad ir dabar jam taip seksis kaip anksčiau. Mat, tiek brolių bei kitų krikščionių išžudęs, arba paėmęs į nelaisvę, manė, jog nebeliko tose žemėse nieko, kas galėtų jam priešintis”.** 144-(139). Pagal kroniką, antrasis Divano žygis taikė į tas pačias apygardas ir apylinkes, kaip prieš tai buvęs vasaros meto užpuolimas.

To žiemos meto užpuolimo būta trumpai trukusio. Buvo apgrobtos apylinkės, kurių vasaros metu sukilėliai nebuvo suspėję apgrobti dėl Kristburgo įgulos įsiterpimo. Surinkę grobį, bartai skubiai traukėsi atgal į rytus, į Bartą, Divanas nelaukė, kol Kristburgo riteriai suorganizuos priešpuolį:

“(Divanas) išsiuntė į priekį savo kariuomenę su grobiu, o pats nusekė iš paskos su nedideliu pulkeliu”.

Kryžiuočiai, tačiau, nesnaudė. Kristburgo riteriai susilaukė skubios ir stiprios paramos iš Elbingo pilies prie Aismarių, už 30 km. Nežiūrint to, kad Divano raiteliai spėjo nekludomi apgrobti Kristburgo apylinkes ir išsivaryti paimtą grobį į Bartos kraštą, už Serijos ir Alnos upių, kryžiuočiai, anot kronikos, **“su silpna kariuomene” pasivijo Dvano “nedidelį pulkelių”, žygiavusį voros gale, jos ariergarde.**

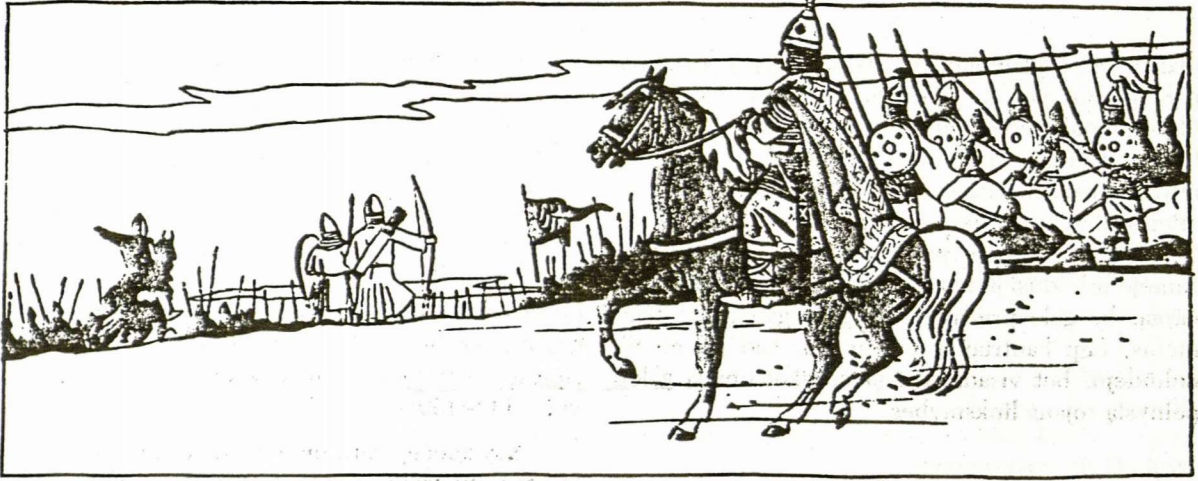
Ta kryžiuočių sutelkta “silpna kariuomenė”, matyti, nebuvo jau tokia silpna, nes ji vijosi Divano vorą net apie 130 km, tiesiai matuojant. Kryžiuočiai vijosi prūsus per priešų žemę, nebijodami sukilėlių užpuolimo, kol “priartėjo su silpna kariuomene prie Gubros upės.”⁷ Ten jie narsiai užpuolė Divaną ir nukovė vieną jo giminaitį vardu Dabaras, o visus jo žmones išžudė. Vis dėlto Divanas su nedideliu būreliu savo karių gėdingai paspruko. Taigi broliai, susigrąžinę grobį, kurio šis buvo iš jų žmonių prisiplėšęs, parvyko namo, dėkodami už sėkmę Dievui”. 144-(139).

Kryžiuočių kariuomenės nekliudytas grįžimas su atsiimtu grobiu per Bartos kraštą, dar kartą paliudija, kad riteriams pavyko, tas ko Divanas nesitikėjo, suteikti stiprią kariuomenę per trumpą laiką ir pavyti jo lėtai grįžtančią vorą.

Reikia pripažinti, kad Kristburgo pilies įgula buvo labai veikli, nežiūrint trūkumų ir nuolatinių pavojų, aukščiau Dusburgiečio aprašytų. Kad jie buvo kieti kovotojai matėme iš pastarųjų žygių. aprašydamas tuos žygius, Dusburgietis ta proga nušvietė riterių kietą asketinį gyvenimą. Jis paminėjo vieną iš Kristburgo riterių, būtent, “brolis Engelkė, gimęs Vestfalijoje, nuostabaus pamaldumo ir begalinės savitvarkos vyras, visa širdimi pasišventęs Dievui, be kitų dorovingų darbų, garsėjęs dar tuo, kad ant savo nuogo kūno nedėvėjo marškinių, o geležinius grandininius šarvus; iki savo mirties jis sudėvėjo ketverius tokius šarvus, visiškai suėstus metų ir rūdžių”. 146-(142).

PASKUTINIS DIVANO ŽYGIS

Nepasisekus 1271 m. žiemos grobio žygiui į Pagudę, Divanas vis nerimo ir ruošėsi vėl smogti smūgi ordinui. Atėjo 1272 m. žiema. Kai sausio mėnesio bėgyje šaltis išgrindė kelius, Divanas buvo pasiruošęs. Šį kartą savo bartų raitelius jis nuvedė pietvakarių kryptimi. Elbingo ir Kristburgo riteriai, šiaurinėje Pagudėje, buvo atsigavę ir gerokai sustiprėję. Divanas tikėjosi, kad nežiūrint to, jie nesusėps sutrukdyti jo rinktinės numatytų grobio veiksmų pietiniame Kulme. To žiemos žygio metu Divanas taikė į Kulmo krašto pietryčių sritį, į ten stovėjusią Šenenzės⁸ pilį. Tas paskutinis Divanui nelaimingas 140-200 km kelio žygis prieš ordiną yra aprašytas Dusburgiečio jo kronikos 165-(160) poskyryje:

XIII a. raiteliai — slava

“Tuo tarpu Divanas, bartų vadas, su aštuoniais šimtais vyrų apsiautė Šenenzės pilį ir prisiekė savo dievų galybe, kad iškarsias brolius ir jų ginklanešius ties pilies vartais, jeigu jie bematant neatiduosią jam pilies. Šioje pilyje tebuvo trys broliai ir keletas ginklanešių, pastaruosius broliai apvilko savo vienuoliškais apsiaustais ir įteikė jiems savo apskritus (raitelių) skydus, tikėdamiesi įvarysį priešams baimės, kai atrodys, jog pilyje daugiau brolių. Kai šitai padarė, kai viena šalis parengė visa, kas reikalinga piliai pulti, o kita — kas reikalinga gynybai, prasidėjo puolimas; krito daug priešų, sužeistų ir nukautų, o brolis Arnoldas Krofas, leisdamas strėles iš arbaletų, peršovė minėtajam Divanui kaklą. Šiam žuvus, kiti pasitraukė nebaigę reikalo. Piktžodžiautojui Divanui nutiko taip kaip tam Heliodorui, kuris, mėgindamas apiplėšti Viešpaties šventyklos išdinę, krito Dievo nutrenktas žemėn negyvas įėjęs į šventyklą su daugybe žygūnų ir padėjėjų, jis nesulaukė nė iš vieno pagalbos, tik neštuvais buvo išneštas laukan”.

Prie to trumpo, tačiau, beveik viską pasakančio kronikos skyrelio nebetektų ką ir pridėti. Reikia tačiau pastebėti, kad Divanui, vienam iš veiklesniųjų ir gabesniųjų prūsų vadų, žuvus, prūsų laimė laisvės kovų laukuose pradėjo smarkiai kristi. Tas ypač darėsi ryšku pradėdant 1272 metais, kai vienas po kito žuvo visi didieji prūsų sukilėlių vadai. Sukilusių prūsų kovingumą dar kurį laiką skatino ir palaikė, įsijungę į jų kovas dėl laisvės, sūduviai-jotvingiai, kartais ir lietuviai.

ŠALTINIAI IR LITERATŪRA

Petri de Dusburg Chronicon terrae Prussiae, Sc R Pr. I, 1861 m.

Nicolaus von Jeroschia, Kronike von Pruzinlant, t. p. Petras Dusburgietis, Prūsijos Žemės Kronika, vertė Red. Komisija, Vilnius, 1985.

H. Paszkiewicz, Jagiellonowie a Moskwa, 1933 m. Lietuvių Karas su Kryžiuočiais, red. J. Jurginis, Vilnius, 1964 m. W. Urban, The Prussian Crusade, 1980 m.

¹Didysis Prūsų sukilimas prasidėjo po kryžiuočių pralaimėjimo Durbės mūšyje, 1260 m., ir tęsėsi keturiolika metų.

²Žiūr. W. Urban, *The Prussian Crusade*, 287 psl.

³Žiūr. t. p., 296 psl.

⁴Prūsiškai clokis vadinamas lokys.

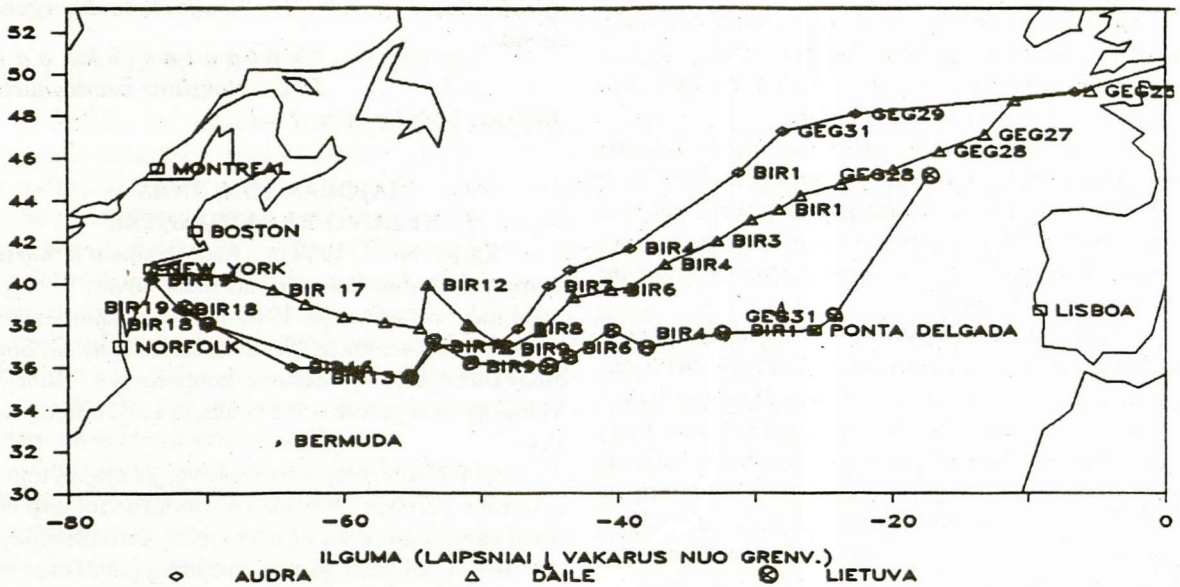
⁵Algent-Algemin, arba Alyem valsčius prie Nogatės, Aliamo srities-valsčiaus centras, manoma, buvusi pilaitė prie Vildenbergo, kur netrukus ėmė kurtis Marienburgas. Vėliau valsčiaus centras buvo perkeltas į Štumą. (P. D. Prūs. Žem. Kr., 393 psl.).

⁶Aprašydamas kaip įgula gynėsi, Dusburgietis įpyne jam tipingą anekdotą-pasakojimą. Be tų trijų riterių ir jų tarnų, tuo metu pilyje buvo dar ir “vienas pamedėnas, vardu Sirenas, kurį laikė grandinėmis surakintą, nes buvo kažkuo prasikaltęs. Šis nutraukęs grandines, su kalaviju ir ietimis nelyginant bebaimis liūtas stėjo ant brolių pilies tilto ir trukdė priešams į ją įsibrauti, kol neuždarė pilies vartų. Po to vienas brolis strėle nukovė vieną prūsą, kuriam buvo pavesta saugoti 40 paimtų į nelaisvę ir surištų krikščionių vaikų, šie vaikai subėgo į pilį ir išvengė amžinos vergovės”. 143-(138).

⁷Gubra - Alnos deš. rytinis intakas.

⁸Kronikose rašoma Schonense, ar Schönsee. Dabar gyvenvietė Kulmo krašte į š. r. nuo Torunės.

LIETUVOS GARBEI ŽYGIS PER ATLANTĄ

Trys jachtos, išplaukusios iš Klaipėdos š. m. gegužės 13 d., Niujorką pasiekė: „Audra“ (kpt. Ignas Miniotas) birželio 19 d., „Lietuva“ (kpt. Osvaldas Kubiliūnas) birželio 20 d. ir „Dailė“ (kpt. Žvaigždras Drėma) birželio 21 d. Įgulas sudarė 22 įvairių profesijų vyrai, iš jų tik vienas profesionalas jūreivis. (Žiūr. schemą).

Birželio 24 d. Niujorko prieklaukoje, ties Laisvės statula, Atlanto nugalėtojai buvo pagarbiai pasveikinti.

Val. Raugo nuotraukose matyti (iš k.) jūr. Dovydonis, kentėjas Sibire 9 m., kpt. O. Kubiliūnas, kpt. Ž. Drėma, kpt. Ig. Miniotas ir Sibiro kankinys kun. A. Svarinskas. Kalba dr. V. A. Dambra.

KREIPIMASIS Į VISUS MŪSU IŠEIVIIOS LIETUVIUS

Lietuvoje atliekamas labai svarbus darbas. Speciali komisija, veikianti prie Lietuvos Mokslų Akademijos, renka duomenis apie Sibiro tremtyje, kalėjimuose ir lageriuose be kaltės atsidūrusius Lietuvos gyventojus ir apie tuos, kurie tame genocido pragare mirė arba buvo nužudyti.

Komisija iš įvairių vietų jau gavo dešimtis tūkstančių laiškų, kurių visuma tiesiog stulbina savo unikalumu. Pavieniai laišakai gaunami ir iš Amerikos bei Kanados. Visa tai yra neįkainojamas turtas Lietuvos okupacijos istorijai ir mūsų tautos kankinių atminimo įamžinimui.

Renkami duomenys ir apie tų nusikaltimų vykdytojus. Sudarytoji vyriausybinių komisija tiems nusikaltėliams tirti jau iškėlė eilę baudžiamųjų bylų.

Ar mes galime pasilikti abejingi tokiam svarbiame reikale? Išeivijoje nėra nė vieno lietuvio, kuris savo turimomis žiniomis negalėtų praturtinti ši mūsų tautos tragiškos lemties archyvą. Pagaliau, padaryti įrašų į tuos Lietuvos istorijos puslapius yra kiekvieno mūsų pareiga, nes ten "liaudies priešais" buvo laikomi ir tie, kurių gimines ir draugus karo sukūriai nubloškė į Vakarų.

Visi kviečiami susikaupti ir atsakyti į sekančius anketos klausimus apie jums žinomas okupacijos ir teroro aukas:

1. Pavardė, vardas, tėvo vardas.
2. Gimimo metai ir vieta.
3. Socialinė padėtis iki trėmimo, arešto.
4. Iš kur ištremtas? Kur suimtas?
5. Kada ištremtas, suimtas?
6. Ištėmimo, įkalinimo vietas.
7. Ar palaikė ryšius su Lietuva?
8. Kada į Lietuvą sugrįžo ir iš kur?
9. Ar buvo trukdymų sugrįžimui, darbo ir buto gavimui?
10. Mirimo data ir vieta.
11. Jeigu reabilituotas, tai kada?
12. Kitos žinios, kurias norėtumėte pateikti.

Anketiniai duomenys kiekvienam asmeniui užpildomi atskirai. Nurodykite ir savo adresą.

Laiškus su atsakymais į šios anketos klausimus siųskite sekančiais adresais:

Dr. Mečys Laurinkus, MA Sociologijos ir teisės institutas. 232600 Vilnius, Mičurino gt. 1/46.

Dr. V. Skuodis. Lithuanian Research and Studies Center. 56th Street and Claremont Ave. Chicago, IL 60636.

Siųsdami laiškus į Lietuvą, jų kopijas atsiųskite ir į Lituanistikos tyrimų ir studijų centrą.

Šiame svarbiame reikale kviečiami parodyti pavyzdį Pasaulio Lietuvių Bendruomenės bei jos kraštų valdybos ir įvairios kitos išėivijos lietuvių organizacijos.

Vytautas Skuodis
LTCS mokslinis bendradarbis

1989 m. birželio mėn. 14 d.

MAJORAS SONGINAS NEBUVO REPATRIANTAS

"Kario" Nr. 5, 1989 m., Jūsų straipsnyje *Kariui septyni dešimtmečiai* minimas mano tėvas: "... mjr. Songinas, repatrijavęs 1940 m. Vokietijon ir ten stojęs kariuomenėn..." Tai netiesa. 1940 m. G. Songinas dirbo Vilniuje lietuvių kooperatyve "Rūta", į Vokietiją nrepatriavo ir į vokiečių kariuomenę nestojo.

Vokiečiams okupavus Lietuvą, jis ėjo vertėjo ir ryšininko pareigas (lietuviškoje uniformoje) tarp lietuvių savisaugos dalinių ir vokiečių kariuomenės.

Būsi dėkinga, jei tą netikslumą pataisysite sekančiame "Kario" numeryje.

Su pagarba

Regina Songinaitė - Raslavičienė

Tame pačiame straipsnyje psl. 194, k. skiltyje, 29 eil. nuo viršaus, išspausdinta: "Kareivių žodis", o turi būti "Kariškių žodis".

Tame pačiame psl., deš. skilt., 30 eil. nuo virš., išspausdinta mjr. St. Kuizinas 1928.III.7 — 1928.7.10. Turi būti X.10. Toliau: ltn. S. Urbonas (Urbanavičius) nuo 1935 — 1940.VI.

"Kario" praeityje stipriai reiškęsis šio žurnalo reikaluose Jonas P. Palukaitis atsiuntė pastabų dėl to paties straipsnio. Čia spausdinama viena ištrauka.

Vokiečių okupacijos metais "Karys" nebe žurnalo, bet laikraščio pavidalu leistas nuo 1941.XII.23 iki 1944.VII.8. Leidėju buvo rašomas Lietuvos Apsaugos Dalių štabas, vyr. redaktorius Simas Urbonas. Savaitraštis visą laiką buvo leistas Vilniuje, tik paskutinis nr. 25/1944 atspausstas Kaune, "Varpo" spaustuvėje

Pasitraukus iš Kauno, buvo išleisti du mimeografu spausti Žygio kario numeriai: vienas 6 psl. 1944.VII.15 data Sūduvoje (prie Puilviškių), antrasis 4 psl. 1944.VIII.3 Rytprūsioose (miške kažkur netoli Skaisgirių). Abiejų leidėjais pasirašė "Kario" redakcija, redaktorius nežymimas. Šiedu nėra įtraukti į tęstinę "Kario" numeraciją.

ANTROJO PASAULINIO KARO KALTININKAI

VYTAUTAS A. DAMBRAVA

STALINO AGRESIJOS TAKTIKA

Penkiolika minučių prieš penkias, 1939 m. rugsėjos pirmos rytmetį, Hitleris pradėjo "tvarkyti" Lenkijos klausimą, ją užpildamas. Jis veikė greitai ir be pasigailėjimo. Už dviejų dienų Anglija ir Prancūzija paskelbė karą Vokietijai. Ribbentropas ragino sovietus iš karto pradėti akciją, bet Molotova's įvairiais pasiteisinimais išsisukinėjo. Rugsėjo 9 d. Molotovas padarė *faux pas*, telegrama pasveikindamas Hitlerį su Varšuvos užėmimu. Nors Hitlerio kariuomenė veržėsi pirmyn labai greitai, Varšuva dar nebuvo pasiekta: ji krito rugsėjo 28 d.

Rugsėjo 10 d. Molotovas bandė aiškinti von der Schulenbergui apie planuojamą sovietų taktiką — tai yra, kaip jie bandys pateisinti savo agresiją pasauliui. Sovietų nuomone, reikią vaizduoti kitiems reikalą raudonajai armijai įžengti ir apginti Vokietijos grėsmėje atsidūrusias ukrainiečių ir baltgudžių apgyventas teritorijas Lenkijoje. Visi turėtų suprasti ir pateisinti sovietų norą padėti savo "kompatriotams". Toks aiškinimas būtų įtikinantis, ir Sovietų Sąjunga greičiausiai nebūtų apšaukta agresoriumi.

Kremlius protavimas buvo gudrus, bet naciams visai nepatiko. Juk abu kraštai buvo tos pačios mafijos nariai, ir visai netiko vienam partneriui teršti kitą. Ribbentrop griežtai užprotestavo. Jo nuomone, tai esąs paprastas taikos ir tvarkos atstatymo klausimas, reikalas atstatyti "natūralias sienas".

Molotovas pakeitė toną. Sakė, kad, ilgiau pergalvojęs, jis buvęs įtikintas vokiečių argumentų, todėl sovietai nutarę pakeisti politinę taktiką. Dabar Sovietų Sąjungos puolimo pateisinimas busias sekantis: lenkų valstybė sugriuvo, taigi jokios sutartys nebegalioja. Esant tokiai padėčiai, kaimyninėse srityse gali kilti chaosas. Taigi, svarbu užtikrinti, kad ukrainiečiai ir rytų baltgudžiai, gyveną rytinės Lenkijos dalyse, būtų sovietų apsaugoti, kad galėtų gyventi taikoje ir ramybėje. Tik dėl to Maskva jaučianti pareigą "apginti" pavojuje atsidūrusius tų sričių žmones.

Naciams tai atrodė priimtinesnis aiškinimas, ir raudonoji armija rugsėjo 17 d. ištiesė "pagalbos ranką" Rytų Europoje, "išlaisvindama" vienuolika milijonų Lenkijoje gyvenusių ukrainiečių ir baltgudžių.

Užimtoje teritorijoje sovietai vykdė Hitlerio duotą įsakymą Himmleriui: "likviduoti Lenkijoje kiekvieną asmenį, priklausantį aukštesnei socialinei klasei". Prasidėjo areštai ir žudymai. Kaip taisyklė, sovietai kasdien likviduodavo bent po du šimtų lenkų. Su raudonosios armijos daliniais į Lenkiją ėjo ir NKVD, įsteigdama savo centrus kiekviename mieste ir bažnytkaimy. Jie veikė lygiai, kaip ir naciai: sudarinėjo turtingų ir kilmingų šeimų sąrašus, įtraukdami kariškius, dvasiškiją — net esperantininkus su filatelistais. Gestapo ir NKVD veikė sutartinai. Slaptas tarpusavio susitarimas pasikeisti politiniais kalbiniais buvo įvykdytas iki raidės. Vokiečių marksistai, kurie manė Sovietų Sąjungos užimtose srityse suradę sau saugumą, turėjo greitai nusivilti: NKVD visus grąžino Gestapui, o tie juos išgabeno į koncentracijos stovyklas darbu, badui ir mirčiai.

Sovietų ir nacių armijoms artėjant iškilio problemos ir susikirtimai. Kremlius įtartinais savęs klausė: ar naciai laikysis susitarimo? Stalinas pranešė Berlynui nebesąs suinteresuotas palikti net ir mažą "simbolinę" lenkų valstybę. Stalinas veikė atsargiai, kol kas atidedamas savo agresiją Baltijos jūros srity. Galbūt jis nebuvo tikras dėl britų-prancūzų reakcijos, užėmus Baltijos valstybes. Jai tai galėjo iššaukti karinį konfliktą su Vakarų valstybėmis, ko Stalinas norėjo būtinai išvengti. Jis nenorėjo atrodyti užpuolėjas mažų laisvę mylinčių ūkio kraštų: Estijos, Latvijos ir Lietuvos.

O veikti reikėjo. Pirmiausia Stalinas užkabino Estiją absurdišku kaltinimu: esą Estijos neutralumas yra pavojingas Sovietų Sąjungai. Maskva taip pat kaltino, esą lenkų povandeninis laivas, išleistas iš estų uosto, nuskandinęs sovietų laivą netoli Leningrado. Iš tikro, lenkų povandeninis laivas buvo įplaukęs į Talino uostą išlaipinti sergančio kapitono. Esant karo stoviui, laivas ir jo įgula buvo internuoti, tačiau lenkai nugalėjo estų sargybą ir visi pabėgo. O dėl nuskandinto rusų laivo, tai jis už kelių mėnesių atsirado Talino uoste. Taigi, visa buvo sovietų išmislas. Bet to užteko sovietų režimui išprievartauti savitarpio pagalbos sutartį ir pagrasinti, kad jeigu Estija sutarties nepasirašytų, būtų surasti kiti keliai so-

vietai tikslui pasiekti. Estai pasirinkimo neturėjo. Pasirašyta "pagalbos" sutartimi, sovietai įsteigė laivyno bazę keliose Estijos salose ir Paldiski uoste, pastatyti keli aerodromai, įvesta 25,000 sovietų kariuomenės. Į Maskvą pakviestai estų vyriausybės delegacijai Stalinas pastebėjo: "Aš jums sakau, kad estų vyriausybė pasiūlė išmintingai... nes kas įvyko Lenkijoje, galėjo įvykti ir pas jus. O kas gi liko iš Lenkijos..."

Atėjo laikas Latvijai. 1939 m. rugsėjo mėn. 28 d. Maskva išsišaukė latvių vyriausybės delegaciją, kur ji išgirdo panašius grasinimus. Diskusijose Stalinas lyg netyčia užsiminė Hitlerio Vokietijai davus jam laisvas rankas Baltijos kraštuose. "Mes sutvarkėme tarpusavio santykius su Vokietija visam laikui. Kiek liečia Baltijos kraštus, jų idėjos niekuo nesiskiria nuo mūsų". Latviai pasirašė sutartį. Sovietų kariuomenės įgulių skaičius buvo padidintas iki 30,000.

Išmušė klastingos taktikos valanda ir Lietuvai. Lietuviai nebuvo taip lengvai įtikinami. Spalio 2 d. Maskvon iššauktas Lietuvos užsienio reikalų ministras Juozas Urbšys laikėsi kietai ir priešinosi sovietų dalinių įvedimui į kraštą. Lietuvai buvo numatytas 50,000 sovietų kariuomenės kontingentas. "Jūsų reikalavimą priėmus Lietuva būtų paversta satelitinė valstybe", — kalbėjo ministras Urbšys. Stalinas leido Urbšiumi ginti Lietuvos poziciją, po to nekantriai pastebėjo: "Tamsta per daug ginčijatės".

Kiek liečia sovietus, jokios prasmės diskutuoti ir ginčytis nebuvo. Reikalas buvo seniai nuspręstas. Nepatenkintas Stalinas pats savo ranka ištraukė sutarties klauzulę, kuria po karo Lietuvai buvo garantuojama nepriklausomybė. Stalinas nekreipė dėmesio į tai, kad slaptame Ribbentropo-Molotovo protokole visa Lietuva, o vėliau šiaurės vakarai (Marijampolės sritis) priklausė vokiečių interesų sferai.

Pasirašydama šias sutartis, Sovietų Sąjunga užtikrino, kad sutartys jokių būdu nepažeidžia tų kraštų suverenumo, valstybės struktūros, ekonomikos ir socialinės sistemos, militarinių reikalų, griežtai laikydamosi principo nesikišti į valstybių vidaus reikalus. Kas per melas buvo toji iškilminga deklaracija, paaiškėjo po aštuonių mėnesių — 1940 m. birželio mėn. 15 d. Spalio 5, tačiau, latvių delegacijos pagerbime, Stalinas "davė bolševiko garbės žodį, kad Sovietų Sąjunga laikysis duotų pažadų, kaip nustatyta sutartyse". Kone tuo pačiu metu generalinis raudonosios armijos štabas jau spausdino Baltijos kraštų žemėlapius. Ant Lietuvos žemėlapiu buvo sekantis įrašas: "1939 — Socialistinė Lietuvos

respublika". Aišku, tie žemėlapiai buvo laikomi slapta, ypač, kad Lietuva dar buvo nebaigto ginčo objektas su naciais.

Spalio mėn. 11 d. 1939 m. Stalinas Kremliuje iškėlė didelį banketą Lietuvos vyriausybės delegacijai. Tą pačią dieną aukštas NKVD pareigūnas, Ivan Aleksandrovič Serov, baigė ruošti instrukciją Nr. 004223. Ji lietė "antisovietinių elementų" deportacijos tvarką iš Baltijos valstybių. Viršuje buvo įrašas "visiškai slapta". Dokumento pažymėta, kad "antisovietinio elemento deportavimas yra didelės politinės svarbos reikalas". Instrukcijoje nurodyta, kad deportacijų metu, namų durys turį būti, jei reikalinga, išlaužtos. Jei kaimynai atskubėtų gelbėti — jie turi būti jėga nuvyti šalin. Šeimų transportas turį būti griežtoje NKVD priežiūroje. Tremiamieji turį būti gabenami į artimiausią geležinkelio stotį. Tiktai tada ir ten tėvas privalo būti atskirtas nuo šeimos ir transportuojamas atskirai. Galutinė deportacijos vieta negali būti skelbiama. Ir taip toliau...

1939 m. lapkričio mėn. 30 d., raudonajai armijai užpuolus Suomiją, Vokietija laikėsi neutraliai. Führeris širdo, kad Mussolini ir Ispanija palaikė Suomiją. Sovietų Sąjunga apsiriko, galvodama, kad jai kaip hitlerinei Vokietijai, užteks Suomijai paklupdyti. Karas pareikalavo daug daugiau laiko ir aukų. Berlynas baiminosi, kad dėl užtrunkančio karo gali susitrukdyti žaliavų pristatymas iš Sovietų Sąjungos nacių karo industrijai. Hitleris bandė tarpininkauti karą baigti, tačiau sovietai liko kurti, kol Suomija nebuvo nugalėta ir teritorijos gabalas (Karelija) nebuvo iš jos išplėstas.

1940 metų birželio mėnesio 15 d., kada vokiečiai, kariaudami Vakarų Europoje, neturėjo laiko sekti Stalino machinacijų, raudonoji armija nusiaubė Baltijos valstybes ir jas jėga prisijungė.

Tų metų rugsėjo mėn. pabaigoje Ribbentropas ir Molotovas viešai paskelbė bendrą pareiškimą: esą padarytas pagrindas pastoviai taikai Rytų Europoje įgyvendinti. Sovietų Sąjunga buvo vienintelis kraštas, sudaręs draugiškumo sutartį su naciais. Dabar abi vyriausybės kreipėsi į Vakarų sąjungininkus, ragindamas baigti karą. Šį kartą Chamberlain neturėjo jokio noro lįsti į Hitlerio-Stalino spąstus. Jo reakcija buvo tiesi, kritiška iki sarkazmo: "Vokietijos kanclerio siūlymas garantuoti Europos saugumą yra pagrįstas jo pasiektais karo laimėjimais ir jo teise elgtis sauvališkai su tais, kuriuos jis laiko savo valdžioje. Anglija jokių atveju nepriims tokios prielaidos".

Molotovas pilnai pritarė. Karo grobis teritorija

ir žmonės — net valstybėmis — jau buvo sovietinės meškos naguose. Tačiau slaptai Kremlius norėjo, kad karas tęstusi, išsekindamas Hitlerio armijų jėgą. Taigi, turį vykti taikos pasitarimai, bet jis neturi pasisekti. Tuo tarpu Sovietų Sąjunga savo dėmesį koncentravo į „santykių stabilizavimą“ Baltijos jūros zonoje: Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje — ir Suomijoje.

LEMIAMAS HITLERIO SPRENDIMAS

1939 metų lapkritis ir gruodis buvo tikri medaus mėnesiai Sovietų Sąjungai i hitlerinei Vokietijai. Lapkričio mėn. 27 dieną Ribbentropas pavadino Sovietų Sąjungą „tarptautinės teisės saugotoja“, o Molotovas Vokietiją — „taiką mylinčia valstybe“. Gruodžio 27 dieną Stalinas telegrafavo Vokietijos kancleriui, atsidėkodamas už gautus linkėjimus gimtadienio proga. „Vokiečių tautos ir Sovietų Sąjungos draugiškumas yra sucementuotas krauju“, — buvo telegramos žodžiai, — „ir yra tvirto pagrindo tikėti, jog jie išsilauks ilgą laiką“.

Paktas tarp dviejų suokalbininkų iš tikro buvo sucementuotas krauju. Ne tiek vokiečių ir sovietų karių krauju, kiek krauju dešimčių tūkstančių lenkų, ukrainiečių ir baltgudžių, kurie buvo likviduoti, ar dingo be žinios darbo stovyklose. O kraujas kasdien tekėjo gilesne srove.

Tačiau 1940 metais jau buvo galima justti įtampą Hitlerio-Stalino santykiuose. Karas tarp mažytės Suomijos ir „nenugalimos“ sovietų armijos tęsėsi, sovietai pradėjo atsilikti su žaliavų pristatymu vokiečių karo pramonei.

Padėtis kiek pagerėjo, kai Hitleris, neklausydamas karo patarėjų, puolė Daniją ir Norvegiją, jas nugalėdamas. Suomijoje karas irgi artėjo prie pabaigos. Tuo metu didžiausia Wehrmachto dalis vedė „Blitzkrieg“ Prancūzijoje, ir Hitleriui buvo labai svarbu, kad Rytų Europos zona būtų rami. Hitleris buvo nusistatęs Prancūziją „sutvarkyti“ savaičių bėgyje, ko Vokietijai nepavyko Pirmajame pasauliniame kare. Kremlius nacių laimėjimais buvo nustebintas. 1940 m. liepos mėn. 17 d. Molotovas vėl sveikino vokiečius su jų karinėmis pergalėmis. Ir tačiau sveikinimo telegramoje buvo vokiečiams maža rakštis: Kremlius nutaręs galutinai „išspręsti“ Baltijos valstybių problemą. Nors sovietų savitarpio pagalbos sutartyse su Baltijos valstybėmis joms buvo užtikrinta nepriklausomybė, 1940 metų birželį jos buvo okupuotos, prvesti sufalsifikuoti rinkimai ir, joms neva prašant, paskelbtos Sovietų Sąjungos res-

publikomis. Sovietai, jau pasigrobę visą Lietuvą, prašė būti atleidžiami nuo slaptame protokole padaryto susitarimo, kuriuo Lietuva, o vėliau Marijampolės sritis, būtų palikta Vokietijai. Visa tai erzino Hitlerį, ir vokiečiai atsisakė padaryti galutinį sprendimą.

Po kelių savaičių, naudodamasis Hitlerio rūpesčiais Vakaruose, Molotovas painformavo, kad ir Besarabijos klausimas „skubiai laukė sprendimo“. Pagal slaptąjį protokolą, Besarabija turėjo tekti sovietams, tik dabar, neva ukrainiečiu vardu, kurie prašė papildomos apsaugos, Sovietų Sąjunga reikalavo ir Bukovinos.

Naciams pareiškus stiprų protestą, Stalinas nutarė laikinai prilaikyti savo didėjantį apetitą. Jis sutinkąs pasitenkinti šiaurine Bukovinos dalimi, jeigu vokiečiai remtų sovietų reikalavimus Besarabijoje. Hitleris sutiko ir net įtikinėjo rumunų vyriausybę priimti sovietų reikalavimą. Nacių laikysena padarė Vokietiją vieninteliu sąjungininku rumunų akyse. To sovietai nesitikėjo. Davus sovietams Balkanuose smūgi, Berlyne ir Maskvos santykiai pradėjo braškėti.

Hitleris plaukė bangos viršūnėje. Jis matė pasaulį po savo kojom. Tik Anglijos atsisakymas kapituliuoti jį neramino. Pasiūles taiką Anglijos vyriausybei, jis tarėsi su savo karo vadais. Generolo Von Brauchitsch užrašuose minima, kad Hitleris jau tada permatęs sovietų klastą ir nešvarias Stalino užmačias daryti visa karui vilkinti, kad Hitleris netaptų per daug stiprus ir nenugalimas. Hitleris galvojo, kad bręsta laikas „rusų problemai“ išspręsti. Liepos 31 d. 1940 metais, jis vėl sušaukė karinę vadovybę nagrinėti priežastis, kodėl britai atmetė taikos siūlymą, o taip pat tolimesnei karo strategijai aptarti. Juk Anglija buvo praktiškai nugalėta valstybė. Ko ji laukė? Iš kilo dvi galimos priežastys: 1) Anglija tikėjosi skubios paramos iš JAV; 2) galbūt ji laukė Stalino persimetimo ir pagalbos iš Sovietų Sąjungos, kuri įtartinai vaidino „neutralią“ valstybę. Jei taip, tai geriau ilgai nelaukti ir sunaikinti pačią Sovietų Sąjungą. Būdamas įsitikinęs Stalino dvideidiškumu, Hitleris padarė sprendimą: 1941 m. pavasarį pulti Sovietų Sąjungą. Nacių Vokietija galvojo apie „Lebensraum“ Ukrainoje, Baltgudijoje ir Baltijos valstybėse, kad iš ten imtų žaliavas ir maistą. Tai buvo lemiamas sprendimas Antrojo pasaulinio karo metu.

Rugpjūčio mėn. 9 d. pradėtas slaptas planas „Aufbau Ost“, plečiant ir gerinant transporto tinklą į Rytus.

(Tąsa sekančiame „Karyje“)

PALAUŽTI GYVENIMAI

Iš netolimos praeities

Šitokia dviguba antrašte okupuotos Lietuvos *T i e s a* (1989.I.24, Nr. 25) paskelbė puslapiinį sovietinio generolo Petronio straipsnį, prie kurio prijungtas istoriko Gedimino Rudžio komentaras. Ilgokai palaikęs šį straipsnį stalčiuje, nusprendžiau jį atspausdinti *K a r i o* skiltyse ir tuo prijungti prie gan gausios Lietuvos karių atsiminimų vertingos medžiagos, skelbtos per ilgus dešimtmečius šio žurnalo puslapiuose. Straipsnis pateikiamas šiek tiek sutrumpintas, tačiau iškirptieji sakiniai turinio esmės nekeičia.

Skaitytojas pastebės *Pr. Petronio galvojimo pastovumą*: 1940 m. jaunas kapitonas Petronis galvoja, kad Lietuva teisingai nusprendusi įsijungti į SSSR, o Lietuvos kariuomenė raudonarmiečių gretose galėjusi apginti Lietuvą nuo Vokietijos fašistinių grobikų. Net ir šiandien atgimstanti laisvėjimo žygin pakilusi Lietuva reikalauja atšaukti Molotovo-Ribbentropo suokalbčio aktą, divizijos generolui Petroniui nekyla mintis, kodėl Lietuvos okupacijos laisvieji Vakaarai nepripažįsta, o prievartinė Lietuvos kariuomenės, įjungtos į sovietinę armiją, priesaika yra laikoma grubiu tarptautinės teisės pažeidimu — nusikaltimu. Tai žinojo tada sąmoningieji Lietuvos kariai, ryžęsi sunkiai atsipalaiduoti iš bėgančios sovietinės armijos, tai žino ir dabarties Lietuvos jaunuolis, atsisakydamas tarnauti okupanto karių eilėse.

KARIO redaktorius

Esu 1939 - 1941 metų įvykių Lietuvoje liudininkas. Gerai atsimenu to meto Lietuvos karių, ypač karininkų, ir civilinės inteligentijos politines nuotakas. Palankios Tarybų Sąjungos atžvilgiu jos formavosi dar 1938 - 1940 metais, bet 1941 m. birželį griežtai pasikeitė. Tą vidurvasarį vykęs masinis Lietuvos gyventojų, taip pat ir buvusių Lietuvos kariuomenės karininkų (tuo metu jau Raudonosios Armijos 29-ojo teritorinio šaulių korpuso karininkų!) trėmimas į Sibirą sukėlė visos karininkijos ir civilinės inteligentijos susirūpinimą savo likimu ir priešiškomą Tarybų Sąjungai.

Visą Lietuvos kariuomenės karininkiją labai sukrėtė 1938 - 1940 m. politiniai įvykiai. Jų fone kiekvienam Lietuvos karininkui buvo aišku, jog fašistinė Vokietija, vykdydama savo ekspansinius planus užgrobti vadinamąją "erdvę vokiečių tautai Rytuose", t.y. Rusijoje, stengsis užgrobti ir Lietuvą.

Šią temą svarstė visi Lietuvos kariuomenės karininkai nuo jauniausiojo leitenanto iki generolo.

Tą nuomonę sustiprino 1939 m. spalio 10 d. Lietuvos ir Tarybų Sąjungos savitarpio pagalbos sutartis. Vilniaus miesto ir Vilniaus krašto grąžinimas Lietuvai ir ribotas Raudonosios Armijos dalių dislokavimas keliose Lietuvos teritorijos vietose. Todėl dauguma Lietuvos kariuomenės karininkų pritarė Lietuvos vyriausybės nutarimui 1940 m. birželio mėn. priimti į Lietuvą papildomas Raudonosios Armijos dalis, kad jos sutrukdytų fašistinės Vokietijos armijai okupuoti Lietuvą. Tada didžiulį vaidmenį suvaidino Lietuvos kariuomenės vadas generolas V. Vitkauskas, kariuomenės krašto viršininkas generolas S. Pundzevičius, generolai V. Karvelis, A. Čepas, J. Juodišius, K. Sprangauskas, V. Žilys ir daug kitų (jų tarpe ir generolas S. Raštikis) karininkų, aktyviai stojusių už tolesnius Lietuvos ir Tarybų Sąjungos ryšius.

Vėlesni įvykiai Lietuvoje, vidaus, politinio, ūkinio ir kultūrinio gyvenimo tvarkymas socialistiniu pagrindu turėjo didelę įtaką ir Lietuvos kariuomenės gyvenime, kai jos kariuomenė 1940 m. rugsėjo — gruodžio mėn. buvo pertvarkyta į Raudonosios armijos 29-ąjį teritorinį (nacionalinį) šaulių korpusą.

Bet į tuos lietuviškus junginius, dalis ir dalinius buvo paskirti iš Raudonosios Armijos atvykę politiniai vadovai, tuo metu vadinami junginių ir dalių komisarais, o daliniuose — politrukais. Jie nemokėjo lietuviškai.

Kadangi 29-asis teritorinis korpusas buvo apginkluotas Raudonosios Armijos karine technika ir ginklais, o tos technikos ir ginklų žinovų bei specialistų tarp buvusių Lietuvos kariuomenės karininkų nebuvo, į tų specialistų pareigas korpuso ir Karo mokyklos dalyse atvyko karininkai iš Raudonosios Armijos.

Deja neilgai truko ramus buvusių Lietuvos kariuomenės karininkų ir puskarininkų darbas Raudonosios Armijos gretose. Klaidingas klasių kovos supratimas socializmo kūrimo procese Stalino asmens kulto metu ir lenininių politinių principų pažeidimas sukėlė masines represijas ir jaunoje Tarybų Lietuvos Respublikoje. 1941 m. birželio 14-18 dienomis Tarybų Lietuvoje buvo masiškai represuota ir išvežta į Sibirą tūkstančiai niekuo nekaltų žmonių, tarp jų

daug buvusių Lietuvos kariuomenės generolų ir karininkų, pažangiai nusiteikusių ir lojalių tarybinei santvarkai. Tuo metu represuotus generolus K. Sprangauską, V. Žilį ir pulkininką J. Banį, majorus A. Malijonį ir J. Polujanską, kapitoną J. Petraitį ir daugelį kitų pažinojau.

Buvo represuoti visi buvusios Lietuvos kariuomenės karininkai, baigę karines akademijas užsienyje, matyt, vien tik už tai, kad mokėsi užsienyje, nors jie buvo ir pažangiai nusiteikę.

Kas tada sprendė, ką reikia represuoti?

Be bendrų Berijos aparato nurodymų, nemažą vaidmenį vaidino komisari ir politrukai. Jie tada stebėjo buvusius Lietuvos kariuomenės karininkus, viršilas ir puskarininkius, stesngėsi suvokti jų politines nuotaikas, nagrinėjo jų asmens bylas. Ir mažiausias komisaro įtarimas, kad karininkas ar puskarininkis pasisakė kritiškai apie tarybinę santvarką arba turi kokį nors nejudamą turtą, jau lėmė to žmogaus likimą.

Represijos labai sujaukino buvusius Lietuvos kariuomenės karininkus ir puskarininkius. Daugelis jų ėmė priešiškažiūrėti į Tarybų valdžią. O čia, dar nespėjus karininkams nuo to susijaudinimo atsipeikėti, 1941 m. birželio mėn. 22 d. fašistinė Vokietija pradėjo karą prieš Tarybų Sąjungą ir jau pirmąją karo dieną jos armija įsiveržė į Lietuvą.

129-oje teritorinio korpuso 184-osios šaulių divizijos prieštankiniam divizionui tuo metu vadovavau aš, nes diviziono vadas pulkininkas J. Banys, birželio 14 d. buvo represuotas. Besitraukdami per Vilnių, Naujosios Vilnios stotyje sustojome, kad papildytume pabūklų vilkikus degalais: stotyje stovėjo ešelonas su cisternomis. Kol derėjausi su ešelono viršininku, užtrukome. Čia prie manęs priėjo vienos baterijos vadas, kapitonas K. Šlekys, su kuriuo praeityje kartu mokiausi ir draugavau. „Pranai, — sakė jis, — matai, kad reikia trauktis iš Lietuvos, o mūsų tikriausiai laukia Sibiras. Reikia bėgti atgal į Lietuvą!“ Aš jam atsakiau: „Dabar reikia galvoti apie karą su fašistais ir vykdyti priesaiką, kurią davėme Tarybų Sąjungai“.

1942 m. vasario mėnesį atėjo vadovybės įsakymas komandiruoti mus į naujai formuojamą 16-ąją Lietuviškąją šaulių diviziją. Čia susitikau su išlikusiais Lietuvos kariuomenės pažangiaisiais karininkais. Divizijos eilėse mes kovojome iki Didžiojo Tėvynės karo pabaigos.

Atrodė, jog po karo niekas nebegalėjo įtarti ką nors iš kovojusių fronte karininkų arba puskarininkų bei eilinių, kad jis yra liaudies priešas. Deja, jau po

karo vėl prasidėjo buvusios Lietuvos kariuomenės karininkų represijos. Buvo represuoti divizijos pulkininkai V. Pioravičius ir J. Strelčiūnas, majoras L. Tugaudis, o gal ir daugiau, tik jų pavardžių nežinau, nes po karo buvau išvykęs į Maskvą mokytis. Už ką juos, visą karą kovojusius fronte už Tarybų Sąjungos pergalę prieš fašistinę Vokietiją, represavo? Argi jie buvo tarybinės liaudies priešai? Ne! Vėliau jie buvo reabilituoti, bet jų gyvenimas buvo palaužtas. Visi jie stalinizmo aukos.

Aš taip pat du kartus buvau prie represavimo ribos.

Pirmą kartą 1941 m. birželio mėnesį buvau „iš viršaus“ įtrauktas į represuojamųjų sąrašą. Bet mane užstojo diviziono, kurio štabo viršininku aš buvau, komisaras. Mat aš buvau jo vertėjas per politinius užsiėmimus. Prieš tuos užsiėmimus su komisaru nagrinėdavau jo pranešimo tezes, kad galėčiau teisingai tą pranešimą išversti. Taip bendraudamas, įsigijau jo pasitikėjimą ir net gavau jo rekomendaciją stoti į Komunistų partiją. Todėl kai tik prasidėjo represijos ir buvo areštuotas diviziono vadas, dar du karininkai ir du puskarininkiai, komisaras pakvietė mane į savo palapinę (buvome Varėnos poligone!) ir pasakė: „Nesijaudink! Užtikrinu, jog tau nieko neatsitiks!“ Tik vėliau, jau prasidėjus karui, jis man pasakė, jog buvau represuotinių karininkų sąrašė.

Antrą kartą, jau po karo, aš vėl „iš viršaus“ (16-osios Lietuviškosios divizijos politinio skyriaus stalinistų!) buvau įtrauktas į represuotinių karininkų sąrašą. Apie tai mane (slaptai) informavo vienas politinio skyriaus raštininkas — seržantas, karo metu buvęs mano pavaldinys. Tuo metu aš jau buvau baigęs Artillerijos akademiją Maskvoje (aukso medaliu), turėjau autoritetą Pabaltijo karinėje apygardoje kaip 16-osios Lietuviškosios divizijos artillerijos vadas. 1950 m. vasarą į Lietuvą atvyko Pabaltijo karinės apygardos vadas, tada armijos generolas I. Bagramianas, o su juo — ir A. Sniečkus. Pasibaigus pratyboms, mane pašaukė į vadovybės sekyklą. Čia buvo tik I. Bagramianas ir A. Sniečkus. Apygardos vadas kreipėsi į mane: „Eina kalbos, kad tavo šeimoje yra „buožių“, pabėgusių nuo Tarybų valdžios į užsienį. Todėl kalbama, jog nors esi komunistas (nuo 1943 m.), bet nesi patikimas kovotojas už Tarybų valdžią. Ar teisybė?“ Aš jam atsakiau: „Tai netiesa! Aš visą karą kovojau už Tarybų valdžią! Mano šeimoje nebuvo ir nėra „buožių“, o su po karo atsidūrusiais žmonos giminėmis aš ir anksčiau nepalaikiau jokių ryšių. Tada I. Bagramianas pareiškė: „Aš ir draugas A. Sniečkus tau tikime, todėl ramiai dirbk ir toliau

divizijoje. Mes užtikriname, jog tau nieko neatsitiks". Tada aš supratau, jog tikrai buvau įtrauktas į represuotinių sąrašą bet klausimą ar mane represuoti, galutinai sprendė Pabaltijo karinės apygardos vadas ir LKP CK sekretorius A. Sniečkus.

Jeigu jie nebūtų manęs užstoję, tikriausiai ir aš būčiau atsidūręs Sibire.

Pranas Petronis

Dimisijos generolas majoras,
iki 1940 m. buvęs Lietuvos
kariuomenės karininkas

ISTORIKO KOMENTARAS

Neseniai skaitime buvusio Lietuvos kariuomenės karininko V. Žviko pasakojimą apie masinius lietuvių karininkų areštus 1941 m. birželio mėnesį (*Tiesa*, 1989.01.15) ir štai nauja publikacija. Šį kartą visiems gerai žinomo generolo P. Petronio atsiminimai. P. Petronis jau ne pirmą kartą dalijasi prisiminimais. Deja, anksčiau ir jis negalėjo duoti valios jausmams, privalėjo daug ką slėpti, nutylėti. Egzistavo daugybė tabų, ir niekam nevalia buvo juos pažeisti. Pakanka prisiminti, pavyzdžiui, *Komunisto* žurnalo kampaniją prieš J. Paleckį, išėjus jo prisiminimų knygai.

1940 m. birželio 14 d. priimdamas iš V. Molotovo rankų ultimatumą Lietuvos vyriausybei, Lietuvos užsienio reikalų ministras J. Urbšys pareiškė, kad jis labai nuogąstauja dėl tolesnio Lietuvos likimo. Būkštavimai išsipildė su kaupu.

Lietuvos vyriausybė nepasipriešino agresijai, sutiko su visomis ultimatumo sąlygomis. Papildomi Raudonosios Armijos daliniai įžygiavo į Lietuvą, nesutiko nė mažiausios kliūties. Vitkauskas paskelbė įsakymą, kad Raudonosios Armijos daliniai būtų sutikti mandagiai ir draugiškai. Divizijų vadams buvo įsakyta organizuoti šios kariuomenės sutikimą pasiunčiant pasitikti dalių vadus, o svarbesnėmis kryptimis patiems išvykti pasitikti. Šio įsakymo griežtai buvo laikomasi.

J. Paleckio vyriausybę kariuomenė sutiko lojali. Birželio 18 d. naujojo krašto apsaugos ministro ir kariuomenės vado V. Vitkausko įsakymu vyresnieji karininkai atvyko į prezidentūrą prisistatyti Respublikos prezidento pareigas einančiam J. Paleckiui. Suprantama, kai kuriems karininkams šis vizitas buvo nemaloni prievolė. Todėl niekas nenustebo, kai birželio 25 d. vyriausybės nutarimu iš kariuomenės buvo pašalinta grupė generolų ir vyresniųjų karininkų (E. Adamkavičius, V. Nagius-Nagevičius, M. Rėklaitis, K. Tallat-Kelpša, V. Mieželis, K. Na-

vakas, K. Pepeliučka, E. Vimeris ir kiti).

1940 m. liepos 3 d. buvo paskelbtas kariuomenei pertvarkyti įsakymas. Lietuvos kariuomenė pavadinta Liaudies kariuomene. Jos štabe, pulkuose, batalionuose ir kuopose atsirado politiniai vadovai. Jais buvo skiriami komunistai. Politinės valdybos viršininku labai trumpai buvo komunistas A. Petrauskas. Pasikeitė uniforma — buvo panaikinti antpečiai. Liepos 11 d. Liaudies kariuomenės vadu buvo paskirtas iš TSRS atvykęs gen. F. Baltušis-Žemaitis, politinės valdybos viršininku — taip pat iš TSRS atsiųstas J. Macijauskas. Daugelis Lietuvos kariuomenės karininkų liko tarnauti toliau, kai kurie gavo naujus paskyrimus.

Lietuvai tapus TSRS Respublika, Liaudies kariuomenė buvo performuota į 29-ąjį teritorinį šaulių korpusą. Tai buvo dar nacionalinis karinis junginys, tačiau palaipsniui ėmė kisti karininkų sudėtis. 1940 m. rugsėjo pradžioje imta atleidinėti iš kariuomenės politinius vadovus lietuvius, juos keisti atvykusiais iš Maskvos. Prasidėjo ir didesnis kariuomenės valymas. Gruodžio pabaigoje buvo paleisti į atsargą generolai S. Raštikis, A. Gustaitis, S. Zaskevičius, K. Sprangauskas, J. Barzda-Bradauskas. Pagaliau 1941 m. birželio mėn. pradžioje aukštieji lietuviai karininkai — korpuso vadas, divizijų, pulkų, atskirųjų dalių vadai, štabų ir tarnybų viršininkai buvo pasiųsti tobulintis į kursus. Vėliau paaiškėjo, kad dauguma jų pateko ne į akademijas, o į kalėjimus ir lagerius.

Be abejonės, tai buvo sąmoningai suplanuota ir įvykdyta operacija. Lietuvių generolų ir karininkų vietas užėmė karininkai rusai. Tuo neapsiribota. 1941 m. birželio 14 d. Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje prasidėjo masiniai gyventojų trėmimai. Šį akcija skaudžiai palietė ir lietuviškąjį korpusą. S. Raštikis savo atsiminimuose rašo, jog buvo suimti ir išvežti 329 lietuviai kariai — 276 karininkai, 15 viršilų, 18 puskarininkų, 16 eilinių ir 4 civiliai tarnautojai. Šiuos duomenis, be abejo, reikia tikslinti, tik vargu ar jie perdėti.

Iš P. Petronio atsiminimų matyti, kad ir karo metu lietuviai karininkai buvo smarkiai įtarinėjami. Tik beviltis naivuolis gali manyti, kad fronte visi kariavo. Anaipol. Vieni mirko ir šalo apkasuose, aukojo gyvybes, kiti štabuose, rūšiavo kovotojų anketas. Nemanykime, kad pastarieji "frontininkai" kada nors pasipasakos apie savo darbus. Bėlika viltis, kad tai padarys kiti. O rašyti apie tai būtina. Ne vardan tiesos, bet ir profilaktikos sumetimais, kad vėl nepakiltų kieno nors rankos tokiems darbams.

Gediminas Rudis

LIETUVOS KARININKŲ KAPAI SIBIRO ŠIAURĖJE

Komjaunimo tiesa š. m. gegužės 26 d. išspausdino pluoštą įspūdžių Romualdo Svidinsko, Lietuvos miškovarkos inžinieriaus, suorganizavusio ekskursiją aplankyti ir pagerbti amžinojo įšalo žemėje mirusių Lietuvos karių. Toje ilgoje ir sunkioje kelionėje dalyvavo 8 slidininkai: Dalia Januškaitė — agronomijos diplomantė, Lina Straigytė — miškininkystės studentė, Andrius Peseckas — diplomantas, Ginyaras Zavackas — diplomantas, Arūnas Visockas — kardiologas ir pats Svidinskas.

Svidinskas rašo, kad 1941 m. birželio 28 d. 42 Pabaltijo respublikų aukštesnieji karininkai, kurie tobilinosi aukštojoje karinėje akademijoje prie Maskvos, buvo areštuoti ir ištremiti į atšiaurų Sibiro rajoną prie Lamos ežero.

Čia pateikiamos kelios ištraukos iš jo įspūdžių.

Vežė tradiciniu maršrutu, tik buvo sugriežtinta apsauga ir skiriamas ypatingas dėmesys. Atstumą nuo Maskvos iki Gorkio, apie 400 km, važiavo sunkvežimyje tupėdami, atsukę nugaras į sargybos automatų vamzdžius. Toliau traukiniu iki Krasnojarsko. Belaukiant baržos prie Jenisiejaus, suimtieji taip pat buvo saugomi atskirai. Tuo metu šalia jų būrio, didžiuliuose spygliuotos tvoros aptvaruose lūkuriavo tūkstančiai žmonių. Parašė trumpą laišką ant laikraščio skiautės ir įsukę į vidų akmenį, permetė į artimiausią aptvarą, esantį už pusšimčio metrų nuo jų. Netrukus akmenukas atskriejo atgal su žinia, kad jie savi, kad likimas ištikęs ir daugumą žemesnio laipsnio artilerijos karininkų Pabaltijos respublikose, kur lietuvių buvo suimta apie 360, latvių 600 ir 250 estų. Visi jie, suvaryti į baržą, kelias savaites plaukė Jenisiejaus upe. Tikėjosi, kad vyksta į Igarką, bet juos plukdė dar toliau į šiaurę iki Dudinkos uosto. Iš Dudinkos siauroju geležinkeliu pervežė į Norilską, kur tuo metu jau buvo dešimtys tūk-

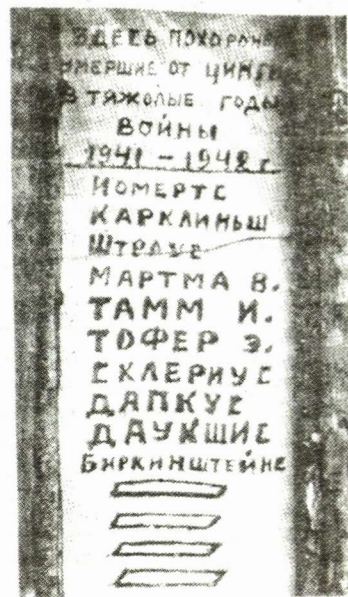
stančių tremtinių, dirbančių spalvotosios metalurgijos labui.

Atvykusieji pirmąją savaitę nedirbo, nes buvo labai išsekę. Po to ėmė ruošti artėjančiai žiemai. Įdarbinant atvežtuosius buvo numatyta statyti vitamino C gamybos fabrikėlį, nes Norilске masiškai pradėjo mirti tremtiniai nuo skorbuto. Iki pavasario buvo pastatytas fabrikėlis ir barakai į kuriuos persikėlė gyventi pabaltiečiai. Vitaminą C gaudavo virdami maumedžio spyglių ekstraktą, vėliau specialiai apdorodami tyrę. Fabrikėlis, barakai iki šių dienų neišliko. Apie tuos žiaurios praėjusius metus šiandien tebyloja nuo laiko pajuodusiomis sienomis turistinė bazė, į kurią vyksta poilsiauti norilskiečiai trumpos poliarinės vasaros metu. Didinga kalnų gamta ir neaprepiamos ežero platybės dar labiau sumenkina nedidelį kirviu aptašytą stulpą esantį ežero pakrantėje netoli turistinės bazės. Ant jo užrašytos lietuviškos, latviškos ir estiškos pavardės. Tarp jų lietuviai pulkininkas Leonas Rupšys, pulkininkas Alfonsas Sklėrius, pulkininkas leitenantas Petras Daukšys ir majoras Antanas Dapkus.

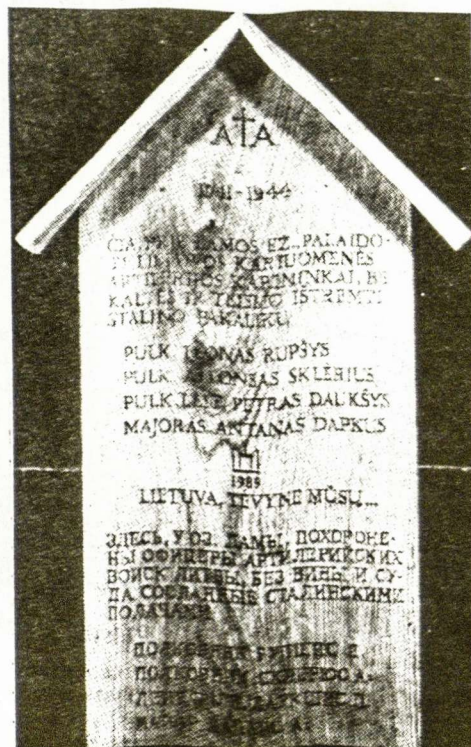
Ekspedicijos dalyviai susitiko su Norilsko kraštotyros muziejaus darbuotojais, svečiavosi ten gyvenančių tautiečių namuose, kalbėjosi su žurnalistais. Nugabenta atminimo lenta nukankintiems lietuvių karininkams. Vešlios alksnių giraitės paunksmėje, baltame sniego patale, uždegėm ke turias žvakutes. Storas sniego sluoksnis, esantis virš tų žemės kaubūrėlių, tarsi simbolizavo, kiek daug paslapčių buvo slepiama nuo mūsų iki šiol.

Vasarą į tas vietas žada vykti estų ekspedicija, gal prisidės ir latviai. Bendros pastangos turėtų prikelti iš užmaršties Lamos ežero paslaptis.

Dešinėje: lenta, kurią atvežė iš Lietuvos

Senasis atminimų užrašas

RAMOVĖS SUVAŽIAVIMAS

LKVS "Ramovės" visuotinis suvažiavimas, vykdomas kas treji metai, įvyko š. m. gegužės 20 – 21 d. Klivelande, OH.

Klivelando lietuvių erdvuose, prieš dešimtmetį pastatytuose namuose, gegužės 20 d. lygiai 9 val. ryte, prasidėjo atstovų registracija, o dešimtą valandą suvažiavimą globojusių Klivelando ramovėnų pirmininkas V. Janušis pasveikino suvažiavusius atstovus, palinkėjo sėkmės ir pakvietė CV pirmininką Antaną Jonaitį, kurio kalboje nuskambėjo pasitenkinimas, kad, nežiūrint amžiaus naštos, ramovėnai tebevykdo savo veiklos uždavinius, ką liudija ir šis statuto numatytu laiku visuotinis suvažiavimas, kuris vyksta mūsų žurnalo "Karys" septyniadešimtmečio sukaktyje.

Pasveikinęs atstovus ir organizacijų reprezentantus, atėjusius pasveikinti suvažiavimo, pagerbus mirusių ramovėnų bei už Lietuvos

laisvę žuvusiųosius, muzikui Juliiui Kazėnui sugiedojus Amerikos bei Lietuvos himnus, Klivelando ramovėnų pirmininkas V. Janušis perskaitė atsiųstus pagrindinių organizacijų, abiejų vyskupų V. Brizgijo ir P. Baltakio, laikraščių redaktorių bei keleto "Ramovės" skyrių sveikinimus. Gyvu žodžiu sveikino: O. Jokūbaitienė — Balso, J. Budrienė — birutinių ir Tautinės Sąjungos, Vliko — V. Jokūbaitis, dr. J. Račkauskas — Lituanistikos tyrimo ir studijų centro, J. Vyšniauskas — Kanados ramovėnų ir Šalių sąjungos tremtyje vardu M. Abarius, į savo sveikinimą įjungęs ir dabarčiai reikšmingą siūlymą: ramovėnams ir šauliams susijungti į bendrą organizaciją, tuo patikrinant organizacinės veiklos efektingumą bei organizacijos gyvybės pratęsimą. Ši mintis rado atgarsį ir vėlesnėse veiklos diskusijose.

Sveikinimams pasibaigus, buvo paskelbta pertrauka, kurios metu padaryta bendra nuotrauka.

Darbo posėdžiai prasidėjo 11 valandą. Suvažiavimo darbams vadovauti buvo patvirtintas CV pasiūlytas prezidiumas: pirm. — J. Malskis (Klivelandas), vicepirmininkas — J. Stelmokas (Filadelfija), sekretorius — E. Vengianskas (Čikaga), rekorduoti magn. juostelėn — A. Skopas (Čikaga).

Valdomųjų organų pranešimus pradėjo CV pirmininkas A. Jonaitis, aptardamas 3 metų CV vykdytus darbus, prie kurių šioje kadencijoje prisidėjo niekad anksčiau nebuvę CV veiklos planuose: nuo 1985 metų rudens teko perimti žurnalo "Karys" leidimo atsakomybę, o taip pat nuspręsta nebeatidėlioti LKVS RAMOVĖS veiklos apžvalginio leidinio II dalies išleidimo. Aplamai, nors ir jaučiama ramovėnų amžiaus slėgia, tačiau skyriuose veikla (nors ir lėtesniu tempu) tebevykdoma. Jis dėkojo skyriams, parėmusiems CV darbus.

CV išdininkas savo pranešime ribojosi tik CV pinigine apyvarta: per

Suvažiavimo dalyviai su svečiais. Nuotr. J. Velykio

3 metus būta 18,581 dol. pajamų ir 12,133 dol. išlaidų.

Laisvės kovų muziejaus reikalus

aptarė S. Rudokas. Jo pranešime nebuvo nieko naujo, kas jau ankstesniuose suvažiavimuose nebūtų buvę

pasakyta. Popietinėje sesijoje eilė atstovų pasisakė iš esmės dėl Laisvės kovų muziejaus paskirties ir jo tvar-

Suvažiavimo prezidiumas. Iš k.: E. Vengianskas — sekr., J. Malskis — pirm., J. Stelmokas — vicepirm. Prie atskiro stalo CV pirm. A. Jonaitis ir "Kario" red. B. Raugas.

kymo. Kai kam nusiskundus, kad muziejus esąs beveik pastoviai uždarytas ir norėjusieji jį aplankyti, atvykę į Čikagą, negalėję jį įeiti, čikagiškių buvo paaiškinta, kad sekmadieniais po pamaldų jis atidaromas budinčių ramovėnų. Bet čia pat iškilo konkretus siūlymas, išreikštas suvažiavimam atvykusio Lituanistikos tyrimų ir studijų centro direktoriaus dr. J. Račkausko, perleisti muziejaus tvarkymą jo vadovaujamai institucijai, kad muziejaus turiniu galėtų pasinaudoti plačioji lietuvių visuomenė, nes tie dalykai yra tautos turtas. Institutas pajėgs eksponatus gražiai ir profesionališkai sutvarkyti. Čikagos kai kuriems atstovams pasisakius prieš šitokį siūlymą, buvo priimta maždaug šitokio turinio nutarimas: Suvažiavimas įpareigoja centro valdybą susipažinti su Instituto siūlomu projektu ir susitarti dėl muziejaus tolimesnio administravimo.

"Kario" reikalams buvo skirta daugiau laiko. Išklaustas "Kario" administratoriaus raštu atsiųsto pranešimo turinys ir "Kario" redaktoriaus pranešimas. Liūdnam nuteikė žinia, kad "Kario" administratorius A. Samušis yra įteikęs pareiškimą, pranešdamas, kad nuo birželio mėnesio dėl sveikatos iš pareigų pasitraukia. (Vėliau

prašomas, jis sutiko "Karij" administruoti iki š. m. pabaigos). Aplamai žurnalo finansinė padėtis, leidimo išlaidoms pabrangus, yra kritiška, tačiau prenumeratorių skaičius nesumažėjęs (sukasi apie 1600) ir padėtis esanti maždaug tokia pati, kaip buvo prieš 10 metų.

"Kario" redaktorius B. Raugas savo apžvalginiame pranešime nušvietė redaktoriškus rūpesčius, kylančius bendradarbių telkime, o paaimanavo, kad "Kario" finansinę krizę atsiliepia ir į iliustravimą. Kai nėra lėšų, tai ir visa perrašinėjimo našta gula ant redaktoriaus pečių. Pastebėjo apie turinio praplėtimą naujais skyriais — "Žvilgsnis į politiką", "Iš grožinės literatūros" ir "Mūsų mirusieji", kuriame suvesti visų mirusių (ramovėnų, šaulių ir birutiečių) nekrologai. Nors jis, perimdamas redaktoriaus pareigas, pažadėjo padirbėti "porą - trejetą" metų, bet prie redaktoriaus stalo jis jau baigia penktuosius metus. Ilgesnio pokalbio "Kario" reikalais metu, atrodo, svarbiausias padarytas šis nutarimas: nuo š. m. rugsėjo mėnesio "Kario" prenumeratą pakelti iki 26 dol.

Nedaug kas ypatingesnio pasakyti na apie skyrių pranešimus. Visur

jaučiama veiklą trukdanti senatvė, tačiau ir praretėję skyriai statutinius uždavinius stengiasi įvykdyti.

Artėjant darbo posėdžiui prie 6 valandos, balsam skaičiuoti komisija paskelbė CV rinkimų duomenis. Į valdybą tebuvo vienintelis Čikagos ramovėnų sąrašas. Išrinktieji sekančią dieną pasiskirstė pareigomis, pagal pareigas čia naujoji valdyba ir surašoma, skliausteliuose įrašant gautų balsų skaičius. Pirmininkas — Edvardas Vengianskas (41), vicepirmininkas — Albinas Repšys (24), sekretorius — Apolinaras Skopas (34), išdininkas — Vincas Valkavickas (33), kultūros ir informacijos reikalams — Stepas Rudokas (28). Kandidatai: Stasys Virpša (18) ir Andrius Juškevičius (13). Kontrolės komisija iš Klevelando: J. Citulis, V. Jokūbaitis ir V. Stankus. Garbės teismas iš Bostono: J. Vizbaras, V. Kubilius ir J. Bajerčius.

Į Sąjungos garbės narius nutarta pakelti savo veikla nusipelnčius narius:

Adelaidėje (Austr.) — V. Vosylius ir J. Janavičius. Čikagoje — A. Juškevičius, A. Repšys ir E. Vengianskas. Detroite — S. Šimoliūnas ir V. Tamosiūnas. Hartforde — V. Nenortas, A. Maslauskas, P. Simanaukas ir P. Špakauskas. Melbourne (Austr.) — V. Bosikas, J. Seliokas, L. Baltrūnas ir V. Žiogas. St. Catherine (Kanada) J. Radvila, J. Šrapnickas ir V. Alonderienė Sydney (Austr.) — A. Vinevičius, A. Kramlius ir M. Zakaras. Filadelfija — B. Raugas ir okup. Lietuvoje — V. Landsbergis.

8 val. vakare Lietuvių namų salėje, rūpestingai ir įspūdingai papuoštoje, įvyko "Kario" 70-čio minėjimas, kuriam vadovavo Klivelando ramovėnų pirmininkas V. Januškis. Akademine dalį sudarė "Kario" redaktoriaus Balio Raugo kalba (santrauka išspausdinta š. m. "Kario" Nr. 5) ir Klivelando vyrų okteto su soliste Grigaliūnaitė dainų pynė, palikusi nepaprastai puikų įspūdį. Minėjimas baigtas gerai paruošta vakariene ir šokiais.

“Kario” 70-ties metų minėjimą atidaro Vytautas Janušis

Sekančią dieną, sekmadienį, suvažiavimo dalyviai rinkosi pamaldoms į Klivelando lietuvių parapijos bažnyčią, kur pamaldas atnašavo ir pamokslą pasakė kun. G. Kijauskas, SJ, į puikaus pamokslo turinį įpynęs prasmingų minčių, skirtų ramovėnams.

Suvažiavimas baigtas vėliavos nuleidimu, padėjus vainiką prie a. a. prezidento Antano Smetonos kapo.

Čia jungiama ištrauka iš naujosios ramovėnų Centro valdybos pirmojo aplinkraščio.

“Mieli kolegos Ramovėnai!

Vėl užvertėme prasmingais darbais išmargintą LKVS “Ramovė” veiklos lapą ir š. m. gegužės mėn. 20 - 21 d. Klivelande, skyrių atstovų suvažiavime, atvertėme naują, būsimosios ramovėniškos veiklos viltingą baltą lapą. Sekančiai trijų metų kadencijai Sąjungos varas patikėtas naujiems vairuotojams, pradedantiems garbin gas, tačiau sunkias, nedėkingas ir atsakomingas pareigas.

Gyvenime niekas nestovi vietoje. Keičiasi gamta, keičiasi žmonės ir organizuotos veiklos sąlygos. Pasikeitė ir mums, ramovėnams, veikloje stotomi reikalavimai, prie kurių turime prisitaikinti.

Mūsų gretos, kada tai buvusios

gausios, kaip kad gamtos yra jau surėdyta, natūraliai išretėjo ir diena iš dienos toliau retės. Aukščiausiojo patvarkymu, paskutiniųjų penkerių metų laikotarpyje praradome visą eilę ramovėniškosios veiklos patyru sių darbuotojų ir autoritetų. Netekome daug aukštesnio karinio rango narių; likusius gi, mūsų sąjungos skyriuose, galime jau ant vienos rankos pirštų suskaiyti. Dėl Sąjungos statute numatytų nariams įstoti reikiamų kvalifikacinių reikalavimų mūsų gretos naujais nariais beveik nepasipildo. Skyriuose aktyvių narių skaičius drastiškai retėja.

Šiuo metu, išleisus Sąjungos veiklos II dalies knygą, CV-bos kasa tuščia ir yra 3500.00 dol. skoloje. Žurnalo “Karys” finansinė padėtis nepavydėtina. Lietuvos Laisvės kovų muziejaus, prisiglaudusio Jaunimo centro patalpose Čikagoje, ateitis miglota — reikalaujanti sprendimo. Tad, norime ar nenorime, turime sutikti, kad egzistuojanti padėtis, bent šiuo metu, mums, ramovėnams, ir naujai Centro valdybai yra nepavydėtina.

Nežiūrint viso to, kas aukščiau konkrečiai yra nurodyta, Lietuvos la bui ir Sąjungos gerovei, naujoji Cen

tro valdyba, pradėdama jai patikėtas pareigas, vilisi ir tiki, kad bendromis pastangomis visos šiuo metu egzistuojančios problemos yra nugalimos ir išsprendžiamos. Reikia tik pasiryžimo, kiek didesnių pastangų, asmeninės aukos ir kieto užsispyrimo užsibrėžto tikslo siekiant. Reikia visų bendros talkos, be kurios ir didžiausios pastangos gali būti veltui. Tad CV-bos veikla bus tiek sėkminga, kiek ji savo darbuose ras narių tarpe pritarimo, kiek paskiri skyriai organizuotai remis CV-bos užsimojimus ir kiek jai bus talkininkaujama.

Su nuoširdžia padėka už suvažiavime išreikštą pasitikėjimą naujoji CV-ba imasi darbo ir, kiek sąlygos bei aplinkybės leis, stengsis, Jums, mieli kolegos ramovėnai, padedant, patikėtas pareigas tinkamai atlikti. Dėkodama buvusiai CV-bai ir pirm. A. Jonaičiui, “Kario” redaktoriui B. Raugui bei administratoriui A. Samušui už atliktus darbus ir sveikindama žurnalą 70-ties metų sukakties proga, 1989 - 1991 m. kadenciją pradedant, kviečia visus į talką. Prašo, tikisi ir lauks, veikloje, visų skyrių paramos ir už ją iš anksto dėkoja”.

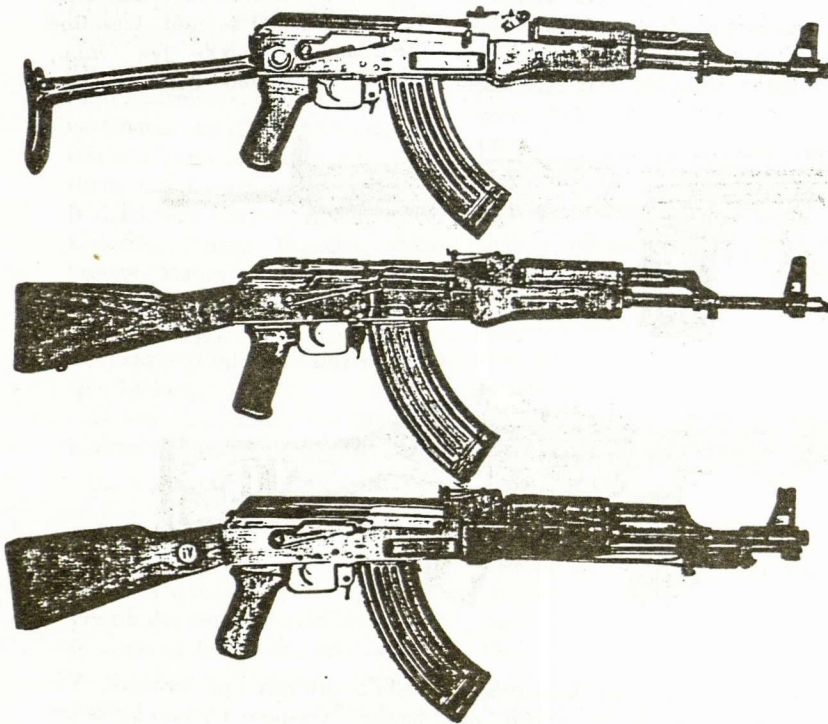
B. Rgs.

Klivelando vyrų oktetas, vadovas Raimundas Kavaliauskas (prie pianino)

ŠAUTUVO EVOLIUCIJA (Tęsa iš "Kario" Nr. 6)

Sovietų AK-47 variantai: viršuje AK-47 su lenktiniu metaliniu petiramsčiu, viduryje 5,45 mm AKM, apačioje kiniečių gamybos AK-47, su nuolatinio durtuvu

Šveicarija turi gerą ginklavimosi pramonę, kurios gaminiai pasaulinėje rinkoje gerai vertinami. Šiuo metu jų kariuomenė perginkluojama Schweizerische Industrie-Gesellschaft gaminamais puolamaisiais šautuvais

Sturmgewehr 540 (SG540). Šautuvas veikia "dujų paskolos" principu. Prie šautuvo galima naudoti optinį taikytuvą, durtuvą, granatsvaidį, vamzdžio laibgalyje yra liepsnos pliūpsnio gesintuvas ir atatranks kompensato-

Sovietų AK-47 ekspertų yra laikomas vienu geriausių ir plačiausiai paplitusių puolamųjų šautuvų. Jis yra atsparus kautynių lauko sąlygoms ir nereikalauja kruopščios priežiūros. Jį sukonstravo Michail Kalašnikov, jo pavarde šautuvas dažnai ir vadinamas. Pirmą kartą jis įvestas į naudojimą 1946 m. ir palaipsniui tapo standartiniu ginklu visoje Varšuvos pakto kariuomenėse. Gamyba buvo masinė, bet jos neužteko poreikiams patenkinti, todėl ji buvo išplėsta į daugumą Varšuvos pakto valstybių, iš ko atsirado visa eilė variantų. Pražioje buvo laikomasi dar vokiečių naudotų gamybos metodų, uokas buvo apdirbamas mašinomis, naudojamas geras plienas, apšodas (buožė ir kt.) medžio. Maža judančių dalių, labai lengva išnarstyti ir valyti. Gerinant gamybos metodus, keičiant konstrukcijos detales, atsirado variantas žymimas AKM, variantas AK-74 (kalibras 5,45 mm), karabino tipo variantas AKR. Gavę licenziją, suomiai padarė žymesnių patobulinimų AK-47 ir dabar gamina labai panašų šautuvą vadinamą Valmet m/60, gerai pritaikytą Suomijos žiemos sąlygoms. Čia peržvelgsime tik AK-47 pagrindinę versiją.

Techniniai duomenys: kalibras 7,62 mm, ilgis 869 mm, vamzdžio ilgis 414 mm, svoris su šoviniais 5,13 kg, apkaboje 30 šovinių, teoretinė greitošauda 600 per min., pradžios greitis 710 m/sek.

*

rius. Apsodas gali būti visas medinis, arba gali būti su prilenkiamu petiramsčiu.

Techniniai duomenys: kalibras 5,56 mm, ilgis, su mediniu apšodu 953 mm, vamzdžio ilgis 490 mm, svo-

dentams (buvo gauta 82 prašymai apie ketvirčiui milijono dol.) stipendijoms. Skirstant premijas, buvo atsižvelgta į studijų sritį, dalyvavimą lietuviškoje veikloje, mokslo pažymius ir finansinę būklę. Pirmenybė buvo teikiama lankantiems Vasario 16 gimnaziją ir Lituanistikos katedrą. Stipendijas gavo šie katedros studentai: Rita Dapkutė, Susana Juknaitė ir Julius Kaleras ir Vasario 16 gimnazijos mokiniai: Marisa Aleksiejūnas (Urugv.), Ferdinando Javier Daratėnas (Argent.), Elina Gaidimaskas (Argent.), Elizabeth Jurčiukonytė (Braz.), Miriam Yanina Laurinskas (Urugv.), Antonette Skalinski (JAV), Ana Paula Tatarūnaitė (Brazil.).

Be to, kitų mokslo šakų studentai: Inga Balzaraitė, Auksė Bankaitytė, Vytautas Boyev, Gailė Černiauskaitė, Nida Černiauskaitė, Teresė Grigulytė, Gailė Eudukaitė, Rasa L. Hollender, Juozas Izokaitis, Thomas Batch, Kristina A. Kalertaitė, Andrius Karvelaitis, Lilian Mikėbaitė, Linda Mikučauskaitė, Renata Naudžiūtė, Monika Palūnaitė, Viktorija A. Ramonytė, Teresė Razmaitė, Vincas Staniškis, Diana Staniškytė, Vytautas Tamulaitis, Marius A. Tijūnelis, Asta Tijūnėlytė, Albertas Tuskenis, Vaiva Vėžytė, Daiva Viktoraitė, Vida Vizgirdaitė, Sofija Žutautaitė.

Lietuvių fonde yra 6100 narių (Ar tik tiek į JAV atkilo Vokietijos DP stovyklų lietuvių, transporto laivuose pasižadėjusių neužmiršti Lietuvos?), kurie buvo suaukoje 4,272,692 dol.

Įstoti į Lietuvių fondą niekada nėra vėlu.

SOVIETŲ KARIAI RYTŲ EUROPOJE

Darbštus *Tėviškės žiburių* bendradarbis K. Baronas, pasinaudodamas V. Vokietijoje leidžiamo *Stern* žurnalo informacija, *TŽ* birželio 6 d. numeryje pateikta žinių, kaip sovietų kariai gyvena dabar Rytų Vokietijoje. Pasirodo, kad jų gyvenimas nepasikeitė nuo 1940 m. okupuotoje Lietuvoje

pastebėtų gyvenimo sąlygų. Ir dabar kariai išleidžiami į miestą tik grupėmis, domisi krautuvių languose išdėstytomis prekėmis, bet, prižiūrėtoji įsakius, visa grupė turi žygiuoti toliau. Pavienui vaikščiojančių karių nematyti, Rytų Vokietijos kariai juos ignoruoja, o vyresnio amžiaus civiliniai gyventojai juos laiko okupantais. Naujokų apmokymas esąs sunkus ir griežtas. Savo laisvalaikį jie dažniausiai praleidžia kareivinėse, kurios yra jau pasenusios, nes statytos Wehrmachto laikais. 10 dienų atostogų gauna tik po 2 metų karinės tarnybos.

Jokios demokratėjimo reformos sovietų kariuomenės nepasiekė, ir dėlto karinių laipsnių skirtumas esąs toks pat kaip ir caro laikais. Maistas yra prastas, ir kareiviai bando naktimis vagiliauti. Per mėnesį jie gauna 21 rytinę markę atlyginimo (100 Rytų markių prilygsta 13.25 Vakarų markėm).

Nežiūrint griežtos kontrolės, sovietų kariai pardavinėja sukombinuotus kailines kepures, padangas, benzina, lakūnų švarkus ir net "kalašnikovus".

BALTIJOS VALSTYBIŲ PROGRAMA

Gegužės mėn. įvykęs bendras Lietuvos, Estijos ir Latvijos tautinių sąjūdžių suvažiavimas nutarė, kad: 1. Suvereninės Lietuvos, Latvijos ir Estijos valstybių žmonės patys pasirinkt ekonominę sistemą; 2. reikalaus, kad jose būtų priimti ekonominės nepriklausomybės įstatymai; 3. rūpinsis iškelti Sov. S-gos aukščiausioje taryboje, kad būtų priimti įstatymai, užtikriną šių valstybių nuo 1990 m. perėjimą į savarankišką ūkinį tvarkymąsi ir 4. paskelbė, kad sovietų valdžios atmetimas baltiečių siūlomų ekonominių reikalavimų bus laikomas nesiskaitymas su suverenių respublikų teisėmis.

KAS RŪPI LIETUVOS PERSITVARKYMO SĄJŪDŽIUI?

Gegužės mėn., *Pasaulio lietuvis*

pateikia visą eilę informacijų iš pagrindinių Sąjūdžio šaltinių. Sąjūdžio organo *Atgimimas* redaktoriaus pavaduotoja nusiskundžia, kad organas susiduria su labai nepalankiomis spausdinimo sąlygomis ir sensta gulėdamas spaustuvėse ar dėl popieriaus trūkumo ar spaustuvės vadovams iš aukščiau nustatytos spausdinimo tvarkos (pirmenybė teikiama knygų spausdinimui).

LPS balandžio 1 d. įvykusi ketvirtoji seimo sesija priėmė eilę rezoliucijų dėl Lietuvos ūkinio savarankiškumo ir pasmerkė Maskvos parengtus tuo reikalu nuostatus, kurie proteguoja ekonominį spaudimą, o ne savarankiškumą. Sesija sudarė Sąjūdžio teisininkų — istorikų komisiją ir konstitucijos pastatų projektui svarstyti komisija.

MŪSŲ JAUNIMAS NESNAUDŽIA

JAV Lietuvių jaunimo sąjunga balandžio 14 - 16 dienomis Washington, D. C., suruošė jau tretįjį politinį seminarą, kuriame dalyvavo daugiau kaip 80 aktyvių sąjungos narių iš įvairių JAV miestų (*Draugas*, 1989.4.27). Seminarą organizavo JAV jaunimo s-gos vadovybė, o jos techniškais reikalais rūpinosi sąjungos Vašingtono skyriaus nariai. Be lietuvių, pagrindiniai pranešėjai buvo JAV ukrainiečių, latvių ir estų jaunimo veikėjai. Pranešimai lietė dabartinius įvykius Estijoje, Latvijoje ir Lietuvoje. Pranešimus padarė taip pat ir įvairūs Valstybės d-to pareigūnai. Pranešėjais ar seminaro dalyviais buvo ir Lietuvių Informacijos centro Vašingtone skyriaus vadovas Viktoras Nakas. Valstybės d-to pareigūnas Linas Kojelis ir Amerikos Baltų laisvės lygos pareigūnė Asta Banionytė. Seminarą aplankė ir jame kalbėjo buv. politinis kalinis Balys Gajauskas, tuo metu atvykęs iš Lietuvos ir lankęs lietuvių kolonijas. *Draugo* bendradarbis Juozas B. Laučka seminarą palankiai įvertino, pabrėždamas, kad jo dalyvius sudarė aukštuosius mokslus baigę jaunieji profesionalai, savo pažiūras laisvai dėstę taisyklinga kalba.

GUDIJOS LIETUVIAI

Šia tema vedamąjį gegužės 9 *Draugo* paskelbė buv. *Draugo* redaktorius ir nuolatinis bendradarbis b.kv (B. Kviklys). Pagal autorių Gudijos lietuviai yra lietuvių užmiršti, daug kartų šaukiasi okupuotos Lietuvos ir išeivijos lietuvių pagalbos, bet jos nesulaukė, nors išeivijos lietuviai parodė didelį savo dosnumą įvairiems kitiems lietuviškiems reikalams.

Autorius nurodo, kad Gudijos lietuvių politinė, ekonominė ir socialinė būklė esanti be galo sunki. Atstatant Lietuvą didelės pagal sutartį su Sov. S-ga pripažinimo Lietuvai sritys atsidūrė Lenkijos valdžioj, o po Antrojo pasaulinio karo vėl pateko į sovietinės Gudijos rankas. Siena buvo aklinau uždaryta, ir sovietinės Lietuvos lietuviai į Gudiją nebuvo įsileidžiami. Nebuvo įsileistas net iš tų sričių kilęs prof. Tadas Ivanauskas. Taip pat iš ten buvo išprašytas ir Gudijos lietuvių kalbą siekęs tyrinėti žymus baltistas V. Teporovas.

Ten atvykusios įvairiais pretekstais iš sovietinės Lietuvos grupės būdavo išvaromos ir net apmušamos, nes ten yra daug į valdžią patekusių buv. Lenkijos šovinistų, dabar apsimitusių gudais.

Manoma, kad po II pasaulinio karo Gudijoje dar tebėra likę apie 50,000 lietuvių ypač Gervėčių ir Pelesos apylinkėse. Dabar ten yra steigiamos lietuviškos mokyklos, o kai kuriose lietuvių kalba yra dėstoma kaip atskiras dalykas. Aplanko jus dabar ir Sąjūdžio veikėjai, atvežama lietuviškų knygų ir kt. mokslinių priemonių. Bandoma užmegzti ryšius su sovietinės Gudijos valdžios nariais ir įtikinėjama, kad jie neturėtų būti lietuviams tokie žiaurūs.

BALTŲ LAISVĖS LYGOS VEIKLA

Tuo reikalu žinių paskleidė gegužės 9 *Draugo* paskelbtas J. K. pasikalbėjimas su lygos vienu iš organizatorių ir veikėju Antanu Mažeika. Steigiant lygą buvę apsispręsta siekti Baltijos valstybių išlaisvinimo per Amerikos vyriausybę, kongresą ir

viešąjį opinią. Nėra duomenų spręsti, kad Maskva ruošūsi Baltijos valstybėm padarytą skriaudą atitaisyti. JAV vyriausybės nėra tuo reikalu padariusios tiek, kiek mes norėtumėm, bet pasauli nėra antros tokios valstybės, kuri būtų padariusi bent tiek, kiek padarė JAV.

Šiuo metu stengiamasi kongrese praveisti Baltų laisvės dienos rezoliuciją, o Valst. d-te yra užvestas pokalbis su Rytų Europos reikalų skyriaus v-ku. Atrodo, kad prezidentas George Bush pavergtų valstybių reikalų nepasiryžęs užmiršti. Lyga yra paruošusi dokumentą "Baltic policy" — Baltijos politika, kuriame buvo pateikta visa eilė sugestijų vyriausybei. Valstybės d-tas patikinęs, kad pasiūlytos rekomendacijos esančios svarstomos.

Baltų laisvės dienos rezoliuciją senatas jau yra priėmęs, bet reikia, kad ją priimtų ir Atstovų rūmai. O tam reikia turėti daugiau kaip 200 rezoliucijos rėmėjų.

Buvo kontaktuoti 435 Kongreso nariai apie jų nusistatymą Baltijos valstybių atžvilgiu. Iki šiol ne visi atsakė, bet kurie atsakė baltiečių reikalus remia visu 100 procentų. Valst. sekretoriaus asistento Elliott Abrams kovo 17 Žmogaus teisių konferencijoje padaryti pareiškimai ir Paula J. Dobrianski kovo 11 Klivelande padaryti pareiškimai yra laikomi oficialiais JAV pareiškimais.

Lyga Vašingtone įsteigė savo biurą, kuriam vadovauja didelį šioj srity patyrimą turinti Asta Banionytė, kuri taip pat atliks ir JAV LB pavedimus.

SOVIETŲ BLOKO DEMOKRATINĖ ALTERNATYVA

Gegužės 26 *Draugas* paskelbė toliau antrašte žinomo politinio kalinio, dabar gyvenančio JAV Vytauto Skuodžio straipsnį, kuriame jis informuoja apie Paryžiuje gegužės 9-10 vykusią Sov. S-gos demokratinių tautinių sąjūdžių konferenciją. Iš sovietinės Lietuvos joje dalyvavo Lietuvos Laisvės lygos, Lietuvos Helsinkio grupės, Lietuvos Demokratų parti-

jos, Lietuvos Tautinio jaunimo s-gos ir Lietuvos Politinių kalinių gelbėjimo komiteto atstovai.

Šios konferencijos iniciatyvinė grupė pasirūpino, kad ją praveštų The American Foundation for Resistance International, The Center for Democracy in the USSR in Les Amis de Glasnost org-jos. Prieš konferencijos pradžią vykusių pasitarimų metu buvo įkurtas Koordinacinis centras tautiniams demokratiniams judėjimams sovietų imperijoje remti, kuris veiks Paryžiuje Demokratija ir Nepriklausomybė vardu. Jo prezidentu buvo išrinktas vienas žymiausių Armenijos laisvės kovotojų Paruir Airikian, 22 savo gyvenimo metus praleidęs sovietų kalėjimuose, lageriuose ir tremty. Jis buvo prievarta išgabentas į Etiopijos dykumas ir prieš 8 mėn. atvyko į Kaliforniją. Org-ją sudaro Estijos, Latvijos, Lietuvos, Ukrainos, Armenijos, Gruzijos, Rusijos, Krymo totorių ir žydų atstovai. Konferenciją atidarė Vladimiras Bukovskis. Konferencijoje kalbas pasakė JAV atstovas prie J.T. Žmogaus teisių reikalams A. Valladares ir buv. JAV ambasadorė prie J.T. Jeane J. Kirkpatrick. Be to, kalbėjo ir org-ją sudarančių tautų atstovai.

KO PAGEIDAUJA SĄJŪDIS?

Draugas gegužės 27 paskelbė IV Sąjūdžio seimo sesijos sprendimus dėl santykių su tautiečiais užsienyje plėtojimo, su kuriais čia trumpai ir supažindinsime. A. 1. Politikos srity: Sąjūdis sieks, kad šiais metais Ribentropo-Molotovo 1939 m. sandėriai būtų Vokietijos ir Sov. S-gos paskelbti nusikaltimais žmonijai. 2. Visomis priemonėmis aiškins tikrąjį Pabaltijo valstybių statusą, pažymint, kad jos yra suverenos valstybės, turinčios apsisprendimo teisę. B. Ekonomikoje: 1. Sudaryti bendras užsienio ir Lietuvos ekonomines tarybas užsienio veiklos plėtojimui analizuoti ir organizuoti. 2. Kaupti ekonominės pagalbos Lietuvai fondus. 3. Sudaryti sąlygas Lietuvos ekonomistams studijuoti finansus, bendruosius ekono-

minius santykius, valdymą ir bankus. Išversti pažangiuosius ekonomikos ir ūkinės teisės vadovėlius į lietuvių k. 5. Suorganizuoti specialistų grupes aktualiems Lietuvos ekonomikos uždaviniams spręsti. C. Socialinėje sferoje. Padėti atkurti Lietuvos tautinę mokyklą. 2. Padėti sukurti šiuolaikinį sveikatos apsaugos tinklą. 3. Sudaryti sąlygas Lietuvos medikams stažuotis pasaulio medicinos centruose. 4. Padėti Lietuvos valstybėms įstaigoms ir neformaliems judėjimams įsigyti aplinkos užteršimo tyrimo prietaisus. D. Kultūros, informacijos, spaudos sferoje: 1. Padėti atkurti Kauno Vytauto Didžiojo universitetą. 2. Orga-

nizuoti abipusį meninių kolektyvų, meno ir kultūros veikėjų bendravimą. 3. Kurti informacinius centrus. 4. Sudaryti bendrus užsienio šalių ir Lietuvos žurnalistų susivienijimus. 5. Sukurti "Atgimimo" platinimo pasaulio šalyse bendrovę. Paremti Sąjūdžio leidybinę veiklą poligrafine technika. 7. Finansuoti lietuvių dėstytojų pasiuntimą į Pietų Amerikos mokyklas lietuvių kalbai dėstyti. 8. Organizuoti bendras kultūros, sporto ir tautines šventes. 9. Organizuoti bendras jaunimo stovyklas. 10. Praktikuoti paskutiniųjų klasių mokinių pasikeitimą. 11. Leisti bendrus informacinius, kultūrinius, istori-

nus, mokslinius veikalus. 12. Rinkti ir perduoti Lietuvos bibliotekoms užsienyje išleistus veikalus. 13. Rūpintis dėl Lietuvos archyvinių dokumentų gražinimo Lietuvos archyvams. E. Organizaciniai klausimai: 1. Abipusiškai įsteigti pasikeitimo informacija grupes. 2. Abipusiškai įsteigti informacines tarnybos aukoms ir tarpusavio bendradarbiavimo faktams registruoti ir skelbti spaudoje. 3. Sudaryti specialistų Lietuvai rengimo ir kvalifikacijos kėlimo planus.

Tad Sąjūdžio užsimojimai yra labai platūs, o jiems įgyvendinti reikės glaudaus Sąjūdžio ir išėivijos bendradarbiavimo.

Iš "Gimtojo krašto" (1989 m., Nr. 5) perspausdiname "Pokario Lietuva". Klausimai laukia atsakymo

1944 m. pavasarį, priartėjus frontui, lietuvių tautai pasirinkimo nebuvo: ir Hitleris, ir Stalinas jau buvo jau buvo liūdnam pagarsėje kaip beatodairiško tautų naikinimo meistrai, tik vienas atstovavo rasistiniam genocidui, kitas "socialistiniam". Lietuvos padėtis tapo dar problemiškesnė ir niūresnė, kai, susimobilizavus Vietinei rinktinei, hitlerininkai ją paskubomis išformavo.

Raudonosios armijos artėjimas ir Tarybų valdžios grįžimas daugumai Lietuvos gyventojų buvo nepriimtinas. Ir tai suprantama: visi dar puikiai prisiminė ne tik tragiškus 1940 m. birželio įvykius, suėmimus prieš liepos 14 - 15 d. rinkimus, barbariškus trėmimus į Sibirą 1941-ųjų birželį bet ir klaidingas Rainių miškelyje, Panevėžyje. Pravieniškėse, kitose Lietuvos vietose. Virš Lietuvos it Damoklo kalavijas kabojo apokaliptinis 1940 m. lapkričio 28 d. potvarkis Nr. 0054, pagal kurį, kaip buvo kalbama dauguma lietuvių tautos turėjo atsidurti snieguotose Sibiro platybėse.

Taigi 1944 m. vasarą ir rudenį Lietuvoje susidarė baimės ir netikrumo aplinka, kurią dar skatino gandai. Žmonės traukėsi į Vakarų. Lietuvos jaunimo dalis nesidavė mobilizuojama į raudonąją armiją. Į tą armiją,

kurią tik retas laikė išvaduotoja, o mobilizaciją — teisėta. Todėl nėra ko stebėtis, kad mobilizacijos komisijai, ką tik įsikūrusiai kuriame nors valsčiaus miestelyje, neretai tekdavo paskubomis palikus gausias "dovanas — alų, krūminę, medų, lašinius, dešras — sprukti.

Jauni Lietuvos vyrai — o jų buvo ne tiek mažai — kurie nesutiko liet kraują už Tarybų valdžią, iš karto atsidūrė už įstatymo ribų. Kas jiems buvo daryti? Slapstytis ar jungtis į pasipriešinimo kovos būrius, kurie vienur kitur, dar esant Lietuvoje vokiečiams, pradėjo organizuotis. Iš pradžių daugelis buvo pasyvūs ir tik slapstėsi laukdami bene susikibs Rytai su Vakarais. To vis nebuvo regėti. Negana to 1946 m. ankstyvą pavasarį, nepraslinkus nė metams po pergalingo karo pabaigos, vėl prasidėjo masiniai žmonių trėmimai į Sibirą. Ši pragaistinga akcija daug iškentėjusią tautą sukretė. Besislapstančių ir pasiruošusių kovoti su ginklu rankose skaičius išaugo.

Tarybų valdžia paskubomis ėmė organizuoti liaudies gynėjų būrius, kuriuos rėmė gerai ginkluoti ir gausūs raudonosios armijos padaliniai.

Aukščiausią laipsnį nepasitenkinimas Tarybų valdžia pasiekė prasidėjus masinei žemės ūkio kolektyvizaci-

jai. Ir nėra abejonės, kad liaudies gynėjai būtų buvę nušluoti, jeigu ne tie specializuoti raudonosios armijos daliniai.

Be abejo, šiam lietuvių pasipriešinimo judėjimui arba miškinų akcijai negalėjo neturėti įtakos ir susidūrimo tarp Rytų ir Vakarų galimybė kurios realumą tarsi padidino V. Čerčilio kalba, pasakyta Fultone 1947 m. pavasarį. Toji kalba tapo "šaltojo karo" pradžia. Tačiau plačiai paskleistas gandas, kad atseit lietuvius miškan suvariusi reakcinės emigracijos nusi-kalstama propaganda, yra smarkiai perdėtas. Tai liudija jau vien tas faktas, kad lietuviškos laidos iš Amerikos prasidėjo tik 1951 m., kai rezistencijos kova Lietuvoje, pasiekusi savo apogėjų, jau ėmė sparčiai silpti. (Buvo transliuojamos laidos lenkų ir rusų kalbomis) Kita vertus, argi rimti politikai galėjo patikėti, kad demokratinės šalys be tam tikro jų visuomenės perorientavimo panorės atgręžti ginklą prieš savo vakarykštį sąjungininką ir dar tokį sąjungininką, kuriam karo metu liaupsių negailėjo nei Čerčilis, nei Ruzeveltas, nei de Golis.

Be abejo, ši rezistencinė lietuvių kova dėl susidėjusių aplinkybių negalėjo būti sėkminga ir juo labiau laimėta: "miško broliai" atsidūrė

prieš didžiulį gerai ginkluotą represijų aparatą. Bet dabar iškyla klausimas: ar tasai lietuvių tautos pasipriešinimas buvo betikslis, beprasmiškas? Kad jis buvo beviltiškas, vargu ar galima abejoti, bet jokių būdu ne beprasmiškas. Tai buvo tautos gyvybingumo jos pilietinio brandumo paliudijimas. Jį galima vadinti ir Pilėnų aidu, atėjusiu iš amžių glūdimos. Kitas dalykas, kad pasaulis tam paliudijimui buvo aklas ir kurčias. Bet, reikia tikėtis, ne akli ir kurti bus mūsų aniniai. Juk būtina save gerbiančiai tautai rasti jėgų pasipriešinti net pačiam likimui, kad ir koks jis būtų rūstus, skaudus ar ironiškas. O likimo ironija mūsų tautai pavirto faktas, kad toji armija, prieš kurią ji sukilo, atėjo rezistentų malšinti apauta, pamaitinta ir iš dalies apginkluota tos valstybės, iš kurios jie patys laukė pagalbos ir supratimo. Ar antrą kartą raudonoji armija į Lietuvą nesuvažiavo amerikoniškais sunkvežimiais ir pamaitinta amerikoniška „tušonka“?

Pokario laikotarpis yra bene tragiškiausias, rūščiausias, daugiausia žmonių aukų pareikalavęs laikotarpis visoje ilgaamžėje Lietuvos istorijoje. Deja, jis mūsų istoriografijoje kol kas dar balta dėmė. Bene keisčiausia ir skaudžiausia, kad tie žmonės, vyrai ir moterys, kurie su ginklu rankose kovojo prieš Tarybų valdžią — iš tikrųjų ne tarybų — dar iki šiol ignoruojant elementariausią logiką ir falsifikuojant marksistinę teoriją, vadinami įvairiais vardais. O iš tikrųjų šis pasipriešinimo judėjimas vargu ar gali būti kvalifikuotinas kitaip, kaip partizaninė kova. Juk iš esmės buvo kovojama prieš svetimos kariuomenės invaziją. Ir kovojama specifinėmis partizaninėmis sąlygomis. Todėl jokių būdu jam netinka ir pilietinio karo ar klasių kovos pavadinimas. Juk vietos liaudies gynėjai buvo tik negausus svetimųjų suorganizuotas būrys, kuris nebūtų turėjęs ir negalėjo turėti kiek rimtesnės įtakos kovos baigčiai. Be to, jeigu mes partizanis vadiname tuos kovotojus, kurie Tėvynės karo metu buvo iš šalies gilumos

lėktuvais gabenami ir parašiuotais nuleidžiami į priešų užnugarį, tai stichiškai sukilę prieš jiems primestą santvarką žmonės, atrodo, savaime šio vardo nuspelno. O ką dar sako paskelbta amnestija? Argi ji skelbiama banditams?

O kiek prirašyta ir pripasakota apie „banditų“ žiaurumus! Ir pirmiausia tokius žiaurumus, kurių aukomis tapdavo net niekuo dėti piliečiai, jų maži vaikai. Manau, kad čia vieną kartą reikia viską išsiaiškinti iki galo. Ir išsiaiškinti nesistengiant tų žiaurumų, kurių buvo tiek iš vienos, tiek ir iš kitos pusės, nei paneigti, nei pateisinti, o tik pamėginti atskleisti jų šaknis. Ir, beje, tiriant tas šaknis, jeigu mūsų akys dar neaptrauktos valkiu ir neatbukęs teisingumo jausmas, mes neišvengiamai stabtelėsime ties klaidinku vaizdu — miestų gatvėse ir aikštėse išdriekti, neretai sudarkyti žmonių lavonai. Ir dar tokie lavonai, kurių niekas neturi teisės ne tik laidoti, bet ir kuo nors išsiduoti turėjęs su jais ryšį. Kieno tie lavonai? „Miškinų“. Kieno tai darbas? Žmonių kurie kovoja už liaudies šviesų rytojų, už socializmą. Kieno valia? Tautų vado, mokytojo tėvo.

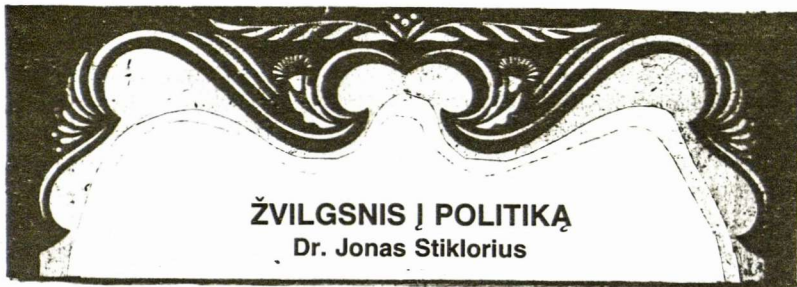
Ir tai buvo daroma, kai kovojančių šalių aistros dar tik brenavo, dar nepasiekė apogėjaus. O turint galvoje, kad lavonų ir kapinių išniekinimas Lietuvoje — ir ne tik Lietuvoje — jau nuo seno buvo laikomas bene didžiausiu, tiesiog dangaus keršto šaukiančiu nusikaltimu, bus ir suprantamas — jeigu jau nepateisinamas — beribis „miško brolių“ pasipiktinimas ir įsiūtis, kuris vėliau, progai pasitaikius, kai kada išsiliedavo besaikiu žiaurumu, kuris buvo priremtų prie sienos, suluošintų klaidinkų gyvenimo sąlygų ir neturinčių ateities žmonių žiaurumas. O jeigu prie to pridursime įvairiausias provokacijas, sąmoningai paruoštas ir inkriminuojamas „miško broliams“, vaizdas bus dar pilnesnis. Juk jokia paslaptis, kad miškinų vardu neretai pasinaudodavo ne tik kriminalinis pasaulis, bet ir represijų meistrai.

Liaudies gynėjų ir ypač jų organizatorių žiaurumas, kuris nė kiek ne mažesnis buvo, psichologiškai daug sunkiau suprantamas, paaiškinamas ir juo labiau pateisinamas. Juk jų rankose buvo garnizonai, laimėtas karas, kur kas normalesnės gyvenimo sąlygos, valdžios parama, ateitis. Tad argi ne iš pastarųjų pirmiausia reikėjo laukti bent daugelio didžiadvasiškumo bei elementariausio riteriško. Deja. Net ir amnestija buvo paversta melu ir susidorojimo priemone.

O kaip šis rūstus ir tragiškas tiek žmonių aukų ir nervų pareikalavęs pokario laikotarpis atsispindėjo grožinėje literatūroje? Jis atsispindėjo labai kreivame veidrodyje. Ir bene pagrindinis to kreivumo šaltinis slypėjo klaidingame to laikotarpio vertinime, kuris ignoravo bet kokią faktų analizę. Todėl ir paklusnesnis rašytojas pagal „nuleistą iš viršaus“ direktyvą turėjo vaizduoti miškinį tik banditų, kuris net miegodamas ar valgydamas nepavirsdavo žmogum, o kai spaudoje įsigalėjo „klasių kovos“ konceptija, jam, rašytojui, jau buvo leista iš bandito padaryti buržuazinį nacionalistą, kuris kovoja už siaurus egoistinius bei šovinistinius siekius.

Savaime suprantama, jog per prievartą primetus tokią siaurą socrealizmo metodo sampratą, daugelis įžvalgesnių bei kuklesnių rašytojų šios slidžios temos iš viso vengė arba susidūrė su būtinybe, stengėsi tą vaizdavimo metodą savaip interpretuoti, droviai jo ribas praplėsti, prabilti Ezopo kalba arba iš visko tik beviltiškai pasišaipyti. Pastarasis metodas turint galvoje šios partizaninės kovos tragizmą buvo labiausiai dezorientuojantis, nes pažaisdavo moralinių vertybių gradaciją ir iš esmės paženklė ne vienam rimtam talentui. Ypač tam, kuris apie šį laikotarpį buvo susidaręs nuomonę tik iš nuogirdų arba oficialios spaudos.

Jau seniai pribrendo laikas pažvelgti į susidariusią pokario Lietuvoje padėtį ne tik per kai kam patogių mitų prizmę, bet ir tikrų faktų švieso-

ŽVILGSNIS Į POLITIKĄ
Dr. Jonas Stiklorius

JAPONIJA

Japonai yra mums įdomūs, dabartiniame politiniame ir ekonominiame pasaulyje svarbi ir reikšminga tauta, nors jie ir gyvena labai toli nuo mūsų, vakariniame Pacifiko vandenyne. Jie nėra viena iš skaičiumi gausių tautų — jų yra apie 120 milijonų žmonių, atseit apie pusę to žmonių skaičiaus gyvenančių Jungtinėse Amerikos Valstijose. Negalima sakyti, kad gamta būtų apdovanojusi japonus žeme ir jos turtais. Jie gyvena salyne — archipelage, kuri sudaro apie 2,000 salų, tarp kurių yra tik keturios didelės. Net stebėtina: japonų yra tik per pusę mažiau negu žmonių Amerikoje, bet Amerikos teritorija yra net 25 kartus didesnė negu japonų, ir dar turi gausių žemės turty, naftos, kitokų žaliavų, tuo tarpu kai to visko nėra japonų salose; dar faktas: iš tos nedidelės japonų žemės tik 19% tinka žemės ūkiui. O vis dėlto, nežiūrint visų šitų prigimtų neigiamų savybių, japonų tautos galia ir reikšmė visame pasaulyje vis auga ir auga.

Japonų kultūra ir civilizacija yra labai senos: jų pradmenų galima įžiūrėti dar prieš Kristaus gimimą. Iš-tisus šimtmečius jie gyveno visiškai atskirti nuo kitų tautų ir kitų pasaulio dalių. Pirmas žinomas kontaktas su europiečiais, būtent, portugalais jūrininkais įvyko 1542 m., bet tikresnis visuotinis kontaktas su Vakarų civilizacija įvyko tik 1854 m., kai Jungtinių Amerikos Valstijų karo laivyno komodoras Perry su eskadra atplaukė į Japoniją ir privertė juos užmegzti artimesnius prekybinius ir politinius santykius su Vakarais. Japonai tada padarė tai, ką atrodė sunku, beveik neįmanoma, būtent: jie perėmė net pasisavino moderniąją Vakarų technologiją, bet— ir tas ypač sunku — palikdami savo politinę ir visuomeninę struktūrą, ją pritaikydami prie Vakarų tik tiek, kiek buvo būtina reikalinga. Kaip gerai, tiksliai ir sėkmingai jie įsisavino Vakarų technologiją, matosi iš to, kad jau 1904 m., atseit vos pusę šimtmečio nuo komodoro

Perry žygio, jie sugebėjo ne tik kariuoti prieš stambią, didžiulę milžinišką Rusijos caro imperiją, bet net ją nugalėti. Šitas visiškai nelauktas, netikėtas japoony laimėjimas prieš didžiąją Rusų caro imperiją sukretė visą pasaulį ir net turėjo kai kurių nors ir netiesioginių atgarsių mūsų tėvynėje Lietuvoje, nes caras, pralaimėjęs prieš japonus, buvo priverstas duoti savo imperijos gyventojams, jų tarpe ir lietuviams, nors nedidelį kiekį demokratijos: leido jiems išrinkti parlamentą, vadinamą Dūmą, į kurią buvo išrinkti ir keletas lietuvių. Taipogi, po pralaimėto japonų karo, caras Nikolajus II buvo priverstas duoti savo pavaldiniams kai kurių teisių ir lengvatų, kas, tarp kitko, įgalino ir lietuvius pasijusti laisvesniais ir ryškiai sustiprinti savo tautinę ir politinę veiklą, vėliau privedusią prie Lietuvos nepriklausomybės.

Japonai yra senos kultūros, aukštos inteligencijos, darbšti, organizuota, disciplinuota tauta. Tik dėka šitų savybių ji sugebėjo tokiu palyginamai greitu laiku taip aukštai iškilti pasaulio tautų tarpe. Buvo tačiau vienas pagrindinis faktas, kuris traukė jiems stipriau pasireikšti, būtent faktas, kad visa jų milijoninė masė buvo suspausta palyginamai mažose salose, beveik be žemės turty, žaliavų, mineralų. Tad visai nestebėtina, kad jau 1910 m. Japonija užėmė Korėjos pusiasalį, o 1931 m. atėmė iš Kinijos Mandžiūriją ir ten įsteigė savo satelinę valstybę Mandžukuo.

je. Ir bene pirmiausia reikėtų pamėginti atsakyti į tokius svarbiausius klausimus, atsakyti atvirai ir tiesiai:

1. Kodėl po pergalingo Tėvynės karo tuoju pat buvo atnaujinti masiniai žmonių trėmimai į Sibirą?

2. Kodėl taip provokuojamai ir sadistiškai buvo tyčiojamasi iš baltųjų partizanų arba miškinčių lavonų, net neleidžiant jų laidoti.

3. Kodėl paskelbta amnestija dažnai lieka tik popieriuje kaip tuščias žodis be konkretaus turinio?

4. Kodėl taip brutaliai ir karštingai buvo vykdoma žemės ūkio kolektyvizacija po to, kai tiek daug buvo duota iškilmingų pažadų, kad Lietuvoje "kolchozų" nebus?

5. Kodėl ši rezistencinė kova pareikalavusi tiek daug aukų, buvo nutylima, kai tuo pat metu visomis informacijos priemonėmis būdavo apskelbiamas kiekvienas darbininkų streikas užsienyje.

Kai į šiuos klausimus nebus motyvuotai atsakyta, kiekvieną mąstantį

žmogų persekios mintis, kad ir pokario meto įvykiai Lietuvoje buvo taip pat gudriai surežisuoti kaip ir 1940 m. Lietuvos įstojimas į Tarybų Sąjungos šeimą. Kodėl? Rasi ir todėl, kad mažiau reikėtų vagonų trėmimams.

Manau reikėtų kelti klausimą ir dėl šio pasipriešinimo aukų humaniškesnio traktavimo. Pavyzdžiui, kodėl jos negalėtų būti prilyginamos kitoms stalinizmo aukoms su visomis juridinėmis pasekmėmis?

Jonas Mikelinskas

Tačiau to neužteko išspręsti jų problemoms, ir japonų akys pakrypo į vakarinio Pacifiko vandenyno krantus, ypač į tokius kraštus kaip prancūzų koloniją Indokiniją (žinoma kaip Vietnamas) arba ir į Olandų kolonijas, būtent Indoneziją. Jos labai turtingos žaliavomis ir mineralais. Japonų žvilgsnis siekė dar toliau — į Australiją, kuri labai didelė, beveik trys milijonai kvadratinų mylių, bet tik mažai gyventojų, vos penki gyventojai kvadratinėje mylioje. Šitie kraštai žavėjo ir traukė japonus taip stipriai, kad jie pagaliau nutarė tuos kraštus užkariauti. Kadangi tuo laiku Amerika buvo stipriausioji jėga Pacifiko vandenyne, tai reikėjo, žinoma, tą jėgą jeigu ne visiškai eliminuoti, tai bent sumažinti. Japonai tai padarė 1941 m. gruodžio 7 d. savo garsiu puolimu į Pearl Harbor laivyno bazę, kur buvo sutelkta Amerikos Pacifiko laivyno didžioji dalis. Tas puolimas pradžioje japonams labai padėjo ir jie ėmė gana greitai plėstis po vakarinius Pacifiko krantus — Singapore, Hong Kong etc. Beveik pasiėmė ir Indiją su Australija. Iš kitos pusės šitoks visai nelauktas ir neišprovokuotas puolimas taip užpykdė ir išjudino visus Amerikos gyventojus, kad Amerika bergint ėmėsi savo didžiulę, gerai išvystytą pramonę pritaikyti ginklavimo reikalams ir taipogi organizuoti tiesiog milžinišką kariuomenę — armiją vienuolikos milijonų ir laivyną keturių milijonų žmonių. Tatai Amerikai užtruko kurį laiką, ir japonai tą laiką išnaudojo įsitvirtindami daugelyje vietų, salų, bazių, net iki Australijos. Tada Amerika ėmė spausti japonus, priversti juos trauktis, ir jau 1945 m. japonai buvo suvaryti atgal į savo gimtąsias salas. Laimingu būdu tuo laiku Amerikai pasisekė pasigaminti atomines bombas, kurios, numestos po vieną ant Hirošima ir Nagasaki miestų, privertė japonų imperatorių Hirochito pasiduoti, kapituliuoti.

Dėl šitų atominių bombų net ir dabar dar pasaulyje reiškiasi nuomonių skirtumai ir vyksta diskusijos. Vieni

sako, kad atominių bombų galia yra tokia didelė ir baisi, kad nereikėjo jos iš viso panaudoti, nes tai sudarė blogą precedentą, ypač kai taip pasielgė Jungtinės Amerikos Valstijos, kurioms vis rūpi pasirodyti, kad jos vadovaujasi labai aukšta morale. Faktas, kad nuo pat 1945 m. iki šios dienos jokiam kare nebuvo naudojama jokia atominė bomba, tą nuomonę bent kiek susilpnina. Kita, priešingai nuomonė sako, jog buvo visai tikslu Amerikai naudoti atomines bombas, nes, jeigu jos nebūtų naudojamos, Amerikai okupuoti japonų salas būtų reikėję maždaug milijono Amerikos karių aukų. Tad naudojant atominę bombą, buvo sutaupyta daug gyvybių ir Amerikos laimėjimas pasiektas daug pigiau.

Amerika, nugalėjusi Japoniją, pasielgė visai žmoniškai. Nežiūrint fakto, kad karo metu japonai okupuotuose kraštuose ir taipogi su belaisviais amerikiečiais elgėsi kartais net labai žiauriai, tik visai nedidelis skaičius japonų generolų ir kitų pareigūnų buvo nuteisti karo teismuose. Japoniją valdyti buvo paskirtas pasižymėjęs generolas Douglas Mac Arthur, kuris savo pareigas atliko protingai, nuosakiai. Jis net paliko valstybės viršūnėje imperatorių Hirohito, tik jį, galima sakyti, "nudievinu", atseit sutvarkė padėti taip, kad imperatorius, iki tol japonų laikomas dievu, dabar jau buvo traktuojamas tik kaip žmogus.

Generolas Mac Arthur įvedė japonams naują konstituciją, kuria prasidėjo japonijos demokratinė era. Ta konstitucija veikia ligi šiol visai sėkmingai. Įdomu pastebėti, kad generolas Mac Arthur į konstituciją įrašė draudimą japonams išleisti daugiau negu vieną nušimtį savo metinio biudžeto kariniams, ginklavimo reikalams, o dabar ta pati Amerika ragina japonus stipriau ginkluotis.

Pralaimėjusi pasaulinį karą, Japonija, žinoma, buvo silpna, bejėgė, nuvargusi, karo nualinta. Japonų tauta tačiau ėmėsi atstatyti savo kraštą ir savo ekonomiją taip energingai ir ryštingai, kad dabar, dar nepraėjus

pusei šimto metų nuo jų kapituliacijos, jų ekonomija stovi stebėtinai aukštai, kai kuriais atžvilgiais net konkuruoja su jų nugalėjusia Amerika. Jie parduoda Amerikai kur kas daugiau savo pramonės gaminių negu Amerika parduoda Japonijoje. Ryškiausias pavyzdys jų gaminami automobiliai parduodami Amerikoje net milijonais, kadangi jie yra daugeliu atvejų ir pigesni, ir geriau pagaminti už amerikiečių. Jiems ypatingai gerai sekasi elektronikos gamyboje — radijo, televizijos aparatai, kompiuteriai. Kitas charakteringas pavyzdys: iš dešimties stambiausių bankų visame pasaulyje septyni yra japonų.

Uždirbdami milžiniškus pinigus, tiesiog bilijonais, jie gana daug investuoja pačioje Amerikoje, pirkdami stambius objektus — fabrikus, dangoraižius, viešbučius etc. Japonai ypatingai stipriai įsitvirtinę Havajų salose. Kai kas jau juokauja, kad tai, kas japonams nepavyko padaryti ginklu, būtent nugalėti Ameriką, jie padarys savo pinigais, savo ekonomija, savo pramone.

Kuo paaiškinti šitokį stebėtiną pasisekimą? Japonai yra tauta su labai sena, įžymia istorija, su gražiomis tradicijomis, yra aukštos inteligencijos. Pavyzdys: japonų tauta yra maždaug 99% raštinga, palyginkim tai su Amerika, kurioje apie 25 milijonai žmonių yra neraštingi. Kitas jų privalumas: jie yra vienalytė tauta, tik su menkais mažumomis, kaip pvz. korėjiečiai, kurie tačiau labai panašūs į japonus. Tai irgi didokas plusas, vėl palyginus su mūsų Amerika, kuri yra ne tik įvairių tautų, bet ir rasių mišinys, kurios vienos produktingos, kitos ne.

Prisideda dar stipri japonų tautos "darbo etika". Štai keletas pavyzdžių: vidutinis japonas darbininkas dirba 41.3 valandas savaitėje, o darbininkas Amerikoje tik 37.3 valandas. Japonų mokyklose disciplina daug griežtesnė ir mokomasi daug intensyviau negu Amerikos mokyklose. Japonas mokiniš lanko mokyklą 240 dienų metuose, Amerikoje — 180.

IŠ
GROŽINĖS
LITERATŪROS

GYVENIMO DULKĖS

ANDRIUS NORIMAS

Novelė

— Algi! Ateik! Rodo Vietnamą!

Aldona melsvą žvilgsnį įrėmusi į televizijos ekraną. ABC tinklo pranešėjas aptaria rodomus vaizdus pokario Saigone. Jis komunistų jau perkrikštytas į Ho Chi Min City. Prie lūšnos surinktas moterų ir vaikų būrelis ir su jais korespondentas kalbasi per vertėją.

Algirdas virtuvėje taisė varvantį čiaupą, todėl įjėjęs į svetainę dar šluostosi rankšluosčiu nuplautas rankas. Nuo tarpdurio stebi ekrane vargšus vietnamiečių vaikus. Visi jie praradę savo azijietiškus veido bruožus, kaip pranešėjas tuo metu aiškina, nes tai nelegalūs buvusiu Amerikos karių sūnūs ir dukterys. Tačiau nebegirdi pranešėjo balso, nebemato nei vaikų, nei moterų. Prieš jo akis kitas reginys — kalnuotos, medžiais apaugusios Vietnamo vietovės iš paukščio skrydžio. Ausyse helikopterio propelerio dūzgis. Rankos spaudžia automatą. Akimis krato

krūmus ir medžius. Tai priešo teritorija ir seržantas Algirdas Kapnys turi būti akylesnis už erelį, atsargesnis už lūšį ir greitesnis už afrikietišką čytą! Taip! Ten sujudėjo kažkoks šešėlis! Tai karys. Bet savas ar priešas? Netikėtai lange peršovimo skylės, o pasigirdę tolimi automatų ir kulkosvaidžių kalimai įrodė, kad helikopteriškas priešas pastebėtas ir apšaudomas.

“Kaip dabar bus su mūsų vyrais? Jie laukia pagalbos, o aš jų nematau”!

Nutyla garsai, tik skaudus dūris į krūtinę sukausto nirvanos užsimiršimu...

— Algi!

Aldona išjungia televizijos aparato garsą ir ekrane lieka komercinės reklamos nebylus vaizdas.

— Algi, aš su tavim kalbu!

Garsesnio šuktelėjimo pakirdintas Algirdas dar mato prie lovos pilotą Jaką — atsilankęs kalbina jį, bet Algis dar silpnas kalbėti...

Pagalčiau sugrįžta į dabartį, į ramią tikrovę. Atsitiesia tarpdury, nes buvo atsirėmęs staktos.

— Ką? Ką tu sakai, Aldute?

Jis pastebimai virpa. Žmona dar sekundę jį stebi. Atsikelia ir apkabina vyrą.

— Žinau... Vėl tavo karo pergyvenimai sugrįžo... Bet stenkis negalvoti apie žiaurius įvykius! Juk jau visas dešimtmetis po karo pabaigos praėjo, o tu dar vis jaudinies...

Žmonos ramimą palydi dažnai jį persekiojantieji fronto vaizdai, sprogstančių bombų skeveldros, mirštančių draugų atodūsiai, durtuvai įsmeigti lavonų viduriuose...

— Tu man atleisk, Aldute... Verčiau nežiūrėsiu nieko apie karą, apie Vietnamą... Man juk ir daktaras

Japonai nelabai populiarūs pasaulyje dėl savo ekonominės politikos. Iš vienos pusės, jie labai stropiai, net agresyviai eksportuoja savo gaminius į visą pasaulį, ypač į pasaulio didžiausią ir turtingiausią rinką — Ameriką. Iš kitos pusės jie įvairiais, gana sėkmingais būdais trukdo Amerikos pramonės gaminių įsileidimą į savo kraštą. Štai konkretus pavyzdys: 1988 m. Amerikos prekybos deficitas buvo 136 milijonai bet bilijonai. Tai reiškia Amerika pirko iš užsienio prekių etc. už 138 bilijonus daugiau, negu pardavė užsieniui. Iš to, galima sakyti, milžiniško deficito japonai uždirbo 55 bilijonus. Dėl to Ameriko-

je girdisi vis daugiau balsų, net iš kongreso pusės, kad reikia daryti didesnę spaudimą į japonus, kad jie atidarytų savo rinką, o, jeigu ne, juos boikotuoti.

Kai kurie istorikai pastebi tam tikrą paralelę tarp japonų ir vokiečių tautų. Abi tautos, tiesa, daug kur skiriasi, net yra skirtingų rasių, bet paralelė tame, kad abi yra suspaustos jau nuo seno savo gana ankštose žemės erdvėse ir todėl abi, būdamos ne tik inteligentiškos, darbščios, produktyvios, bet ir agresyvios, veržiasi į kitų tautų gyvenamąsias erdves. Tad visai nestebėtina, kad Antrojo pasaulinio karo metu jos buvo sąjungininkės.

Tam tikra istorinė ironija, kad dabar Amerikos svarbiausias ir pavojingiausias priešas yra buvusi sąjungininkė — Sovietų Sąjunga, o dabar Amerikos prieš sovietus svarbiausieji sąjungininkai yra buvę priešai — Japonija ir Vakarų Vokietija.

Generolas Charles de Gaulle, Prancūzijos prezidentas, yra pasakęs: Draugystė yra galima, yra įmanoma tarp atskirų žmonių, bet tarpe valstybių nėra draugystės: valstybių tarpe yra tik interesai, kurie kartais bendri, kartais skirtingi.

Istorija kartais eina įdomiais, bet ne visada suprantamais keliais.

taip patarė... Tai baisenybių refleksai... Aš žinau...

— Turbūt nieko negirdėjai ką Peter Jennings pranešė?

— Ne... O kagi?

— Jis rodė vietnamiečių vaikus. Visi jie karo našlaičiai. Turi motinas vietnamietes, kiti ir jų neturi... O jų tėvai arba grįžo į Ameriką, arba žuvę... Man tie vaikai labai patinka. Jie atrodo beveik kaip europiečiai! Tik jų oda tamsesnė. Daug kas jų net ir angliškai gali susikalbėti!..

Algirdas prisėda ant minkštasuolio krašto. Aldona grimsta giliau į dar šiltą savo vietą. Jis žiūri į ją labai atidžiai.

— Tai tu... nori šitokį adoptuoti? Azijietį?

— Taip.

Algirdas vėl jaudinasi ir pašoka. Bet tai kitoks jaudinimasis. Įdegusiame jo veide lyg pyktis, lyg įsižeidimas. Žanduose juda raumenys, nes dantys suspausti ir slepia pasipriešinimą.

— Nesąmonė! Argi jau negalime rasti baltaodžio vaiko? Ir kodėl jau paūgėlį, o ne kūdikį, kuris net nesužinotų buvęs adoptuotas?

— Kiek blyškiamie Aldonos veide žaidžia nežymi šypsena, lyg Mona Lizos paslaptینگumo. Nedidelė ir kiek kilstelėjusi nosis tarsi labiau ir išdidžiau gina savo nuomonę.

— Mudu jau nebe tokie jauni, Algi, kad likusią pusę gyvenimo atiduotume mažo kūdikio auginimui! Tu būtum jau apie 60 metų amžiaus senis, o aš truputėlį jaunesnė, kai baigtume auginti ir auklėti vaiką! Kūdikiu juk turėtume rūpintis nuo pat lopšio iki koledžio ar universiteto baigimo! Kaip manai — kiek tai metų būtų, ką?

— Manau, apie dvidešimt...

— Cha. Dviešimties metų jaunuoliai tik pradeda aukštuosius mokslus... Pagalvok! O jeigu adoptuotume vienuolikos-dvylikos metų vaiką — nesvarbu, ar berniuką, ar mergaitę — tai auginant vargų bus kur kas mažiau, o liks tik dešimt ar dvylika metų auklėti ir paruošti gyvenimui.

Vyras susimąsto ir sėda prie Aldonos.

— Nežinau, gal ir tavo teisybė... bet adoptuoti azijietį!

Aldona pati ima jaudintis.

— Tai kas čia tokio? Juk po operacijos nebegaliu turėti savo vaikų... O aš taip myliu vaikus! Visada juos mylėdavau...

— Bet šitie vietnamiečiai jau beveik suaugę, kone pusberniai ir pusmergės! Be to...

Algirdas nutyla, tarytum jį kas sulaiko ir liepia

dar pagalvoti.

— Be to — kas? — neatleidžia Aldona.

— Matai... Esava abu lietuviai, o turėsiva auginti azijietį. Kuo mes jį auklėsime? Lietuviu ar amerikiečiu?

Žmona savo ruožtu susimąsto. Tyli. O Algirdas samprotauja:

— Tikriausia tokie vietnamiečių vaikai jau kalba angliškai, tai lengviau būtų juos auklėti amerikiečiais, juoba, kad mes patys Amerikon atvykome kaip tremtinių vaikai... Visi mes kalbame angliškai...

— O kodėl, Algi, mes negalėtume adoptuoti tokį vaiką? Išmokytume jį kalbėti ir galvoti net dviem kalbom — angliškai ir lietuviškai! — Ji pabrėžia žodelį "ir".

— Aš nemanau, kad geltonosios rasės vaikas galėtų pritaipyti prie mūsų tautos būdo, kultūros ir siekimų. O kaip su religija? Juos nuo mūsų skiria religija. Daugiausia vietnamiečiai yra budistai.

— Bet yra ir krikščioniškų tikėjimų! Bet palauk, Algi! Juk tu pats man esi sakęs, kad kažkoks profesorius Lietuvoje auginęs mažą kinietuką ir jis užaugęs puikiai kalbėjęs lietuviškai! Argi mes nesugebėtume išmokyti vietnamietį vaiką mūsų kalbos?

— Dėl to aš nė kiek neabejoju, Aldute! Dabar ir aš prisimenu tą lietuvišką kinietį ir domėjausi jo praeitimi, o kai atvyko Amerikon, tai girdėjau, jog jis bandęs susirasti Kinijoje savo giminių. Iki šiol tebegyvena Amerikoje... Tik niekad nesu girdėjęs ar skaitęs mūsų spaudoje, kad jis būtų tapęs geru lietuviu patriotu! Lietuvių Enciklopedijoje jo pavardės niekur neužtikau, nors ir baigęs inžineriją... Apie jį man daug pasakojo mano tėvas. Tikriausia jis jau susimaišė su amerikiečiais...

— Arba ir su kiniečiais...

Abu nutyla ir rezgia savo minčių gijas. Abu sutinka, jog tautybė ir rasė taip giliai įsišaknijusios žmogui, kad jokie perauklėjimai negali pakeisti to, kas iš mažens buvo įdiegta. Abiejų mintys pinasi su lietuviybės išlaikymo problema, nebeįvykdomu prieauglio troškimu ir beveik dilema apsisprendžiant adoptavimo klausimu.

— Algi...

Aldonos balsas nedrąsus, lyg prašantis, o akyse meldimas. Jau kuris laikas, kaip ji nebeatleidžia vyro nuo to paties klausimo gvildenimo. Ir dabar jis be žodžių atspėja jos nebylų žvilgsnį.

— Aldute, žinau ko prašai... Aš dar turiu pagalvoti, sudėstyti plusus ir minusus, gerai pasverti... Juk tai labai svarbus ir lemtingas žingsnis!

— Ir aš tai žinau, Algi! Svarbiausia turime nustatyti kaip toki azijietį auklėsime — lietuviu ar amerikiečiu.

— Matau, kad tu nė per nago juodymą nepasitraukei nuo savo tikslo adoptuoti.

Aldona drąsiai žvelgia vyrui į jo pilkas akis. Visada tose akyse sėmėsi sau paramos, paguodos ir autoriteto, bet dabar ji privalo jam padiktuoti.

— Ne.

Algirdas atsidūsta ir atsikelia.

— Na, gerai... aš pasiteiraisiu keliose adoptavimo įstaigose. Bet pirmiau bandysiu ieškoti sveiko baltaodžio vaiko mūsų mieste!

“Kad tu žinotum, kad aš jau anksčiau už tave pradėjau akciją per mano laikraščio įtakingus žmones! Išvykstančiam į pokario Vietnamą korespondentui suteikiau instrukcijų, kokio vaiko norėčiau. Numačiau, kad Algiui tai būtų gana maloni staigmena...”

Nuslėpdama triumfo šypsena ją pašoko ir apkabino vyrą.

— Tu labai geras, Algi! Bet aš labai noriu jau paaugusio vaiko!

Ji bučiuoja jo veidą, akis, lūpas. Visa virpa džiaugsmu, kaip jam atrodo...

— Matau, kad turi labai stiprų motinystės jausmą, Aldute. Gaila, kad nespėjome savų vaikų turėti...

— Tai vis tu delsei! Sakei, kad dar neprasigyvenom, nesusitaupėm, neturim savo namo...

— Ne, tik jau nekaltink manęs vieno!

— Aš ir nekaltinu! Juk tu irgi negalėjai atspėti, kad man teks operuotis...

— Gerai, Algi... Nesiginčykime dėl niekų! Einu paruošti vakarienę, o tu gali pažiūrėti televizijos.

Dar karta pabučiavusi vyrą Aldona išeina virtuvėn. Algirdas žvelgia į ekraną, kuris vis dar be garso sušvinta ar aptemsta priklausomai nuo rodomo vaizdo. Vėl atgimsta prieš vienuolika metų pergyvenantieji įvykiai karo srityje.

Vos atvykęs su daliniu buvo nusiųstas į frontą. Kalnuotoje apylinkėje džiuuglės klegėjo paukščių balsais ir palmėse šmėkščiojo ilgauodegių beždžionių miklūs šuoliai. Plačia vilnimi jo būrys atsargiai slinko košdamas apylinkę ir artėdamas į priešą. Niekas nekalbėjo. Visų veiduose baimė ir netikrumas. Nepaisant ar tad buvo koks pramuštgalvis ar ramaus būdo studentėlis. Visi jie jauni vyrai ir pirmą kartą po apmokymo vykdė artėjimą. Būrio vadas taip pat

dar jaunas amerikietis. Jis sekė kiek atsilikęs ir ženklais rodė kariams judėti pirmyn ir tyliai elgtis. Retkarčiais Algirdas Kapnys girdėjo arčiau selinančių alsavimą. O jau ir pavargo, nes apie dvi valandas šitaip klampodami jie kiekvieną žingsnį apsvarstydavo, kad neužmintų sausos šakelės arba padėtos minos, kad atsargiai praskirtų vijoklių lapų tinklą. Džiuuglių tankmė baugino ramybe ir tik iš toli girdėjosi papūgų čaksėjimai ar beždžionių riksmas. Visi, kas gyvas, žvėreliai ar gyviai, bėgo nuo slenkančios karių vilnies.

Staiga prapliupo pragaras: iš visų šalių čiauškę ir svimbė kulkos, tretėjo automatai, kalė kulko svaizdžiai, bumpsėjo granatų ar minų sproginiai. Bematančias Kapnys išsitiesė lapų, žolės ir šakelių kilime, įbedęs veidą į drėgmę ir palmių lapais dvelkiančią duobę. Taip pat netikėtai pragariškas šaudymas nutilo. Dešinėje Algirdas išgirdo dejavimą. Atsargiai šliaužė ton šalin ir pamatė gulintį pavidalą. Tik užuot kareivio veido klaksojo kruvina masė...

“Čarli!... Ar tai tu?” — žinojo Čarlį esant jo dešinėje.

Draugas tik silpnai stenėjo ir truputį kilstelėjo galvą, bet ji tuoj pat krito atgal į lapus ir šakas. Nurimo. Kapnys nedrįso tyloje šaukti pagalbos ar kalbėti. Dar arčiau prislinko. Kelias sekundes stebėjo sužeistojo veidą, bet jis jau nebejudėjo. Pirštais, kaip buvo mokytas, stengėsi užčiuopti jo kakle pulsą, bet juto tik vėstančią mirusio kario kūno šilumą.

“Leitenante! Čarliš krito!”

Jis pats išsigando savo balso, toks jam svetimas, užkimęs atrodė. Būrio vadas pasakė kažką, kad ir kiti yra žuvę, bet iš toliau ne visa suprato. Netrukus atsirado seržantas ir sanitaras. Jie perėmė globon nukautojo kūną. Ilgai kritusiojo draugo vaizdas persekiojo Kapnį. Sapnavo ir kliedėjo, matydamas jį vėl gyvą, o čia jau mirusį.

Ir dabar Algirdas tankiai alsuoja. Širdis blaškosi krūtinėje, lyg paukštis narve. Akyse beformis Čarlio veidas, ištisa kruvina masė...

— Algi! Algi!

Reikėjo kelių šuktelėjimų gražinti Algirdui tikrovėn. Ji šaukia iš virtuvės.

— Ką, Aldute?

— Ar buvai užmigęs, ar ką?

— O... Taip, buvau prisnūdęs...

(Tąsa sekančiame “Karyje”)

TREMTIES TRIMITAS

Redaguoja S. Kaunellenė
8650 Shari Drv., Westland, MI 48185
Šiuo adresu siųsti visą "Tremties trimitui" skirtą medžiagą

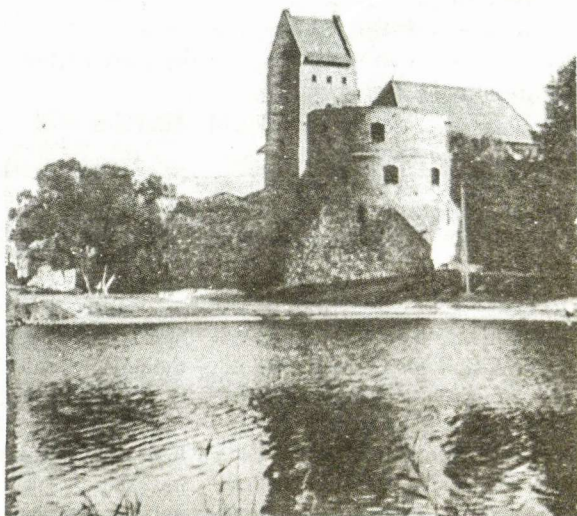
Panemuniais

PRANAS URBUTIS

*Panemuniais pušynai gražūs ramiai sau ošė —
Mes klaidžiojom po mišką — rinkome sausas skujas—
Šilai gėlynais išsipuošę sveikino mūs svajas!
Ten širdys dainas audė — paukšteliai rišo jų gijas!
Mes svaigome, klausydami lakštučių dainas gailias...*

*Vakaruose šypsojos pavargus saulė —
Rytuose kilo įsiutusi pikta audra!...
Bitučių spiečiai išsigandę slėpė — skėriai jas kando —
Tolumoje liko neišdainuota mūs graži daina!..*

*Ir klaidžioti mums liko po piuvenų skiedrynus —
Ieškoti deimantėlių ten, kur jų nebuvo ir nėra!..
Išbraidėme giliausius plačius vandenynus —
Debesėliai dengė neišskleistas jaunystės bures!..*

Trakų pilis — Vytauto Didžiojo gimtinė

Šauliams

J. ŠIAUČIULIS

*Šauliai mes buvom Lietuvoje,
Šauliais mes esam Tremtyje.
Kada žygiavom koją kojom,
Tėvynės meile degėm širdyje.*

*Aukštai iškėlę vėliavas žygiavom
Kaimų ir miestų gatvėmis.
Žygių dainas garsiai dainavom,
Priešą sutiksim salvėmis.*

*Mūs sesės šaulės augino rūtas,
Jurginiais puošė mūsų kepures.
Broleli, būk kaip qžuolėlis drūtas,
Kai Jūs išeisit, išeisim mes.*

*Buvo mūs šaunios puikios gretos,
Virpėjo žemė nuo dainų.
Sesių sodintos rūtos, mėtos
Nebojo šalčių nei audrų.*

*Tauta mus gerbė ir mylėjo
Ne dėl jaunystės žydinčių veidų.
Mūsų priesaikos žodžiams tikėjo,
Kad laisvę ginsime krauju.*

*Ne visi tą priesaiką tesėjo
Sunkiam likimo sukury,
Vieni į svetimas padanges išskubėjo,
Kiti užmigo gimtinės pagiry.*

CICERO JŪRŲ ŠAULIŲ KUOPOS "KLAIPĖDOS" 25-RIŲ METŲ VEIKLOS SUKAKTIES MINĖJIMO

PROGRAMA

1989 m rugsėjo 30 d. 7 val. vakare
Šv. Antano parapijos salėje, 49 Ct. ir 15 St.
Cicero, IL

9. Trumpa kuopos 25-rių metų veiklos apžvalga
10. Sveikinimai
11. Vėliavų išnešimas

I

1. Minėjimo atidarymas
2. Garbės svečių pristatymas
3. Vėliavų įnešimas
4. Lietuvos Himnas
5. Invokacija
6. Kuopos mirusių šaulių pagerbimas
7. Garbės žymenių ir 50 m. šaulio pažymėjimų įteikimas
8. LŠST CV-bos pirmininko M. Abariaus žodis

II

Meninė dalis
ir po to banketas.

Spalio mėn. 1 d. 10:30 val. ryto pamaldos Šv. Antano parapijos bažnyčioje. Po pamaldų atsisveikinimo pietūs su svečiais, atvykusiais iš kitų vietovių, ir pamaldose dalyvavusių organizacijų atstovais.

KODĖL LIETUVIAI NEKALBA LIETUVIŠKAI?

Kas negerbia savo tautos, tai negerbs ir svetimieji. Kas nebrangina savo tautos kalbos, jos negerbs nei svetimieji. Lietuviai dažnai negerbia savo tautos, nes būdami lietuviškos kilmės, kartais svetimųjų tarpe vadinas esą kitos tautybės. Tokia savigarbos stoka veda į tautinį išsigimimą. Ne vien tikrai užsienyje gyvenant, bet ir rusų okupuotoje Lietuvoje. Blogiausia, kad tai daro savo noru, niekeno neverčiami.

Vilniuje leidžiamas Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio informacinis biuletenis *Atgimimas* nr. 3 (16), 1989 m. sausio mėn. 20 d., paskelbė tokį laišką:

...IR MŪSŲ KALTĖ

Mudu su Praneku kažkada kartu dirbome. Atsitiktinai susitikome autobuse. Jis nepriminė, kaip tada nuolat primindavo: "Su manim kalbėk lietuviškai". Pranekas pats mane užkalbino lietuviškai. Neklausiau, kur išmoko, tikrai viena tvirtai žinau — ne mūsų kolektyve.

...Koridoriuje karštai ginčijosi penki bendradarbiai: keturi lietuviai ir jis. Pranekas baltarusis. Tiksliai ne-

prisimenu, dėl ko jie ginčijosi, nes nuo to laiko praėjo daugiau kaip aštuoniolika metų. Tikrai viena neišdilo iš atminties: visi kalbėjo rusiškai. Kodėl? Juk Pranekas kiekvieno (kaip ir manęs) primigtynai prašydavo su juo kalbėti tik lietuviškai. Norėjo mūsų kaimynas baltarusis, reikšdamas pagarbą lietuvių tautai, išmokti ir jos kalbą. Net visaliaudinio sustingimo laikais šito niekas nedraudė, nors ir neskatino.

Sakykite, vyresniojo amžiaus lietuviai, ar mes visi ir viską padarėme kas nuo mūsų priklauso, kad kitų tautų vilniečiai bent pramoktų mūsų kalbos? Būčiau neteisus atsakydamas už visus, bet už daugelį galiu — ne kruopelyte neprisidėjome prie šios garbingos misijos.

Taigi kviečiu visus sostinės lietuvis nuo šiandien duoti sau žodį išmokyti ar bent pamokyti po vieną kitos tautos vilnietį Respublikos valstybinės kalbos. Jie tik ačiū pasakys. Ir toliau gyvensime santarvėje, bendrom jėgom kalnus nuversime.

Alfonsas Žinevičius

Vilnius

Gėda, kad yra tokių sukižusių, apipelijusių lietuvių, kurie kiekviena proga tuojau griebiasi svetimos kalbos, net savo priešų — rusų — kalbos! Tokiems ant kaklo vertėtų pakabinti lentelę su įrašu: *Aš niekinu lietuvių kalbą.*

Negeriau ir užsienio lietuvių tarpe.

Lietuvių tautai savigarba turėtų būti pirmoje vietoje. P. Tilvikas

Prasidės naujieji mokslo metai Lietuvistinėse mokyklose. Kurios dar neturi, turėtų įsigyti Antano Gustaičio paruoštą, LŠST Centro Valdybos išleistą Lietuvos žemėlapi.

Prasidėjus išsilaisvinimo iš sovietinės okupacijos veiklai, lankantis JAV ir Kanadoje sportininkams, įvairiems meno vienietams ir pavieniams iš anapus geležinės uždangos, Lietuva lietuviškųjų mokyklų mokiniams darosi realesnė, susidomėjimas jos geografija, istorija, kultūra ir žmonėmis didesnis.

Lietuvos žemėlapis yra būtina mokslo priemonė.

ANTRA MEDALIO PUSĖ

Vis daugiau ir randame žinių iš okupuotos Lietuvos, kaip buvo ten traktuojami mūsų pasižymėję kultūrininkai, kaip jie būdavo išstumiami iš kultūrinio gyvenimo, jų darbo vaisiai nuvertinami... Žvilgtelėkime kaip buvo pasielgta su nusipelnusiu muziku Pranų Sližiu, kaip jis buvo nugramzdintas užmarštin, jo kūriniai nustojo skambėti radijo bangomis, jo pavardės nėra knygos *Tarybų Lietuvos chorvedžiai* puslapiuose.

NUTILUSIOS DAINOS

Kartą atvykęs į Vilnių estų chorištas po Estijos TSR Mokslų Akademijos vyrų choro koncerto netikėtai paklausė musiškių: "Kur Jūsų žinomas chorvedys Pranas Sližys? Kodėl apie jį nieko nesigirdi? Kas jam nutiko?" Nežinančiam kažkas bandė aiškinti, kad, atsisveikinęs su VVU akademiniu mišriu choru, jo ilgagametis dirigentas išėjo į pensiją. Tačiau kodėl vienas iš geresnių lietuvių chorinės muzikos puoselėtojų talentingas pedagogas ir kompozitorius docentas Pranas Sližys taip staiga dinga iš muzikinės visuomenės akiračio? Juk kūrėjai, kad ir norėtų, negali išeiti į pensiją, kaip negalėjo kompozitorius. J. Naujalis, prozininkė Žemaitė, poetas Albinas Žukauskas. Kur P. Sližio kūryba? — neseniai per surengtą Kompozitorių sąjungos TV forumą klausė vienas televizijos žiūrovų.

1977 m. Šv. Petro ir Povilo bažnyčios vadovybės pakviestas P. Sližys sutiko suburti ten chorą, kad ši reprezentacinė vieta deramai atstovautų Lietuvos muzikinei kultūrai. Juo labiau, kad šį unikalų architektūros paminklą dažnai aplankydavo užsieniečiai, žymiausi Lietuvos svečiai. O užsienyje sklido gandas, kad Lietuvoje nesąjaukiai pajėgus ne vieno bažnytinio choro... P. Sližys tuomet tapo vieninteliu diplomuotu muziku, vargonavusiu bažnyčioje. Kai atvykdavo garbingi svečiai, jis būdavo kviečiamas pakoncertuoti.

Grojo Japonijos mokslininkams, Švedijos korespondentams, Prancūzijoje ir kitų šalių turistams.

Ir štai 1983 metais iš šio darbo pasitraukęs gambiausias mūsų chorvedys atsidadė tarytum vakuume. P. Sližio sukurtas bei harmonizuotas dainas liovėsi transliuoti radijas. Spauda jau ir anksčiau menkino jo darbą. B. Zubrickas didelės apimties leidinyje *Tarybų Lietuvos chorai* (V., 1975, 422 p.) P. Sližio, kaip VVU Akademinio choro dirigento, veiklą nušvietė remdamasis tuo metu periodikoje publikuotų A. Armino, A. Budriūno, J. Karoso, A. Pušio recenzijų kritinėmis pastraipomis, išryškindamas jų neigiamas puses, parodydamas vienadienius atliktos dainos nesklaidumą ir nutylėdamas chorvedžio ir jo vadovaujamo choro privalumus. Bet choristai iki šiol prisimena choro repeticijas ir koncertus kaip susikaupimo ir kūrybinio darbo valandas.

Prieš keletą metų pasirodžiusioje kitoje to paties autoriaus knygoje *Tarybų Lietuvos chorvedžiai* (V., 1984, 279 p.) veltui ieškotume P. Sližio pavardės, juo labiau nuotraukos. Šiame leidinyje, kur pirmą kartą suregistuoti visi net ir labai trumpai šį darbą dirbę įvairiausi Respublikos chorvedžiai, žymiausias VVU akademinio choro vadovas, LTSR nusipelnusio choro artisto P. Sližio nėra. Jo vardo pastaraisiais metais neliko ir visuomeniniame muzikų gyvenime. Į Pabaltijo studentų dainų šventės "Gaudeamus" o jis buvo vienas iš įkūrėjų, net kai tos šventės vykdavo Vilniuje, rengėjai nustojo jį kvietę. Neliko vietos prie dirigento pulto, net ir eilinį kvietimą į renginius "pamiršdavo". Taip palengva ir "mokėmės" savo kultūrą patys apvaginėti, o menininkus ignoruoti.

Senieji choristai iki šiol turi gerą tradiciją — jie kasmet aplanko savo studijų dienų maestro. Susirenka, kiek tik gali kambaryje sutilpti. Čia susitinka įvairiausių choro laidų absolventai, dabar garsūs tautos mokslininkai, literatai, dėstytojai, medikai.

Prieš porą metų, šitaip drauge susibūrę, atšventėme mūsų dirigento 70-ties metų jubiliejų. Meilę dainai, tėvynei, gimtajam kraštui, kadaise mums dalintą, paties demokratiškiausio iš tuometinių choro vadovų, bent po spindulėlį, kiekvienas norėjome tą vakarą grąžinti atgal. Dešimtmečiai jos neužgožė, širdžių šiluma neišblėso. Todėl ir gimtadienis buvo pakilus, nors labai uždaras. Muzikologai, deja, niekur nepaminėjo šio jubiliejaus.

Mūsų chorvedys iki šiol energingas, geros sveikatos, kūrybingas. Jis rašo ir teberašo chorines kompozicijas, bet gaila, kad dauguma šių kūrinių sustingę nebyliose notose, neišgirsti, nebegarsinti.

Kadaie, tolimais ir nepamirštamais 1949 metais, P. Sližys buvo pakliuvęs į tremiamų žmonių vagoną. Iš ten jį, dar prieš pajudant traukiniui išlaisvino tuometinė valdžia, sugrąžindama Lietuvai puikų muziką ir dirigentą, Bet, pasirodo, nereikia ir Sibiro tremties. Tremtį galime sukurti ir savo mažame krašte, netgi savo sostinėje. Tiktai ar tiek daug mes turime talentų, gabių asmenybių, meno žmonių, kad galėtume jais taip be atodairios švaistytis?

Kreipiamės į Lietuvos kompozitorių sąjungą, Muzikos draugiją, į Respublikos chorvedžius ir chorų vadovus: sugrąžinkime buvusio VVU akademinio choro vadovo Prano Sližio, talentingo menininko ir taurios asmenybės, vardą į mūsų tautos kultūrą, dainuokime jo originalias ir harmonizuotas dainas, pagarbiai vertinkime jo kūrybą.

J. Venckūnaitė
D. Petkevičiūtė
Just. Marcinkevičius
A. Šidlauskas, V. Būda
V. Būdienė, A. Bandzaitis
D. Kurkietis
R. Kurkietienė
V. Martišius

ŠAULIAI KANADOJE

Iš kairės į dešinę sėdi: A. Žiukas, P. Kanopa, Aug. Mylė, S-gos p-kas M. Abarius, R-nės p-kas J. Šiaučiulis, S. Jokubaitis, S. Petkevičienė, neatpažinta, V. Sušinskas. Stovi: V. Pečiulis, P. Gabrys, P. Ražanas, A. Račinskas ir Balys Savickas. Nuotr. Aug. Kalvaičio

1989 m. balandžio 29 d. Hamiltone, Ontario, įvyko LŠST Vilniaus šaulių rinktinės Kanadoje atstovų suvažiavimas. Suvažiavimą globojo DLK Algirdo šaulių kuopa.

Suvažiavimą 14 val. atidarė R-nės v-bos p-kas J. Šiaučiulis. Ineštos Kanados, Lietuvos ir Vilniaus š. r-nės Kanadoje vėliavos. Susikaupimo ir tylos minute buvo pagerbti mirę ir už Lietuvos laisvę žuvę šauliai-šaulės, kariai ir partizanai.

Aušros Vartų parapijos klebonas J. Liauba sukalbėjo invokaciją. Į garbės prezidiumą pakviesti: Nepriklausomos Lietuvos konsulo Kanadai pavaduotojas inž. H. Lapas, Vyriausio Lietuvos išlaisvinimo k-teto vice p-kas V. Jokūbaitis, klebonas J. Liauba, LŠST CV pirm. Mykolas Abarius, Centrinės Europos pavergtų tautų organizacijos p-kas Benius Mačys, Hamiltono LB jaunosios kartos atstovė Angelė Krivickaitė, Tautos fondo įgaliotinis Kanadai A. Patamsis, Vilniaus šaulių r-nės Kanadoje garbės šauliai: S. Petkevičienė, S-gos garbės

teismo p-kas St. Jakūbaitis ir DLK Algirdo šaulių kp. p-kas Povilas Kanopa.

Į darbo prezidiumą pakviesti p-ku Povilas Kanopa, vice p-ku Augustas Mylė, Petras Gabrys ir Leonas Balaišis suvažiavimo sekretoriais. Rinktinės p-kas J. Šiaučiulis perdavė Prezidiumo p-kui vėliavą, pareikšdamas, kad su vėliavos perdavimu jis ir valdyba užbaigė kadencinius metus. P. Kanopa priėmęs vėliavą padėkojo už pasitikėjimą, pasižadėjo saugoti ir globoti rinktinės vėliavą iki bus išrinktas R-nės p-kas sekančiais kadencijai. Vėliavas sustačius į stovus, vėliavų tarnyba nusiėmė.

Rinktinės atstovų 7-tą suvažiavimą žodžiu sveikino: Nepriklausomos Lietuvos konsulo Kanadai pavaduotojas inž. H. Lapas, Vyriausio Lietuvos išlaisvinimo k-teto Vice p-kas V. Jokūbaitis, Aušros Vartų parapijos klebonas J. Liauba, LŠST CV-bos p-kas M. Abarius, Centrinės Europos pavergtų tautų atstovas Benius Mačys, Hamiltono LB jaunosios kartos atstovė Angelė Krivickaitė ir Tau-

tos fondo įgaliotinis Kanadai Alfonsas Patamsis.

Gauti sveikinimai raštu: LŠST Garbės p-ko prof. V. A. Mantauto, perskaitė J. Šiaučiulis. Kanados LB krašto v-bos p-ko V. Biretos — perskaitė J. Krištolaitis, Maironio šaulių kp., perskaitė A. Mylė. Prezidiumo pirmininkas padėkojo už sveikinimus ir perskaitė numatytą dienotvarkę. Sudaryta sekanti Mandatų komisija: Adolfas Šetikas, Gediminas Rugienius ir Stasys Beržinis.

Praėjusio suvažiavimo, įvykusio 1986 m. balandžio 26 d., protokolą perskaitė jį rašęs Aug. Mylė. Protokolas priimtas. Sekė v-bos pranešimai: p-kas J. Šiaučiulis: "Malonios sesės ir broliai, šaulės, šauliai. Šis Vilniaus š. r-nės suvažiavimas nuo rinktinės įsteigimo 1968 metais yra septintas. Jis sutampa su Lietuvos Šaulių S-gos 70 metų sukaktimi nuo jos įsteigimo 1919 metais nepriklausomoje Lietuvoje ir 35 metai nuo jos atkūrimo tremtyje.

Šis R-nės valdybos veiklos pranešimas apima R-nės kadencinius metus no 1968 m. balandžio mėn. 26 d. iki 1989 m. balandžio 29 dienos. Vilniaus šaulių R-nė pagal statutą yra koordinacinė Rinktinė, sujungianti 9-ius dalinius Kanadoje su apytikriai 320 narių Ontario ir Quebeco provincijose. Kai kurių dalinių atskiri nariai yra už minėtų ribų, kitose provincijose bei JAV ir Anglijoje.

R-nės valdybos santykiai ir kooperavimas su jai priklausančiais daliniais per praėjusius metus buvo geras ir nuoširdus. Tai išryškėjo per paminklo už Lietuvos Laisvę pastatymo akciją — ypatingai per praėjusius 1988 m." (Ištrauka iš p-ko 6 su viršum puslapių pranešimo).

Išdininko pranešimas: A. Račinskas perskaitė kadencinių metų 1986 m. balandžio 26 d. — 1989 m. bal. 29 d. pajamų-išlaidų apyskaitas.

Moterų vadovės sesės S. Petkevičienės pranešimas. "Apie mūsų veiklą R-nės p-kas kalbėjo savo pranešime. Dėkoju visoms talkininkėms taip nuoširdžiai talkinusioms moterų

veikloje". Ištrauka iš R-nės p-ko pranešimo: "Rinktinės veikloje tenka pasidžiaugti R-nės moterų sekcijos veikla, kuri vadovaujama sesės S. Petkevičienės ir jos talkininkių kasmet suruošia, jau tradicija tapusias, Kanados šaulių moterų gegužines ir gautąjį pelną panaudoja kilniems tikslams. Jos pavaduotojos M. Jokūbaitienė ir A. Petraičienė". Revizijos pranešimas: revizijos k-jos p-kas Alfonsas Patamsis. Patikrinus pas išdininką A. Račinską pajamų ir išlaidų apyskaitas, rasta, kad išdininko padaryti pranešimai atitinka izdo stovį.

Visi pranešimai buvo priimti be diskusijų.

Po dalinių veiklos pranešimų, sekė p-ko rinkimai. Pagal mandatų k-jos pranešimą, suvažiavime dalyvauja 33 atstovai. Pasiūlyti kandidatai: J. Šiaučius, P. Kanopa ir V. Pečiulis. P. Kanopai ir V. Pečiuliui atsakius kandidatuoti aklamacijos būdu sekan-

tiems trejiems metams p-ku išrinktas J. Šiaučius. Sveikiname!! Revizijos k-ja: Adolfas Šetikas, Petras Jonikas ir Jadvyga Labuckienė.

Rinktinės p-kas J. Šiaučius pristatė susirinkimui patvirtinti naująją valdybą: Aug. Mylė — vykd. vice p-kas, Petrauskas Ignas — vice p-kas, Jokūbaitis Stasys — vice p-kas ryšiams su Kanados valdžia, Gabrys Petras — sekretorius, Račinskas Antanas — išdininkas, Petkevičienė Stasė — moterų sekcijos vadovė, kun. dr. J. Kubilius — R-ns kapelionas, Savickas Balys — sporto vadovas, šaudymo instruktorius, Pečiulis Vytautas — paminklo priežiūros k-jos p-kas, Kanopa Povilas vice p-kas kultūros reikalams, Sužinskas Viktoras — vėliavnešys, Rugienius Gediminas — Čarterio globėjas, Ražanas Petras — vėliavininko pavaduotojas ir Žiukas Antanas — vadybos narys.

Pasiūlymai naujai v-bai: J. Kriščiūnaičio pasiūlymas — suvienodinti Ka-

nados šaulių uniformas. B. Savickas apgailestavo, kad Baltic Veterans League Toronte, Pabaltiečių v-bos p-kas lietuvis ir tuo pačiu atstovavęs Lietuvos veteranus atsistatydino nebaigęs kadencijos. Į Baltic Veterans League Toronte pabaltiečių valdyba turėtų paskirti atstovus.

Nepadarius sprendimų, pakviesta vėliavų tarnyba. Prezidiumo p-kas P. Kanopa perdavė perrinktą r-nės p-kui J. Šiaučiumi Rinktinės vėliavą. Sekė p-ko žodis. Sugiedotas Lietuvos himnas ir išneštos vėliavos. Suvažiavimas buvo baigtas 17 valandą.

DLK Algirdo šaulių k-pos p-kas P. Kanopa, suvažiavimo globėjas, pakvietė suvažiavimo atstovus ir svečius į vakaro koncertą — banketą ir trumpą Lietuvos Šaulių S-gos 70 metų paminėjimą. Jis taip pat priminė, kad ryt 10:30 v.r. visi prašomi uniformuoti dalyvauti pamaldose su vienietų vėliavomis. Po pamaldų būsiančios atsisveikinimo vaišės — pietūs.

Petras Gabrys

DAUMANTIEČIAI PACIFIKE

1989 m. balandžio 30 d. įvykusio viloj Trakai, Los Angeles, Kalifornijoje J. Daumanto šaulių kp. metinio susirinkimo dalis dalyvių. I eilėje iš k. į d. Algirdas Gustaitis, Juozas Pažėra, poetė Danutė Mitkienė, Stasė Verbylienė ir kiti. Nuotr. K. Karužos

LŠST Juozo Daumanto šaulių kuopos metinis narių susirinkimas įvyko 1989 m. balandžio 30 d.

Atvyko į susirinkimą vos 32 nariai.

Pirmininkas J. Pažėra perskaitė 1 dalies darbotvarkę. 1. susirinkimo atidarymas, 2. Darbotvarkės pristatymas,

3. Metinio protokolo skaitymas, 4. Moterų vadovės žodis, 5. Sekretoriaus žodis, 6. Metinė veiklos apžvalga (pirmininkas), 7. Rinktinė susirinkimo dalis. Nariai darbotvarkę patvirtino.

Pirmininkas J. Pažėra pasveikino

visus susirinkusius narius, prašydamas visus minutes atsistojimu pagerbti metų laike mirusius šaulius: asp. Joną Venckų, mjr. teisn. Joną Puikūną ir kitus.

Protokolą perskaitė sekretorius Vytautas Apeikis. Iš jo paaiškėjo, kad

Susirinkimo prezidiumas. Iš k. į d.: Vytautas Apeikis, Bronius Stančikas, Antanas Skirius, prezidiumo p-kas Vytautas Vidugiris ir sekretorius Juozas Ruokis (buvęs š. kp. p-kas). Nuotr. Kazio Karužos

kuopa su savo nariais dalyvavo su pa-lyda ir trimis vėliavomis: Kariuo-menės, 16-sios Vasario mėnėjimuose, Tautos šventėj, Parapijos Lietuvių dienoje ir t.t. Kuopa surengė pagal senas tradicijas bendras Kūčias, ku-rias suorganizavo vicepirm. Kazys Karuža. Nutarta ruošti sekančias Kūčias Šv. Kazimiero didžiojoje salėje su gera programa.

Pirm. J. Pažėra plačiau priminė, kad turėjo vieną sunkiausių reikalų išgauti iš I.R.S. kuopos pripažinimą, kad kuopai nereikėtų mokėti mokes-čių.

Kaip paaiškėjo susirinkime iš finan-sinės apyskaitos ir revizijos komisijos akto, 1989 — IV — 22 d. kuopa turėjo kasoje \$8,221,37. Kuopa buvo dosni pašalpomis ir aukomis.

Iš revizijos komisijos akto matyti, kad kuopa išdalino aukų 1987-1988 metų kadencijoje iš viso \$3.180. Į šią sumą įeina ir \$1330, kuriuos surin-ko darbščioji šaulė Juzė Jakubėnienė Vasario 16-sios gimnazijai.

1988-1989 metais buvo išdalinta aukomis: Lietuvių fondui \$150, Lie-tuvių Bendruomenės Švietimo tary-bai \$150, Kanados rinktinės paminklo statybai \$100, Sporto klubui "Banga" \$100, *Kariui* paremti \$500, vykstan-

čiam mokytis gimnazistui į Vasario 16-sios gimnaziją \$500, Lietuvos teisėms ginti \$50, Baltic Amerika Fr., Leag. \$50, Spindulio šokių grupei \$50, *Lietuvių dienų* žurnalui \$25, Ka-zimiero bažnyčiai \$25, Radijo va-landėlei \$25, *Tėviškės žiburiam* \$25, Parapijos laikraštukui \$20, ir okupuotos Lietuvos jachtų plaukėjams per Atlantą į Niujorką \$200.

Mūsų kuopos einamoji sąskaita Lietuvių kradito kooperatyve, paga-liau nusikratėme užšaldymo, kuris buvo valdžios šaulių kuopos finansų išdui uždėtas. Toliau jis pranešė susi-rinkimo nariams su apgailestavimu apie sergantį kuopos išd. Joną Avižienį, kuriam amputavo virš kelių abi kojas. Prašė visus narius pasi-melsti už jo sveikatą ir jį aplankyti.

Šalia to, J. Pažėra nusiskundė dėl susilpnėjusios kuopos veiklos, nes šaulių skaičius mažėja, miršta, o dau-giau niekas nestoja į šaulių eiles. Šie metai yra istoriniai: J. Daumanto šau-lių kuopai sukanka nuo įsteigimo 25 metai.

Moterų vadovė Judita Paškauskie-nė užklausė, kodėl nepaskyrė aukos Tautos fondui.

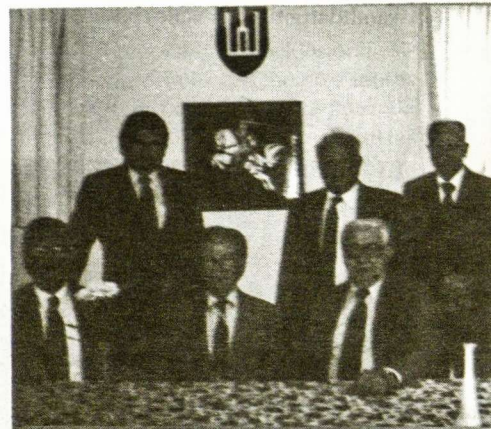
J. Pažėra paaiškino, kad jis ir valdy-ba baigia savo kadencija ir Tautos fon-

do reikalą svarstys nauja valdyba. Padėkojo valdybos ir kuopos nariams už bendradarbiavimą jo kadencijoje ir pasiūlė į prezidiumą pirmininku inž. Vytautą Vidugirį ir sekretoriumi Juozą Ruokį. Visi nariai pritarė.

Prezidiumo pirmininkas Vytautas Vidugiris perskaitė II dalies darbo-tvarkę: 1. Kuopos pirmininko ir val-dybs rinkimai, 2. Revizijos komisijos papildymas, 3. Klausimai ir sumany-mai, 3. Susirinkimo uždarymas.

Naujai kadencijai pirmininku iš-rinktas Juozas Pažėra. O į valdybą buvo pasiūlyti šie kandidatai: Kazys Karuža, Stasys Sula ir Vytautas Apei-kis. Kadangi daugiau kandidatų ne-atsirado, tad šie trys šauliai buvo iš-rinkti.

Juditai Paškauskienei pasitraukus iš pareigų, moterų vadove išrinkta Emilija Mikalonienė ir į revizijos ko-misiją išrinkta: Mindaugas Banionis ir Bronius Staničikas.

Išrinkta naujoji valdyba. Sėdi iš k. į d.: pirm. Juozas Pažėra, vicepirm. Kazys Karuža, išd. Vytautas Apeikis. II eilėje: prezidiumo p-kas Vytau-tas Vidugiris ir naujasis kp. sekreto-rius S. Sula

Toliau K. Karuža priminė susirin-kimo nariams, kad karių organas *Ka-ryys* pergyvena finansinių sunkumų ir ragino visus šaulius-les prenumeruoti *Karį* Jis toliau kalbėjo ir perskaitė *Ka-rio* administratoriaus Alfonso Sa-mušio gautą laišką, kuriame dėkoja

J.D. š. kuopos valdybai, nariams už gautą *Kario* paramą \$500. Ir ta proga perduoda nuoširdžiausius sveikinius kuopos nariams.

Labai gražų padėkos raštą kuopos valdyba gavo iš p. S. Vizgirdienės gimių, kurie nuoširdžiai dėkoja kuopai už suteiktą visokeriopą pagalbą jų motinai sesei šaulei Sofijai Vizgirdienei mirus. Turiu priminti ir papildyti, kad ilgametė šaulė Sofija Vizgirdienė buvo žymi šaulių veikloje ir vienintelė, kuri per minėjimus yra surinkusi keletą tūkstančių dolerių aukų Lietuvos laisvinimo reikalams. Tai buvo

narsi pasišventusi šaulė ir birutietė.

J. Pažera, baigdamas susirinkimą, padėjo seni valdybai ir nariams už gražų bendradarbiavimą jo kadencijoje. Jis pažadėjo toliau dirbti J. Dauranto šaulių kuopai. Buvusiai ilgametei moterų vadovei Juditai Paškauskienei irgi linkime gerai pailsėti po daugelio metų veiklos ir vėliau įsijungti į šaulių veiklą, nes visur ji buvo pirmoji i nenuilstanti šaulė.

Taip pat padėjo prezidiumo pirm. Vytautui Vidugiriui už sklandžiai pravestą susirinkimą, sekretoriavusiam Juozui Ruokiui ir ki-

tiems.

Bet vicepirmininkas priminė ir prašė susirinkime, kad naujai išrinktas pirmininkas ir valdybos nariai įsigytų gražias šauliškas uniformas ir taip reprezentuotų vėliavų eisenai į bažnyčią ir minėjimuose.

Po susirinkimo buvusi moterų šaulių vadovė Judita Paškauskienė pakvietė visus narius prie vaišių stalo. Visi pasivažišime, pasikalbėjome šaulių reikalais ir geroj nuotaikoj visi išsiskistėm namo.

Kazys Šešupė

DETROITO ŠAULIAI

VASAROS SEZONO ATIDARYMAS PILĖNŲ STOVYKLOJE

„Švyturio“ jūrų šaulių kuopos valdyba Detroite. Iš kairės pirmojoje eilėje: J. Kinčius, S. Telyčienė, M. Abarius, B. Valiukėnas, O. Selenienė, S. Sirutienė. Antroje eilėje: B. Telyčėnas, A. Grigaitis, R. Macionis, L. Macionienė, A. Šiurkus, O. Abarienė, E. Bražiūnienė, S. Grigaitienė ir S. Sližys. Nuotr. B. Telyčėno

Gegužės 28 d. įvykęs „Švyturio“ jūrų šaulių „Pilėnų“ stovykloje vasaros sezono atidarymas buvo sėkmingas ir gražiai praveistas. Diena buvo labai graži ir į atidarymą svečių atvyko iš arti ir toli.

Atvykęs jau radau plevėsuojančias JAV ir Lietuvos vėliavas, o stovyklos aikštėje jau stovėjo anksčiau atvykusiųjų automobiliai. Mums atvykus automobilis po automobilio slinko pro stovyklos vartus ir jų susidarė dvi il-

giausios eilės.

Ir kas mane labai nustebino, tai „Pilėnų“ stovyklos nauji gyventojai — laukinės žąsys, jos gražioje rikiuotėje išsirikiavusios ramiai sau žygiuoja į stovyklos tvenkinį: pirma žygiuoja žąsinas, paskui jį trys žąsiukai ir paskutinė žąsis — motina. Gyvena ten ir kita tokio pat dydžio pora. Užėmus jaunimui tvenkinį, žąsys kur tai pasislėpė ir daugiau žmonėms po akimis nesimaišė.

Sesės šaulės, vadovaujamos moterų vadovės Onutės Selenienės, ir broliai šauliai, vadovaujami pirmininko Broniaus Valiukėno, jau nuo vakar dienos čia dirbė ir gerai pasiruošę vaišino svečius. Juozas Kinčius ir Algis Macionis pardavinėjo maistui gauti bilietukus, Balys Telyčėnas ir Antanas Vaitiekus patarnavo bare.

Kuopos pirmininkas Bronius Valiukėnas supažindino su iš toliau atvykusiais svečiais, kurių tarpe buvo: vyskupas Paulius Baltakis, buvęs Sibiro tremtinys kun. Alfonsas Svarinskas, Šv. Antano parapijos klebonas kun. Alfonsas Babonas, Vilniaus radijo korespondentė Janina Mečelytė, atvykusi su trimis kitais

Vilniaus gyventojais, buvęs "Švyturio" jūrų šaulių kuopos pirmininkas dabar gyvenantis Floridoje, inž. Alfa Šukis, buvusi moterų vadovė Angelė Šukienė ir kt.

Padėkojo moterų vadovei Onutei Selenienei ir jos talkininkėms už maisto paruošimą ir svečių aptarnavimą. Taip pat padėkojo visiems už įteiktas dovanas ir aukas "Pilėnų" stovyklos išlaikymui, o svečiams už gausų atsilankimą.

Juozas Kinčius, Albinas Grigaitis, Vladislava Šiurkienė ir Liuda Macionienė pravedė dovanų paskirstymą., Išdalinta daugiau 20 dovanų.

Išdalinus dovanas svečiai susėdė prie stalų vaišinosi, klausėsi muzikos, šnekučiavosi ir vėliau vakare šoko. Albinas Bubnelis į atidarymą atvyko su van'u ir iš jo skambėjo iš kasečių muzika.

Prie buvusio Sibiro tremtinio kun. Alfonso Svarinsko visuomet stovėjo keletas žmonių, kurie įdomavosi apie jo praleistas Sibire dienas ir šių dienų įvykius Lietuvoje. Jis visiems nuširdžiai papasakojo. Daug geriau būtų buvę, kad žmonės norintieji gauti iš jo žinių būtų susirinkę į vieną vietą ir pakvietę pas save kun. Svarinską.

Taip ir nepamatėme kaip atėjo pavakaris, ir žmonės pradėjo skirstytis namo. Visi linksmi ir patenkinti vieni su laimėtomis dovanomis, o visi kiti praleidę gražioje Pilėnų aplinkumoje dieną.

PRISIMINTI LIETUVOS LAISVĖS KOVOTOJAI

Gegužės 29 d. Šv. Antano parapijos bažnyčioje St. Butkus ir "Švyturio" jūrų šaulių kuopos kapelionai kun. Alfonsas Babonas ir kun. Kazimieras Simaitis aukėjo šv. mišias už mirusius ir žuvusius Lietuvos laisvės kovotojus. Jautrų ir gražų pamokslą pasakė kun. Alfonsas Babonas. Vargonavo ir giedojo muz. Stasys Sližys. Po mišių susirinkus Švento Kapo kapinėse prie buvusio Šv. Antano parapijos klebono dr. kun. Igno Boreišio

kapo, kun. Alfonsas Babonas sukalbėjo liturgines maldas ir suminėjo St. Butkaus šaulių kuopos šaulius besiilšančius šiose kapinėse.

St. Butkaus šaulių kuopo pirmininkas Eduardas Milkus mirusiųjų prisiminimui tarė žodį ir pakvietė sugiedoti Marija, Marija!

Po atliktų apeigų prie dr. kun. Igno Boreišio kapo buvo lankomi šaulių kapai, individualiai pasimelsta, padėtos gėlių puokštės ir įsmeigtos lietuviškos vėliavėlės, prie jų įsmeigimo darbavosi kuopos valdybos narė Lidija Mingėlienė.

TRIJŲ METŲ MIRTIES SUKAKTIS

Birželio 4 d. Šv. Antano parapijos bažnyčioje kun. Alfonsas Babonas aukėjo Šv. Mišias už a.a. St. Butkaus šaulių kuopos šaulio Antano Mikalkėno sielą trijų metų mirties sukakties proga. Po mišių Vladas Jomantas visus dalyvavusius mišiose parapijos salėje pavaišino.

SĖKMINGA JONINIŲ IŠVYKA PILĖNUOSE

Birželio 25 d. vėliavų pakėlimu buvo pradėta Joninių išvyka Švyturio jūrų šaulių kuopos stovykloje "Pilėnai" prie Dainavos.

Vėliavas stovyklos aikštėje pakėlė kuopos valdybos nariai Romas ir Algis Macioniai, dalyvaujant LŠST pirminkui Mykolui Abariui, Švyturio jūrų šaulių kuopos pirmininkui Broniui Valiukėnui, vicepirm. Juozui Kinčiui, šauliams ir svečiams.

Vaišėms, Liudas Selenis ir Antanas Šiurkus prikepė užtektinai viščiukų ir French Fries (bulvės), moterų sekcijos vadovė Onutė Selenienė ir jos padėjėjos Sofija Sirutienė ir Stefanija Telyčėnienė priruošė tiems viščiukams įvairių skanių priedų.

Bilietukus maistui pardavinėjo Juozas Kinčius ir Algis Macionis, bare patarnavo Balys Telyčėnas ir Antanas Vaitiekus.

Kuopos pirmininkas Bronius Valiukėnas pasveikino į šią Joninių išvy-

ką atvykusius Jonus, Petrus, Povilus ir Antanus. Pristatė kai kurias vietas ir iš Lietuvos atvykusius svečius. Pristatyti buvo: Šv. Antano parapijos klebonas kun. Alfonsas Babonas ir jo mama iš Detroito, LSŠT pirmininkas Myklolas Abarius, žurnalistas-rašytojas Balys Gražulis ir jo žmona Marija iš Flinto, Lionginas ir Jūratė Pečiūnai iš Ann Arber, Udrių šeima iš Jacksono, skautininkas Jonas Asminas su žmona iš Dearborn, korespondentai: Stasys Garliauskas ir jo žmona Erna i Manchesterio, Antanas Grinius ir jo žmona Jadvyga, Petras Paėjus iš Detroito.

Atvykusieji iš ok. Lietuvos: Lietuvos persitvarkymo Sąjūdžio Seimo narys Vytautas Šneideris, dr. Vladas Dambrauskas, Vytautas Galeckas, Inėsa Galeckaitė ir Joana Breimienė.

Padėkojo Liudui Seleniui, kuris su Antanu Šiurkum, ne tik iškepė viščiukus, bet juos nupirko ir padovanojo išvykai. Padėkojo moterų sekcijos vadovei Onutei Salenienei ir jos padėjėjomis Sofijai Sirutienei ir Stefanijai Telyčėnienei, kurios nuo vakar dienos čia dirbo ir paruošė viščiukams skanius priedus, o Onutei Abarienei ir p. Legnickienei už paaukotus pyragus ir salotus. Taip pat padėkojo už įteiktas dovanas ir stovyklos išlaikymui aukas ir svečiams už gausų atsilankymą. Stambesnėmis aukomis stovyklą parėmė: Edvardas Milkus 20.00 dol., Vladas Tamošiūnas 25.00, Juozas Kinčius 25.00, Onutė ir Mykolas Abariai 30.00, Liuda ir Romas Macioniai 20.00 ir Stasys Bartkus 10.00 dol.

Juozas Kinčius, Liuda Macionienė ir Vladislava Šiurkienė pravedė dovanų paskirstymą. Dovanų buvo daug ir ne vienas į namus važiavo su laimėta dovana.

6:00 v.v. buvo nuleistos vėliavos ir sugiedotas Lietuvos himnas. Esant dideliems karščiams, Joninių laužas nebuvo užkurtas ir numatyta prie laužo programa nebuvo atlikta.

Joninių išvyka praėjo su geriausiu pasisekimu. Graži saulėta diena, jauki medžiais apaugusi vieta ir geras

1940 — 1946 M. UŽRAŠAI

A. M.

(Tęsa iš "Kario" iš Nr. 6)

Gruodžio 25 d. Šv. Kalėdos. Sveikinamės vieni su kitais, linkėdami būti laisviems... Kalėdos visai nepanašios į buvusias Lietuvoje. Čia lyja, o Lietuvoj būdavo apie 20 laipsnių šalčio. O kiek sniego! Iš ryto gavome truputį saldesenę pieno sriubą. Po sriubos surūčiau paaukotą cigaretę ir miegojau iki pietų. Nusiprausę gavome pietums sriubos. Buvo tirštesnė, matomai iš neatiduotų produktų. Po pietų nuėjau pasveikinti J. su šventėmis, paskaičiau laikraštuką. 2 val. pamaldos. Meldėmės, prašėme Aukščiausiojo, kad palengvintų mūsų gyvenimą, kad padėtų namiškiams tėvynėje. Maisto ir šiandien nepagerino, nepagausino. Tikintiems belaisviams anglai nedavė suprasti, kad yra Kristaus Užgimimo šventė, gal jie nebuvo anglai, gal jie žydai? Nejaugi mes tokie dideli nusikaltėliai, kad dauguma esame vokiečių sugauti ir atvežti, išvežti. Kiti, gindami

tėvynę nuo rusų, pakliuvome už vielų, tokia jau, tur būt, mūsų dalia.

Vakare mūsų pačių jėgomis ir pastangomis buvo suruoštas meno: šokių, dainų ir žodžio kultūrinis vakaras lagerio teatro barake. Buvome pasikvietę svečių — latvių ir estų. Į vakaro programą ir suorganizavimą buvau ir aš įsivėlęs... Atsigaivinęs ir dvasioje sustiprėjęs, atsigiliau laukti rytojaus pusbaltės, šiltos, kruopų sriubos. Taip atėjo ir praėjo 1946 metų Kalėdos.

Antrą Kalėdų dieną gandas, kad gausime cigarečių, kada ir kiek dar neaišku, nelabai ir besirūpiname, pagyvensime — pamatysime, esame tapę pesimistais. Kaip ir kasdien ir šiandien sulošiau porą partijų šachmatais. Gruodžio 27 d. Iš po švenčių galvos neskauda, kaip būdavo kitais metais. Bet šiandien diena, kuri ilgai liks atmintyje! Gavome po 126

rengėjų pasiroušimas teikė malonumą kiekvienam atvykusiam.

Vieta graži ir visiems prieinama. Vasara greit bėga. organizacijos, norinčios išvykoms pasinaudoti Pilėnų stovykla, susisiečia su kuopos pirmininku Bronium Valiukėnu telefonu Nr. 562 - 1143.

Antanas Grinius

Labai Gerbiama Sese Redaktore,

Dėkoju už mano korespondencijos "Vytauto Didžiojo Šaulių Rinktinės Visuotinis Narių Susirinkimas" atspausdinimą *Kario* Tremties trimite Nr. 5/89 239 psl.

Maloniai prašau papildyti šią korespondenciją kaip mano buvo parašyta..

Tikėdamas, kad bus tai padaryta, dėkoju ir reiškiau pagarbą.

Antanas Balčytis

Veiklos pranešimus padarė rinktinės pirmininko pareigas nuo 1988 m. vasario 21 d. ejęs Alf. Paukštė,

moterų vadovė Marytė Dapkienė, ligonių lankymo vadovas Pranas Aglinskas, vėliavų tarnybos vadovas Juozas Gurevičius ir garbės teismo Algis Regis. Finansinius pranešimus ir apyskaitas pateikė namų administratorius Petras Menkeliūns ir rinktinės išdininkas Klemensas Juškevičius, Kontrolės komisijos patikrinimo aktus perskaitė Juozas Blažys. Pranešimus ir apyskaitas susirinkimas patvirtino S-gos garbės narys, rinktinės garbės šaulys Vladas Išganaitis, daugelį metų išbuvęs rinktinės pirmininkas. 1988 m. vasario 21 d. pasitraukęs iš tų pareigų, padėjo buvusių valdybų nariams ir visiems rinktinės nariams, kurių dėka rinktinė galėjo įsigyti namus, finansiniai sustiprėti, aukomis paremti kultūrinius ir visuomeninius pasireiškimus ir gražiai reprezentuoti rinktinę. Dabar Vl. Išganaitis yra rinktinės garbės pirmininkas.

A. Balčytis

PATAISYMAS

Mano Vasario 16 minėjimo aprašyme, *Karys* 1989 m. balandžio mėn. Nr. 4, puslapis 192 yra praleista keletas eilučių ir išspausdinta ne taip, kaip aš buvau parašęs. Mano buvo parašyta: JAV himną sugiedojo Šv. Antano parapijos vokalinis moterų vienetas, akompanuojant muz. Stasiui Sližiui. Turiningą ir pritaikintą šiai šventei paruoštą invokaciją sukalbėjo Šv. Antano parapijos klebonas kun. Alfonsas Babonas.

A. Grinius

Dauguma medžiagos apie J. Š. gyvenimą ir darbus yra sukaupta ALKO muziejuje, P. O. Box 608, Putnam, CT, 06260. Medžiagą sutvarkė dr. Jurgis Gimbutas. Visi, kas norės turėti platesnių žinių apie Joną Šimoliūną, dabar galės jų rasti monografijoje, kurią išleido LŠST centro valdyba. Knygos kaina 12 dol.

angliškas cigaretes. Iš kur jos, kas atsiuntė, kas jas atsiuntė nežinome, tik įvairiai spėliojama, o be to, gal ir nesvarbu, svarbu, kad gavome. Be to, už savaitės vėl tiek pat gausime, taip komendantas perskaitė lydraštyje. Dabar mums prasidėjo šventės. Cigarečių visi turime, jų kainos labai krito. Gruodžio 28 d. labai smarkus vėjas, net vakarinio patikrinimo nedarė. Vėjas net stogus kilnoja, matyt komendantas pabūgo, kad mūsų vėjas nenusineštų. Barakė nuo dūmų mėlyna, nuotaika gera. Vakare prie davinio gavome dar po 10 gramų tabako. Pradėjo lyti. Oras kaip Lietuvoje per Velykas. Nustoja liję, oras atvėsta. Gavau knygą, skaitau užsitraukdamas angliškos cigaretės dūmą. Visi rūkome, atrodo, kad nuo dūmų barakė šilčiau. Lošiam kortomis iš cigarečių.

Noriu užrašyti dienos maisto davinį, kuris nei kiekiu, nei kokybe beveik nesikeičia. Iš ryto pusė litro pieno milteliais baltintos skystos kruopų sriubos su keleta džiovintų vynuogių. Per pietus litras neblogos sriubos, daugiausia daržovių, su trupučiu riebalų ir sausas davinys: baltos duonos 200 gramų, margarino 20 gramų, sūrio 15 gr., marmalado 20 gr. Kitą dieną duonos tiek pat ir margarino, bekono konservų 22 gr., cukraus 35 gr. ir obuolys.

Arbatos gali gerti kiek nori, jei neužšalusi, bet ji nesaldyta. Dirbantieji gauna papildomai dienių: 120 gr. duonos, sriubos du litrus į savaitę, be riebalų. Mūsų bloke iš 4878 belaisvių 340 dirbantieji. Maisto norma maža, bet produktai geri. Visados esi alkanas, bet visą davinį sunaudodamas ilgai nemirsi. bet šiomis dienomis rūkalų turime pakankamai.

Vakare prasidėjo anglų kalbos kursai. Užsirašėme 117 kursantų. Vadovėlių nėra, vedame užrašus. Barakas šaltas, sunku susikoncentruoti. Tamsoka. Kursus pravedė lietuviai, mokantieji kiek angliškai.

Gruodžio 30 d. sekmadienis. Sveikatos patikrinimas. Nusilpusius perkelia į specialų baraką, kuriame bus prižiūrimi, kad neprarūkytų savo davinį, atgautų kiek jėgų. Paskutinę gruodžio dieną rišame šluotas. Naujų Metų išvakarėse mes šeši susirinkome pas J., kur ir sutikome 1946 metus, kurie turės mums atnešti kokių permainų. Baigėme 1945, kurie buvo mums nelaimingi, bet kartu ir laimingi, nes išlikome gyvi ir šioje pusėje. Dėkojame Dievui, kad leido mums praleisti 1945-tuosius ir prašome užlaidyti ir 1946-taisiais. Duok, Dieve, šiais metais laisvę, leisk sugrįžti į Nepriklausomą Lietuvą, kurios esame taip išsiilgę.

1946 m. sausio 1 d. visi sveikinas su Naujais

Metais, pasikeičiam linkėjimais, troškimais. Per barakus eina su primityvia muzika. Oras gražus, naktį pašalo, diena šalta, naktys šaltesnės, ypač vėjuotos. Barakų stogai apšarmoję, jie skardiniai. Šalta jau trečia diena. Sausio 3 d. Dauguma apsirengę vasariškai, šalta ir drėgna, drebame. Vakare gaunam dar po 100 cigarečių.

Sausio 8 d. prie J. pečiuko perskaičiau knygą. Mokausi iš užrašų angliškai. Gauname dar po 130 cigarečių. Kai neturėjome, tai neturėjome, dabar cigaretėmis tiesiog "apvertė". Bet tos cigaretės padėjo, nes dabar niekas savo maisto davinio nekeitė į cigaretes. "Biznieriai" už kelias cigaretes davinio nebegaudavo, todėl pradėjo lošti iš cigarečių įvairius kortų lošimus. Tie, kurie prasišo davio, atiduodavo savo maisto davinį, bet tai būdavo smarkiai baudžiami, keliom dienom į "Rūtų darželį", taip vadindavo gardą 20 x 20 spygliuotom vielom aptvertą, kuriame tekdavo praleisti po kelias dienas, nežiūrint koks bebūtų oras. Vakare gavome po 10 gr. tabako, bet negavome davinio, sako, kažkokiam išlyginimui, esą buvę perdaug išduota, manau, kad nuėjo pro šalį...

Spalio 9-tą naktį lovose rasti vėl du negyvi, vienas jų lietuvis iš Pasvalio. Esame paskirti darbams. Kalame, remontuojame lovas. Sausio 11 susikalčiau sau čemodaną, nes nebeturiu kur cigarečių dėti — "susitaučiau" daug ir išlošiau, lošdamas "pulką". Vakare anglų kalbos kursai, kurie vyksta tose pačiose patalpose ir sąlygose. Kursantų skaičius pusiau sumažėjo, likome 56.

Sausio 14 d. Jau 8 mėnesiai nelaisvėje. Vakare latvių rajone montažas iš lagerio gyvenimo. Sausio 15 d. — sporto diena. Po pietų kap. J. paskaita, turinys — mūsų pareiga išlikti lietuviais ir būti naudingais prisikeliančiai Lietuvai.

Šiandien mūsų kuopa dirba. Esu 25 vyrų vadovu. Peršalau. Pas J. gavau vaistų, nuo kurių prakaitavau. Ryte ėjau pas lagerio gydytoją. Lietuvį U., kuris tik pasižiūri visiems į pirštus ir "nustato" ligą, bei "prirašo" vaistų — Nerūkyk ir pasveiksi. Nors tu būtum ir nerūkantis — receptas tas pats. Atleido dviem dienom nuo pareigų, darbų ir sporto. Keturi mėnesiai, kaip esame šiame lageryje. Pučia stiprus rytų vėjas. Sausio 17 d. šildomės prie pečiuko pas J. kada pečiukas kūrenasi. Sausio 19 d. per patikrinimą perskaitė, kad greit mus paleis ir veš atgal į Vokietiją. Paliksime šį lagerį, šias vietas ir važiuosime atgal į Vokietiją ir gyvensime mums skirtoje stovykloje Vokietijoje. Tikime, kad bus geriau, bent

būsime laisvi! Su šia žinia ir oras, atrodo, atšilo. Šiandien jau galima, kur vėjas nepučia, saulutėje be milinės ir antklodės pabūti. Dalinamės išvažiavimo pasirengimais ir kuriame ateities planus.

Dienos dabar eina greičiau. Tik buvo sekmadienis, jau ir vėl kitas. Rytą keli 6 val. Išgeri baltos "sniego" sriubos, porą valandų pasivartai lovoj, parūkai. 11 val. sausas davinys. Pavalgai, vėl pasilsi, aplankai draugus, draugai aplanko tave, gauname litrą sriubos, pasikalbam apie maistą, namiškius, į laisvę išėjimą, į tėvynę grįžimą. Naktį sapnuoji valgiu apkrautus stalus, namiškius, — ir vėl "sniego" sriuba...

Sausio 21-ma. Lyja šiltas lietus. Ima miegas. Kai tik proga — miegu. Sausio 23 d. darbo kuopoje esu nuo 12 val. paskirtas budėtoju vienai parai. 24 d. nusipirkau puspadžius su vinelėmis ir taisausi batus. Po pietų anglų kalbos kursai. Mes, kurie juos lankome, jau pramokome kiek gramatikos ir žodžių, kurių negalime ištarti, sakinio dar nepadarome. Po kursų nuėjau pas R., praleidome laiką, kalbėdamiesi apie mūsų padėtį, namus, vietas ir, žinoma, apie maistą! Sausio 26-tą pas J. lošėme šachmatais, treniravomės prieš ateinančias su anglais varžybas. Sausio 27-ta, sekmadienis. Pamaldos. Diena nešalta. Laukiame išvažiavimo pradžios, sako, netrukus prasidės! Sausio 29-tą kiekvienas gauname po antklodę-miegmaišį, kur jie anksčiau buvo? Juk taip šalome! Taisausi kojines. Siuvu lopus ant lopų. Estai iš Raudonojo Kryžiaus gavo dovanėlių. Sausio 31-mą paskutinioji mėnesio diena. Sausis sukėlė naujų vilčių, svajonių ir ilgesio, o daugiausia šalčio!

Vasario pirmoji. Atvažiavo kunigas, einu pažiūrėti ką jis atvežė. Vasario antra — Grabnyčios. Gavau vienus apatinius ir vienus viršutinius baltinius, . Gavo ir kiti. Prasidėjo bruzdėjimas, pasiruošimas išvažiavimui. Estams mūsų bloke ruošiami išvažiavimo dokumentai. Pasikvietė talkon raštinės darbams, mat, jau "mokėjau" angliškai. Vasario 3-čią, kas turėjo labai blogus batus, gavo kitus, atremontuotus. Pradedame ir lietuviams sudaryti paleidimo dokumentus. Jau greit būsime paleisti! Lyja, barakas stovi žemiau, viduje 4 coliai vandens. Semiamė ir pilame vėl atgal... Tegul sau bėga vanduo, tegul tie barakai visai paskęsta, mes greitai išvažiuosime... Vasario 5-ta, antradienis, ploviau ir lopiau savo baltinius. Vasario 6-tą praėjo naujų žinių laukime. Aplankiau belaisvių rankdarbių parodėlę, kur sudėjome kas ką lietuviško turėjome, latviai — latviško, estai savo rankdarbius. Ekspوناتai atsivežti

ar pasidarytti. Įvairių ir gražių dalykėlių pridaryta, nors ir belaisvių sąlygose, be tinkamos medžiagos, be įrankių. Iš konservų dėžučių padarytos įvairiems smulkiems daikteliams susidėti dėžutės, net su stalčiukais. Iš dantims valyti šepetukų kotų cigaretėms laikikliai, cigaretėms susidėti skardinės cigaretinės, buvo piešinių, klijuotų paveikslų, medžio drožinių ir kt., ir kt....

Gavau naujas vilnones kojines. Visą dieną vyks ta anglų kalbos pamokos. Po vakarienes vėl pamokos. Išdavė batus tiems, kurie dar buvo negavę. Dabar visi gerai apsiavę. Jeigu neveš, pėsti galėsime eiti... Vasario 9-tą pirtis. Vakare kursai, kuriuos kantriai tęsiu. Sekmadienis, vasario 10-ta. Per pamaldas perskaitė pranešimą, kad yra organizuojami Britų Svetimtaučių legionai. Į juos priimami ir belaisviai. Taigi, kad ir paleis į laisvę, vėl su ginklu tarnyboje ir dar kur? Apie grįžimą į Vokietiją nieko negirdėti. Kada važiuosime, dar nežinome, nors matomai yra ruošiamasi. 11 val. kalba, kad važiuosime ir cigarečių gausime. Kiek čia teisybės — nežinau! Jau 9 mėnesiai kaip belaisviai. Vasario 14-tą gauname po maldaknygę iš kunigo, atvykusio iš Briuselio. Gauname naujas angliškas uniformas, kaip ir anksčiau su lopais. Vasario 15-tą išdalino lietuvių suaukotus rūbus ir daiktus. Kiekvienam teko po rankšluostį, 2 paklodes, 3 poras baltinių, paltą, rašomo ir rūkomo popieriaus. Mūsų važiavimas atidėtas vienam mėnesiui, nes, sako, dėl potvynių, esą nunešti tiltai... Laukiame kol atstatys...

Jau lyg ir pavasaris. Šilčiau, gal kad geriau apsiirengę, aprūpinti. Kalba, kad dar gausime cigarečių. Jau 5 mėnesiai, kaip esame šio lagerio už spygliuotų vielų gyventojai. Ar esame to užsipelnę? Mūsų barake tikrino ar kas neturi daugiau antklodžių, batų ar kitų dalykų, negu nustatyta — užrašyta. Buvome pirtyje. Perskaičiau dar vieną knygutę. Knygos eina per rankas. Pažįstami skolina pažįstamiems, tie savo pažįstamiems. Kuopa dar gavo kelias poras baltinių, kojinių, kas dar nebuvo gavęs tiek, kiek kiti turėjo. Vasario 15 d. buvo surengtos Vasario Šešioliktosios išvakarės. Dalyvavo lietuvių ir latvių chorai. Vasario 16-toji — Lietuvos Nepriklausomybės šventė. Išsirikiavusiems lietuvių lagerio komendantas, gen. štabo mjr. G. pasakė kalbą. Sugiedojom "Marija, Marija" ir himną ir išsiskirstėm į barakus. Vakare teatro barake buvo minėjimas. Sveikino latviai ir estai. Mūsų choras padainavo kelias dainas, mes keli padeklamavom Maironio ir kitus patriotinius eilėraščius.

Vasario 17-tą buvau pamaldose. Vakare pas J. žaidėme šachmatais. Po to buvau užsukęs į latvių koncertą. 18-tą darbo tarnyboje. Išvalėme vieną sandėlį, Užtruko 10 minučių. Užėjo vėl šalčiai. Stiprus vėjas ir lyja, krenta ledai. Išdavė visiems, kurie neturėjo, po trečią antklodę. Vasario 21-mą gauname kariškas pirštines. Keista žiema baigiasi, čia pat paleidimas, o mes tik dabar esame pilniau aprūpinami apranga, pataline. Ir anglių pečiukui pradėjome gauti, galime kurenti ir dieną, ir naktį. Žiemą šalome. Spėliojame, kad, tur būt, Anglijoje dabar prasideda žiema, tai ir mumis "susirūpino", man atrodo, kad jie nori, kad geriau atsilieptume apie buvusią nelaisvę ir anglus! Laukiame ir kalbame, kad gal ir davinsys bus didesnis. Apie paleidimą — išvažiavimą nekalbama. Vasario 22-ą gavome dar po vieną antklodę. Turime jau po keturias, ir viso geros, storos, naujos. Nebežinome kur pasidėti kišti po šonu ar užsikloti?... Per dienas kursuose. Baigiasi cigaretės. Pradėjau lošti kortomis, kad savo daliai užsiloščiau cigarečių. Skaitome laikraštuką — ieškome Lietuvai gero žadančių žinių, bet tai tik spėliojimai.

Vasario 23-čia — Estijos Nepriklausomybės šventė. Dalyvavome jos paminėjime... Dalyvavo ir mūsų choras. Dieną didelis vėjas, lietus, jau kelios dienos krenta šlapias sniegas, šlapdriba. Per naktį prikrito apie 10 colių, gražus žiemos vaizdas. Saulei pakilus, grožis prapuolė, bet prieš tai pasimušėm sniego kamuoliais. Vasario 28-toji — paskutinioji šio mėnesio diena. Nieko naujo, nieko ypatingo, negirdėti nė gandy.

Kovo 1-moji. Šaltas vėjas. Nebeturiu cigarečių, nebesiseka išlošti. Kovo antrą privertė vėl sniego, pučia šiaurės vėjas. Šiandien darbe, valome sniegą nuo takų. Visai nebeturiu rūkalų. Čia jau nebejuokai. Galvojau už cigaretes atiduoti bent pusę davinio, bet negaliu prisiversti. Nerūkau, dienos tokios sunkios, kenčiu, vis galvoju apie maistą ir rūkalus...

Vienas iš draugų paskolino 14 cigarečių. Kai turėsiu, atiduosiu. Rūkau vieną cigaretę iš penkių kartų. Piaustau cigaretę į penkis dalis, pirmiau ploviau į tris. Kovo 4-toji Lietuvos globėjo, šventojo Kazimiero diena. Linkėjimų, sveikinimų buvo, baliavojimų — ne!

Praneša, kad ryt dieną į Vokietiją išvažiuoja butininkai. Paskyrė estų 1, latvių 3 ir lietuvių 2, pagal kiekvienos tautybės asmenų skaičių. 10 val. ryto komendantas anglas sušaukė į rajoną. Išsirikiavus pranešė: kad už poros dienų prasideda išvažia-

vimas, bus suteikti laisvėn paleidimo dokumentai. Transportas eis kas antrą dieną. Trečią: už dviejų dienų atvyksta du rusų karininkai. (Iš jo pranešimo supratome, kad jie čia nepageidaujami) Esą atvyksta pasiimti tų, kurie dar užsirašę neišvyko, kartu pranešė, kad jeigu yra dar užsirašusių grįžti Lietuvon, kurie nebenori grįžti, gali tuojau išsibraukti, nes rytoj gali būti per vėlų! Palinkėjo visiems laimingos ateities... Buvo sukeltos ovacijos, šūkavimai, visi džiaugėsi, kad pagaliau būsim laisvi, paliksime šias šaltas ir drėgnas barakų sienas, spygliuotas vietas. Šis gyvenimas visiems įgriso, ne tik įgriso, bet vargas ir nedatekliai pas visus paliko žymes, jų atitaisyti reikės ilgesnio laiko ir geresnių gyvenimo sąlygų. Kovo 6-tą vyksta pasiruošimai transportai, išvažiavimui. Pirmajam transportui dokumentus gauna estai. Pirmajam transportui taip pat paruošiami visų trijų tautybių jaunuoliai ir "seniai" kurie virš 50 metų bei invalidai.

Baigėme anglų kalbos kursų, gavome pažymėjimus 28. Mokame kiek savo tarpe susikalbėti, pažiūrėsime kaip seksis su tuo mokėjimui vėliau gyvenime. Nors buvo šalta, sunku mokytis, blogos sąlygos. Iš 117 tik 28 tesėjome iki galo. Dabar džiaugiamės, nes tikime, kad gyvenime bus lengviau.

Kovo 7 d. išvažiavo pirmasis transportas. Leido pasiimti po 3 antklodes, visus dėvimus rūbus, batus, kuriais esame apsiavę. Privalome palikti žiūronus, jeigu tokius turime, plančetes, tarnybinius laikrodžius. Po pietų vėl prisistato du rusų karininkai, lydimi anglo komendantas. Sušaukė susirinkimą, kviečia grįžti į Lietuvą, "pažadėdami", pranešdami, kad viskas bus atleista! Mes juos pažįstame, jų žodžiais netikime. Buvo užsirašusių 3 lietuviai ir 14 estų, jie išvyko...

Kovo 8-tą ploviau baltinius kelionei. Gavome po 100 gramų daugiau duonos. Rytoj išvažiuoja antras estų transportas. Mano raidės pavardės paklius į ketvirtą transportą, kuris turi išvykti kovo 13 d., po dešimties mėnesių nelaisvėje... Kovo 8 d. išvažiavo antras estų transportas, po pietų ruošiamasi trečiam, pagal raidę, juo išvyks 700 lietuvių. Iš 126 mūsų barake liekame 66. Kovo 10 išmoka po 40.-RM, atiduoda dokumentus trečiam transportui. Oras šiltas, bent kelionėje nebus šalta. Važiuoja ne, kaip ir atvažiavome, prekiniuose vagonuose ir ant platformų. Pasimainiau už kojines su belgu sargybiniu porą šimtų gramų tabako. Kovo 11 d. išvažiuoja

(Nukelta į psl. 336)

MŪSŲ MIRUSIEJI

RAMOVĖNAI - KARIAI, ŠAULIAI, BIRUTIETĖS . . .

DAKTARAS JULIUS JURGĖLA MIRĖ PRIEŠ TREJUS METUS

*Moksleivis, skautas, partizanas,
kareivis*

Julius Jurgelevičius gimė 1906 m. sausio 9 Elizabeth, N.J. Tėvai su sūnumis Petru, Kostu ir Julium grįžo Lietuvon. Karui prasidėjus, visi atsidūrė Taganroge, prie Azovo jūros. Sūnūs lankė rusų gimnaziją. Pagal taikos sutartį vokiečiai okupavo Ukrainą. 1918 m. pavasarį Julius įstojo į Petro įsteigtą lietuvių skautų-čių skiltį.

1918 m. rudenį grįžus Lietuvon, visi 3 broliai įstojo į Vytauto gimnaziją Vilniuje. Petru įsteigus skautų Vytauto draugovę, Julius suorganizavo 4-tą skiltį ir jai vadovavo. Rusams užėmus Vilnių 1919 m. sausio pradžioj, lietuviai skautai platino Lietuvos Gynimo Komiteto atsišaukimus, rinko karinio pobūdžio žinias ir kt. Šias žinias gaudavo Lietuvos Vyr. štabas.

Pagal Lietuvos – Sov. Rusijos taikos sutartį, 1920 m. rugpjūčio 26 d. mūsų kariuomenė užėmė Vilnių. Moksleiviai ateitinikai ir skautai tuoj sudarė šaulių būrį: Julius buvo jauniausias narys. Kariniai pratimai vykdavo Trijų kryžių pakalnėje. 1920 m. spalio 8 - 9 Želigowskio kariuomenei artėjant prie Vilniaus, šauliai gavo šautuvus su šaudmenimis ir mieste ėjo sargybas, saugojo Rasų kapines ir geležinkelio stotį. Jiems teko susišaudyti su lenkų partizanais. Padėjo skubiai išnešti ginklus iš komendantūros sandėlio ir saugoti labai svarbų Žaliąjį tiltą. Būrio globėjas mkt. St. Kairiūkštis atskyrė jaunesnio amžiaus šaulių dalį ir su ja pasiliko Vilniuje. Apie 20 šaulių per Žaliąjį tiltą pasi-

traukė vieni iš paskutiniųjų. Atsigindami, jie pasitraukė Ukmergės link, susijungė su kitu šaulių daliniu ir dalyvavo kovose su lenkais iki karo pabaigos.

Lenkų pagrobtame Vilniuje liko apie 20 šaulių. Savo šautuvus jie laikė paslėptus, rinko karines žinias ir teikdavo pagalbos lietuvių kariams belaisviams ir sužeistiems ligoninėse. Belaisviai lietuvių karininkai buvo laikomi viešbuty. Šauliai iš ten slaptai išvesdavo po vieną ar du ir kartą net 7 belaisvius. Visus aprūpindavo gim-

nazijos liudijimais ir rūbais. Aušros Vartų bendrabuty priglaidavo iš nelaisvės pabėgusius mūsų kareivius, ne vieną su nušalusiom kojom. Šauliai padėdavo jiems grįžti į laisvąją Lietuvą. Ilgainiui lenkai tai susekė ir sustiprino lietuvių sekimą.

1920 m. lapkričio 22 d. lenkai darė kratą Vaikelio Jėzaus ir Aušros Vartų lietuvių bendrabučiuose ir suėmė visus šaulius. Bet kitą dieną juos paleido, mkt. Kairiūkščiui laidavus, kad jie "susilaikys nuo slapto darbo". 1920 m. gruodžio 5 d., sekmadienį, šauliai vėl buvo suimti. Žandarams darant kratą, šauliai Julius ir Simas Sužiedėlis (vėliau istorikas, redaktorius) buvo išėję bažnyčion. Simas buvo ateitininkas ir skautas, o Julius buvo skiltininkas. Jiedu gyveno mažam bendrabučio kambarėly ir buvo artimi draugai. Vengdami suėmimo, Simas ir Julius gruodžio 8 d. prekinio traukiniu išvyko Lydos link. Iš Benekainių jie pėsčiom atžygiavo į Alytų (apie 100 km) ir atvyko į Kauną.

1921 m. pradžioj Julius savanoriu įstojo į Lietuvos kariuomenę ir buvo paskirtas raštininku į Varėnos II geležinkelio stoties komendantūros kuopą. Sutaupyto savo maisto davinio (duonos ir kt.) jis dažnai nunešdavo savo tėvams Varėnoje I (miestely). Po kelių mėnesių paaiškėjo, jog jis yra nepilnametis (vos 15 m.) ir dėl to buvo paleistas iš kariuomenės. Kaip neištarnavęs 12 mėnesių, vėliau jis negavo Lietuvos kariuomenės kūrėjo - savanorio medalio. Grįžęs Kaunan, įsijungė į skautų ir šaulių eiles.

Jūros skautų sąjūdis

Kosto Jurgėlos atgaivinta skautų Rimgaudo draugovė Kaune turėjo 6 skiltis. Dr-ko padėjėjas Julius J. įsteigė vandens skautų skiltį, kuri, be bendro skautavimo, stengėsi įsigyti žinių ir patyrimo laivyboje ir ruošti tarnybai būsimam Lietuvos laivyne. Netrukus įsteigta antra skiltis. Dr-ko paskatintas, Julius 1922 m. kovo 12 d. su abiem skiltim atsiskyrė ir sudarė Algimanto dr-vg. Dr-vės štabas nustatė jūrinę uniformą, vandens skauto patyrimo laipsnių programą ir kt. Algimantėnai nešiojo jūros skauto ženkluką ant jūreivio uniformos. Jį sukūręs Julius J. aiškina, jog lelija su Gedimino stulpais ir inkaru reiškia kelią per skautybę ir vartus į jūrinę Lietuvos ateitį. Jūrininkų S-gos narys prek. laivyno kpt. Azguridi (gruzinas) mokė taisyklingai irkluoti, buruoti, aiškino kitus laivybos dalykus. Algimantėnai laimėjo ne vienas varžybas, tarp kitų tunto d-vių, dalyvavo viešose rinkliavose tautiniams reikalams, demonstracjose prieš lenkų smurtą — Vilniaus pagrobimą. Tuntininkas Šenbergas keliais atvejais viešai pagyrė vandens skautų d-vg už darbštumą, statydamas ją pavyzdžiu kitiems. Be to, Julius buvo laik. vyr. Skautų štabo narys. Laik. Skautų Šefas dr. J. Alekna vyr. skiltininką Julijų pakėlė į paskautininkio laipsnį.

Šapirografu išspausdinta: "R. E. Phillips, Laiškai skiltininkui. Išvertė ps. Julius Jurgelevičius. Į jūros skautų Algimanto d-vės leidinys. 1922 m."

Iškilus karšties ginčams dėl tautinių idealų, 1922 m. rudenį Š. nesutiko patvirtinti jau vartojamas jūros skautų patyrimo laipsnių programas, uniformą ir ženkluką.

Lietuvos Jachtklubas, vadovaujamas inž. Vlado Skardinsko, mielai priėmė d-vg savo globon ir leido naudotis klubo valtimis, prieplauka, įrengimais. 1923 m. rudenį algimantėnai prašė mane, atkeltą karinei tarnybai Kaune, perimti d-vės vadovavimą. Kostas ir Julius buvo d-ko padėjėjai iki grįžimo Amerikon 1924 m. liepos mėn. d-vė pradėjo veikti

įvairiose srityse. Amerikos ir Lietuvos Raudonieji kryžiai padovanojo d-vei vaistų, tvarst. medžiagos, pjūklų. "Eksperimento" b-vė 30 veršenių, katiliukų, gertuvių, diržų, 2 neštuvus ir žibintuvus. Veikė skiltininkų kursai, surengta 2 iškylos valtimis į Klaipėdą ir iškykla traukiniu Rygą. Jachtklubo padovanotą d-vei vėliavą kan. J. Tumas - vaizgantas pašventino Vytauto bažnyčioje.

Jūrų skautų vienetai kūrėsi ir kitose vietovėse. 1925 m. balandžio 19 - 19 d. suvažiavę jūros skautų vadai įkūrė atskirą dr-ją — Lietuvos Jūrų Skautiją, kurią savo globon priėmė L. Skautams Remti D-jos C. taryba ir Skautų Šefas prezidentas A. Stulginskis. Išrinktas LJS vadu, sudariau štabą ir pagyvinom veiklą. Mano pastangomis šefas 1927 m. kovo 18 d. LJS-ją sujungė su L. Skautų Brolija.

Nežiūrint visų sunkumų, kliūčių ir persekiojimų, jūros skautų sąjūdis plito, gyvai reikėsi net 19-je vietovių. 1939 m. veikė 34 jūros skautų vienetai su 750 narių ir net jūros skaučių 7 vienetai su 100 narių. Iš viso per jūros skautų eiles perėjo apie 2,500 jaunuolių.

Pravartu pažymėti, kokių asmenybių iš tų eilių iškilo. Kunigai Pov. Jakas (parašęs keletą knygų) ir Jonas Raibužis. Redaktorius Vyt. Gedgaudas. Teisininkai Alg. Aglinskas, A. Kanclivius, Ed. Korzonas, Alg. Penkaitis, Jonas ir Jurgis Stikloriai, Edv. Vaivydas, profesorius Martynas Brakas. Teatro režisoriai Algirdas Jakševičius ir Kazys Oželis. Operos šokėjas J. Ambrazas. Operos dirigentas Vytautas Marijošius. Dailininkai Paulius Augius, Alg. Jakševičius, Česlovas Janušas, Ant. Kairys, Antanas Tamošaitis, Telesforas Valius. Architektai Vyt. ir Alg. Mošinskiai. Inžinieriai Bern. Buntinas, E. Dačinskas, Br. Stundžia, Algirdas Tamašauskas (generolo sūnus, žuvęs partizanas). Gydytojai Kęst. Aglinskas, B. Kanclivius, A. Kaveckas, E. Slavinskas, A. Snieška. Karininkai L. Bileris, P. Jaruševičius, Br. Kuzma, Bronius Michelevičius, K. Šimkus, Vl. Švedas.

Lietuvos gen. konsulas A. Simutis. Prekybinio laivyno kapitonai Vyt. Bagdanavičius, Z. Domeika. Ant. Kmitas, Liudas Serafinas, Romas Vilkas. Karo laivyno leitenantai V. Lapas (žuvęs partizanas) ir R. Nakas, kapitonas Vyt. Kuizinas ir P. Labanauskas, kuris buvo karo laivo "Prez. Smetona" vadas. Šio laivo įgulos apie 40% sudarydavo jūros skautai.

1938 m. Mažeikiuose Alg. Bielkevičius (Bielkus) įsteigė jūros skautų Juliaus Jurgelevičiaus laivą ir jam vadovavo. Lietuvos jūros skautų įkūrėjas J. J-čius už nuopelnus Lietuvai buvo apdovanotas sk. Lelijos ordinu.

Sportininkas

Pirmam jūros skautų vienete Julius J-čius organizavo vandens sportą. Be to, 1922 - 1924 m. jis veikė Lietuvos Fizinio Lavinimosi Sąjungoje ir žaidė prieš kitas Lietuvos futbolo komandas, o su valstybine futbolo rinkine žaidė prieš Estiją, Karaliaučių ir Latviją. Steponas Darius būdavo vartininkas ir mėgdavo Julijų laikyti arti vartų kaip budrų ir vikrų gynėją.

Medicinos studentas

1922 m. kovo 12 d. Julius baigė "Aušros" gimnaziją ir įstojo į Lietuvos Universiteto medicinos skyrių ir į steigiamą Studentų korporaciją "Neo-Lituania".

Klaipėdos krašto vadovavimas

Vilniaus okupantų nesučiuptas kaip šaulys - partizanas, Julius 1921 m. gegužės 20 m. įstojo į Kauno šaulių būrį. Lankydamas gimnaziją, veikė skautų ir šaulių eilėse. Gyveno moksleivių vilniečių bendrabuty. 1922 m. vasaros pabaigoje bendrabučio globėja L. Bortkevičienė (*Lietuvos žinių* red., įžymi valstiečių liaudininkų veikėja) pareiškė Juliiui ir Kostui: "Su skautais dirbate, tegu skautai jus ir išlaiko", ir išmetė iš bendrabučio. Simas Sužiedėlis ir dar keli skautai, nenorėdami būti į gatvę išmesti, išstojo iš skautų or-jos. Kostas ir Julius keletą savičių nakvodavo ant plikų suolų Vytauto parke. Man,

atkeliam į Vyr. štabą, komendantūra sekvestravo mažą kambarėlį Liaudies namuose. Mano broliai miegodavo ant plikų grindų. Pamainom su manim miegoti lovoje jie atsisakė. Kiek vėliau Kostas gavo tarnybą Užsienio reikalų ministerijoje, Julius — Lietuvos banke. Susirado ir kambarius.

Klaipėdos krašto lietuviai šaukėsi Lietuvos pagalbos išvaduoti iš svetimųjų okupacijos. Keli mūsų kariuomenės daliniai ir daugiausia šauliai sudarė tris rinktines. Julius buvo paskirtas į III rinktinę. Vyriausias Mažosios Lietuvos Gelbėjimo Komitetas 1923 m. sausio 9 d. (Juliaus 17-ji gimtadienį) paskelbė, jog lietuviai krašto valdymą perima į savo rankas. Sausio 10 d. (per 24 valandas) visas kraštas be kraujo praliejimo buvo sukilėlių užimtas. Tik apsuptas Klaipėdos miestas šūviais atsakė. Sukilėlių štabas pareikalavo, kad prancūzų kariuomenė atsitrauktų į kareivines ir įsakytų policijai nesikišti. Po nesėkmingų derybų sausio 15 d. sukilėliai puolė ir po 6 valandų kautynių paėmė prefektūrą. Nuo tos dienos čia pradėjo šeiminkauti lietuviai:

Klaipėdos miestan pirmas įėjo III rinktinės kairio sparno būrys, kurio žvalgus sutiko prancūzų kulkosvaidžių ugnis. Žvalgų būrelį sudarė J. Jurgelevičius, L. Perednia, S. Prantkelevičius ir kt. Nepaisydami kulkosvaidžių ugnies, jie per greitai įėjo pirmyn, nes jų būrys buvo atsilikęs. Puolant miesto gatvėmis, Liudas Jablonskis, Julius J-čius ir S. Prantkelevičius buvo kulkosvaidininko padėjėjai. Kulkosvaidininkui žuvus, visi 3 turėjo su kulkosvaidžiu ir šovinių dėže per smarkią kulkosvaidžių ugnį pasitraukti į kitas gatves. Šie skautai šauliai buvo sumanūs ir narsūs kovotojai. Jie dalyvavo ir kituose veiksmuose.

1923 m. vasario 19 d. Klaipėdos krašto lietuvių atstovai nusprendė savo kraštą sujungti su Lietuvos valstybe. Visi sukilimo dalyviai buvo apdovanoti Klaipėdos krašto savanorių medaliais ir grįžo namo.

Veikla Amerikoje

1924 m. vasarą tėvai su nepilnamečiais Kostu ir Julium gavo bendrą Amerikos pasą ir sugrįžo į Elizabeth, N.J. Abu broliai turėjo dirbti metalo dirbtuvėse, kad užsidirbtų mokslui, ir lankė kolegijas. Julius 3 metus lankė medicinai ruošiančią kolegiją. Columbia universiteto medicinos profesoriai po asmeninių pokalbių su 400 kandidatų priėmė tik 100, Julius buvo vienas iš laimingųjų. Jis toliau dirbo dirbtuvėje, mokėsi ir 1926 m. įsteigė lietuvių studentų klubą, kurio sekretorium buvo 1926 - 1928.

1926 - 1928 metais jis rašė feljetonus Lietuvos spaudoje. Lietuvos valdžios oficioze *Lietuvoje* 1927 m. Nr. 142 ir 143 jis pirmas (ir, berods, vienintelis) aprašė boksininko Juozo Žukausko - Šarkio gyvenimą, bokso rungtynes ir iškėlė jo nuopelnus Lietuvai. Šarkio pasididžiavimas esant lietuviui paskatindavo daug kitų Amerikos sportininkų bei žymtųjų viešai pasisakyti apie savo lietuvišką kilmę. Julius savo rašiny pabrėžė, jog Amerikoje niekas neabjejoja, kad Šarkis tapo pasaulio bokso čempionu. Tas ir įvykio 1933 m.

Julius buvo Kosto 1927 m. įsteigto Lietuvos kariuomenės rėmėjų komiteto narys. Komitetas rengė vakarones, koncertus, paskaitas, kad iš pelno ir aukų nupirktų ir įteiktų pasižymėjusiems Lietuvos kariuomenės vadams (K. Ladigai, V. Grigaliūnui - Glovackiui, P. Plechavičiui) kardus su tautiniais motyvais. Dėl laiko ir lėšų stokos įgyta tik vienas aukso kardas, kurį 1927 m. liepos 3 d. Lietuvos Vyčių vadovybė įteikė gen. S. Žukauskui. Kardas buvo padėtas Karo muziejuje.

Grįžę Amerikon, Kostas ir Julius pataisė savo pavardę į Jurgėla.

1932 m. Julius baigė Columbia universitetą ir gavo medicinos daktaro laipsnį. Dirbdamas internu liginėje, apie 50 mylių nuo Niujorko, 2 metus važinėjo į un-tą, kur specializavosi moterų ligų ir kaulų gydyme. Nuo 1935 m. vertėsi privačia praktika.

Ligininės vyr. slaugė, nelietuvė, įžvelgė dr-o Juliaus kuklumą su moterimis ir puikią atėitį, ištekėjus už jo. Įsipiršo jam. Prieš vedybas ji reikalavo, kad jis "sutrumpintų" ar, tikriau, pakeistų savo pavardę į Gale. Taip ir įvyko. Vėliau jis dažnai pasirašydavo Jurgėla - Gale.

Karo aviacijoje

II pas. karui prasidėjus, 1942 m. birželio 24 d. dr. Julius įstojo į JAV karo aviaciją. Baigęs 4 savaitių kursų aviacijos chirurgams (Flight surgeons) ir skraidymo (piloto) 1 savaitės kursą, buvo paskirtas į generolo Doolittle vadovaujamą 12-ją oro pajėgą (Air Force), kuri iš Amerikos pirmoji nuskrido į Afriką. Julius kurį laiką dirbo karių liginėje Casablancaje. Šios ligininės v-kui žuvus, J. laikinai ėjo šios ligininės viršininko pareigas. 1943 m. pabaigoje gen. Doolittle buvo paskirtas vadovauti 15-jai oro pajėgai Italijoje, jis ir Julijų atkėlė į šią pajėgą.

1944 m. birželio 4 d. JAV kariuomenei išvadavus Romą, J. pirmą kartą nuo karo pradžios gavo šiltą valgį. Romoje J. aplankė pažįstamus buv. Lietuvos Skautams remti d-jos c. valdybos sekretorių ministerį Stasį Lazoraitį ir vyskupą Petrą Būčį, kurie mieliai pavaišino nepaprastą sveičią. Jiem buvo itin miela ir įdomu su juo pasikalbėti apie bendrą karinę padėtį ir ateities galimybes. Vyskupas Būčys prisiminė pokalbį su Julium, kai, būdamas Lietuvos un-to vicerektorium ir profesorium, priėmė jį į medicinos fakultetą. Patyręs, jog J. įkūrė Lietuvos jūros skautus, klausinėjo apie jų veiklą ir siekius. Šiuo atveju J. pranešė, jog gana daug jūros skautų įstojo į Lietuvos laivyną, 5 tapo prekybinio laivyno kapitonais ir 4 karo laivyno karininkais.

Apdovanotas keliais JAV karo medaliais, kapitonas Julius 1945 m. gruodžio mėn. buvo paleistas iš karo tarnybos, kurioje išbuvo 42 mėnesius.

Tolimesnė veikla

JJ prenumeravo *Pasaulio lietuvių* ir buvo *Skautų aid*o garbės prenumera-

torius. Dažnai nuvykdavau pas jį. Patikrinęs mano sveikatą, jis versdavo abiejų žurnalų lapus ir džiūgavo, kad svetimuose kraštuose yra lietuvių skautų-čių ir net jūros skautų-čių, lietuviai vilki tautiniais rūbais, ruošia demonstracijas su tautinėmis vėliavomis. Net sportininkai veikia.

Jis būdavo kviečiamas nuvykti į jubiliejinę liet. jūros skautų stovyklą ir labai trokšdavo ten nuvykti, bet žmona tada pranešdavo, jog ji nesveikuoja arba kitokias kliūtis sudarydavo. Dėl to jis pasiūsdavo tik sveikinius. Jūros Skautininkų "Grandis" pasveikindavo jį įvairiomis progomis. LJS 60 m. sukakties proga 1982 m. L. Knopfmileris man ir Juliiui atsiuntė menišką savo kūrinį iš jūros kriauklelių su LJS ženkluku, apvyniotu virvele. Julius gavo ir sidabrinį LJS medalį. Jis visa tai brangino.

Kartą, aplankęs savo sūnų kapitoną Amerikos ambasadoje Tailande, buvo nuskridęs į Australiją ir viešėjo pas skautininkus dr. A. Mauragi ir Barkų. Jie apgailestavo, kad negavo žinios apie atvykimą (ta žinia gauta po J. išvykimo); būtų sušaukę liet. skautus ir jūros skautus nepaprastam svečiui pagerbti.

Julius vykdavo pas savo ligonis kartais ir po vidurnaktį. Kartą ligonis šaukėsi jo pagalbos naktį, kai keliai buvo slidūs. Nuolaidžioje vietoje atidarydamas automobilio duris, jis paslydo, ir automobilis pervaziavo per jo koją. Pasėdėjo, paėmė vaistų skausmui nuraminti ir nuvažiavo pas ligonį. **Beturčių šeimas gydydavo nemokamai.** Už tokią labdarą gavo net kelis Popiežiaus palaiminimo liudijimus.

Julius buvo Lietuvių filatelistų djos narys ir turėjo, berods, pilną Lietuvos pašto ženklų rinkinį. Priklausė N. Y. šaulių Kudirkos kuopai. 1983 m. šios kuopos surengtame Klaipėdos krašto atdavimo minėjime pakviestas kalbėjo apie savo patyrimus tame žygyje.

1980 - 1986 m. Julius turėjo net 4 vidurių operacijas ir ilgai išbūdavo ligoninėje. Ten būdamas, gavo pa-

kvietimą atvykti į jubiliejinę jūros skautų stovyklą. Nusilpęs padiktavo slaugei sveikinimą ir prašė jį pasiūsti. Dėl to sveikinimo anglų kalba teko girdėti nepelnytų priekaištų ir paskalų, kad jis yra atsiskyres nuo lietuvių ir susidėjęs su lenkais, prieš kuriuos jis net su ginklu kovojo!

Julius net į Ameriką atsivežė savo vilniškės sk. skilties knygele, kurią išsaugojo įvairiose aplinkybėse, eidamas per lenkų frontą ir neturėdamas Kaune nei lagamino, nei kambario. Pakviestas dail. P. Puzinas viešėjo savaitę pas Julijų ir nutapė jo žmonos portretą. Julius buvo apdovanotas Lietuvos Nepriklausomybės medaliu, Klaipėdos savanorio medaliu, skautų Lelijos g. ženklų ir keliais JAV karo medaliais.

Po antro širdies priepuolio Julius staiga mirė 1986 m. liepos 4 d.

Šermentinė buvo pilna žmonių. Savo narį velionį pagerbė po 12 vyrų iš American Legion, Veterans of Foreign Wars su šautuvais ir Kolumbo vyčiai su kardais. Visi uniformuoti. Buvo atvykę LB Niujorko apygardos p-kas A. Vakselis (Lietuvos artilerijos leitenantas) ir inž. K. Miklas — šaulių kuopos vadas. Velionis buvo šios kuopos narys. **Bet našlė neleido jokių atsisveikinimo kalbų ar fotografuoti velionį karste.**

Lietuvių Skautų s-gos vyr. dvasios vadas kun. J. Pakalniškis karštą dieną laikė pamaldas Lindenhursto bažnyčioje, lydėjo karstą į Šv. Karolio kapines ir, sukalbėjęs maldą, ant karsto užbėrė mano ir Pr. Pakalniškio gautų žemių iš Vilniaus Gedimino kalno ir dr. J. Basanavičiaus kapo. Kitataučiai gydytojai ir kt. klausinėjo: kas tai yra, ką tai reiškia? Paaiškinau, jog velionis Lietuvos sostinėje Vilniuje mokėsi ir ten kaip partizanas kovojo prieš lenkus.

Našlė greit pardavė Juliaus brangenybę — Lietuvos pašto ženklų rinkinį už 18,000 dol., namą ir skubiai išvyko į Texas.

Amerikoje gimęs dr. Julius Jurgėla šviečia lietuviško patriotizmo pa-

vyzdžiu ir kartu atskleidžia mišrių vedybų blogį.

Lietuvių Enciklopedija, X tomas, psl. 126 įamžino jo nuopelnus lietuvių tautai.

Petras Jurgėla

A. A.

ŠAULĖ GRASILDA MITKIENĖ

1989 m. gegužė mėn. 23 d. mirė veikli lietuvė, šaulė Grasilda Vileišytė-Mitkienė, gimusi 1908 m. rugsėjo mėn. 7 d., Balčiūniškio vienk., Pumpėnų vls., Panevėžio aps. 1933 m. apsivedė su Amerikos lietuviu Juozu Mitka, kuris tada jau antrą kartą lankėsi nepriklausomoje Lietuvoje. Tais pačiais metais Grasilda atvyko pas savo vyrą Juozą į South Milwaukee, WI, kur išgyveno iki mirties. Abu išaugino sūnų Algį ir dukterį Aldoną. Vyras Juozas mirė 1965 m. Grace, kaip ji save vadino, buvo daugelio organizacijų narė. Ji priklausė Racine Altos skyriaus valdybai, Racine Lietuvių Moterų klubui, TMD, SLA, Sandaros ir DLK Kęstučio šaulių kuopai. Lankė visų organizacijų parengimus bei susirinkimus, rėmė visokeriopą lietuvišką veiklą dvasiniai ir finansiniai. Buvo sumani lietuviškų rankdarbių ir ornamentų gamintoja. Jos rankdarbiai įvairiomis progomis puošė lietuviškas meno parodėles, Kalėdų eglutes, ypač gražūs jos padaryti šiaudiniai ornamentai.

Šeimos, giminių ir draugų vardu atsisveikino Vyto F. Kapočius, kalbėjęs angliškai. Lietuviškos visuomenės ir organizacijų vardu atsisveikino š. Vikt. Kažemėkaitis.

Po gedulingų pamaldų sesė Grasilda palaidota šalia vyro Juozo Holy Sepulchre katalikų kapinėse, South Milwaukee, WI.

Ilsėkis ramybėje, brangi sesė Grasilda, svetingoje Amerikos žemėje!

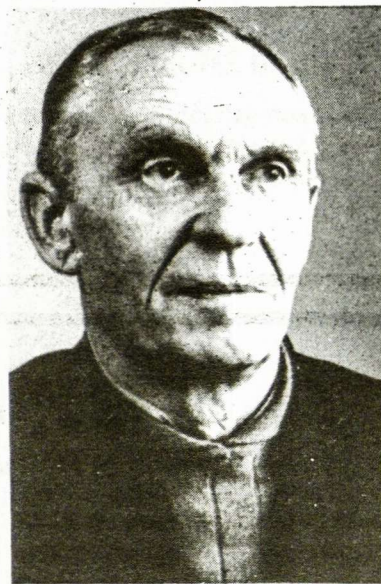
Jurgis Milas

A.A. PETRAS PALTAROKAS

Prieš metus, 1988 m. rugpjūčio 25 d. okupuotoje Lietuvoje staiga mirė Lietuvos kariuomenės karininkas, politinis kalinys Petras Paltarokas, išgyvenęs 80 metų.

Petras už pasipriešinimą Lietuvos okupacijai 1947 m. buvo suimtas ir nuteistas 25 m. laisvės atėmimu ir bausmę pilnai atliko. Buvo kalinamas pačiuose žiauriausiuose Norilsko, Vorkutos, Mordovijos ir kituose lageriuose. Čekistai jo labai nemėgo už jo tiesumą, ką čekistai yra padarę su mūsų Lietuva ir tautiečiais. Petras buvo politinių kalinių žinomas ir gerbiamas kaip taurus lietuvis ir mylintis savo kraštą. Už tai okupantų-čekistų visą laiką buvo persekiojamas ir vežiamas iš vieno lagerio į kitą, kad kuo mažiau suartėtų su lagerio tautiais vyrais.

1972 m. Petras buvo paleistas, atlikus visų 25-erių metų bausmę, iš Mordavijos 385/19 lagerio. Lietuvoje gyventi jam neleido. Pasą gavo Prūsijoje, Kaliningrado krašte. Čia jam pa-

vyko prisiregistruoti, tačiau greit čekistai jį pakvietė ir pasiūlė: jei padėsi mums, pasiliksi užregistruotas, jei ne — būsi išregistruotas. Petras pasiūlymą atmetė. Greitai buvo išregist-

ruotas ir išvarytas iš Kaliningrado krašto.

Tada jis nelegaliai grįžo į Kauną. Tautiečių buvo priimtas į darbą, nors čekistai ir čia nesiliovė jį persekioje. Iš darbo buvo išvarinėjamas. Bet tautiečiai vis stengėsi pagelbėti, grąžindavo darban kaip gerą bei nepakeičiamą specialistą — elektriką. Taip Petras ir išgyveno stumdomas iki mirties.

Mirė jis staigiai. Laidodamas savo brolių, irgi grįžusių iš Sibiro tremties, ir besakydamas prie brolio kapo atsišveikinimo žodį, Petras mirė savo draugų ir tremtinės Elenos glėbyje, kuri juo rūpinosi iki pat paskutiniųjų dienų.

Povilas Pečiulaitis

Red. prierasas. Iš *“Lietuvos karininkų metraštis 1939 m.”* sužinome, kad **Petras Paltarokas gimė 1908.07.10. Leitenantu buvo pakeltas 1935.12.01. Tarnavo 3 artilerijos pulke. Buvo apdovanotas DLK Gedimino 5-ojo laipsnio ordinu.**

A. A. PETRĄ SAKĄ PRISIMINUS
(1913 - 1985)

Šiomis dienomis, sukako lygiai keturi metai, kaip velionis Petras Sakas atsiskyrė su šiuo pasauliu.

Laikas ir gyvenimo dulkės greit užneša mirusiųjų gyvenimo pėdsakus, bet kilnūs ir gražūs darbai ilgai pasilieka gyvųjų širdyse. Vienas iš tokių buvo velionis Petras Sakas. Jo kilnų atminimą ilgai minės vietos lietuviai, ypač Los Angeles ramovėnai, minės ne vien kaip taurų susipratusį lietuvių, pavyzdinę draugijos narį, bet ir kaip nuolatinį lietuviškų reikalų rėmėją. Jo graži ir talpi residencija labai dažnai buvo naudojama bendriems visuomenės reikalams, už ką velionis ne tik niekad jokio atlyginimo neėmė, bet visada prisidėdavo savo darbu ir ištekliais. Šias gražias bendravimo tradicijas velionies Petro atminimui sėkmingai tęsia likusi ve-

lionies žmona- našlė, ponia Rūta Sakienė.

Šalia velionies Petro buvusios rezidencijos, pašlaitėje, žolynų priedangoje, rymo kuklus medinis kryžius, kurį velionis, dar gyvas būdamas, pastatė savo dviejų brolių partizanų, žuvusių tėvynėje, prisiminimui. Jo žodžiais tariant, “Jokia auka tėvynėi nėra perdidelė, daug jų sudėjom ant tėvynės aukuro praeityje, nėra abejonės, kad rytojus irgi pareikalaus savo duoklės, nes mūsų tėvynė Lietuva tebėra priešų okupuota”.

Velionies Petro didžiausias noras buvo dar sugrįžti ir numirti savo laisvoje tėvynėje, savo gimtam Panevėžy, tačiau likimas lėmė kitaip: jo kaulus priglaudė svetinga Amerikos žemelė. Išsėkis Viešpaties ramybėje!

VI. Š-nas

**A. A.
HALINAI ŽMUIDZINIENEI**

mirus, jos vyrą, Nepriklausomos Lietuvos generalinį konsulą Kanadoje
dr. JONĄ ŽMUIDZINĄ ir sūnų dr. JONĄ su šeima bei jų artimuosius
nuoširdžiai užjaučia —

NIAGARA PUSIASALIO RAMOVĖNAI

**A. A.
Artilerijos ltn. JUOZUI ALONDERIUI**

š. m. birželio 24 d. mirus, jo žmonai VANDAI su artimaisiais
užuojautą reiškia

NIAGAROS PUSIASALIO RAMOVĖNAI

**A. A.
ramovėnui JUOZUI ŠARAPNICKUI**

š. m. birželio 28 d. mirus, jo broliui ALEKSUI su artimaisiais
užuojautą reiškia

NIAGAROS PUSIASALIO RAMOVĖNAI

Atkelta iš psl. 330

trečias transportas. Po pietų pranešė, kas įeina i ketvirtą transportą, į kurį ir aš esu priskirtas. Lieka dar apie 100 lietuvių: sergančių, nusilpusių ir invalidų, jie išvažiuos sanitariniu traukiniu. Vakare išsikraustėme į atleidimo bloką. Dar išsimainiau kelionei tabako. Cigarečių nebeduoda, sako, gausite Vokietijoje iš UNROS. Kovo 12 dieną išaušo gražus rytas, man laimingiausia diena. Gaunu paleidimo dokumentus ir 40,-RM gyvenimo pradžia. Po pietų leidžia nusiplėšti lopus nuo uniformų ir kas turi gali rengtis civiliai. Keletas matau vaikšto jau pusiau civiliai, o du net su skrybėlėmis. Laukiame rytojaus, laukiame vagonų, laukiame kelionės...

Kovo 13-toji. Nuo šios dienos nebetikiu, kad 13 yra nelaimingas skaičius, man — laimingoji diena! Prieš išvažiavimą 6 val. ryto paskutinė krata. Kratas daro belgų ir anglų sargybiniai, 8 val. jau vagonė, gauname maisto dviem dienoms, 20 cigarečių, deg-

tukų, rūkomo popieriaus. Visi linksmi. Mūsų transporte suskaitau 30 vagonų, dengtų prekių ir platformų, aš esu dengtame.

Kelionėje esame traktuojami kitaip nei atvažiuojant. Belgai ir olandai jau matyt žinojo, kad esame ne vokiečiai, o gal ir politiniai. Buvo jau kiek praregėję. Kada tik traukinys sustodavo, vietoj akmenų mesdavo vaisius, maistą, rūkalus. Teko su keleta ir pasikalbėti, dar žinoma, vokiškai. Po kelių parų atvažiavome į Westfaliją, Borghorst. Apsistojome buvusioje tekstilės fabrike, pusiau sugriautame, mašinos buvo išmontuotos. Salė didelė, lovos sukaltos plačios, gulėti 2-3 ir net keturiems. Atvažiavę maisto jau nebeturėjome ir pirmomis dienomis jo negavome, bet kentėti jau buvome įpratę. Štai tau ir laisvė. Badaujame. Tokia buvo pirmoji laisvo gyvenimo diena!

Pabaiga

ADMINISTRATORIAUS PRANEŠIMAS

KARIUI AUKOJO:

\$2000.00

PLK (dosniausias KARIO skaitytojas)

\$1000.00

B. Norkūnas, MI a.a. sav. kūr. Povi-
lui Norkūnui atminti

\$300.00

John Kancevičius, MA

\$219.00

LKVS RAMOVĖS Klevelando sk. sur-
rinktos aukos liepos 30 d. KARIUI
per sk. sekretorių Igną Stankų. (auko-
jo 15 dol. O. Jokubaitienė, po 10 dol.
S. Butrimas, V. Januškis, dr. S. Jan-
kauskas, A. Jonaitis, A. Spirikaitis,
K. Gaižutis, H. R. Tatariūnai, V.
Stuogis; po 5 dol. M. Aukštuolis, A.
Balasevičius, Ed. Ed. Blumentalis,
J. Balbatas, V. Brizgys, J. Citulis, J.
Damušis, F. Jura, B. Garliauskas, A.
B. Petrauskis, P. Petraitis, J. Šlape-
lis, Ig. Stankus. V. Skirpstas, J. Ska-
vičius, V. Vaičiūnas, J. Vaškas, P.
Kaunas. P. Milašius; po 3 dol. Vl.
Bačiulis, K. Gaižutis, J. Kalvaitis, J.
Kazėnas, M. Tijūnelis, po 2 dol. A.
Balas, P. Bielinis, J. Malskis, J. Na-
rušas, J. Gudėnas, J. Raškauskas ir M.
Velykienė.)

\$200.00

LŠST M. Jankaus šaulių kp. Brockto-
ne, MA; išd. A. Šeduikis

\$100.00

Stasė Išlinskienė, CT. A. a. plk. ltn.
Jono Išlinsko 10 m. mirties metinėse
jo šviesiam prisiminimui
Pr. A. Petraičiai, FL A. a. Juozo Kak-
lausko prisiminimui jo mirties me-
tinėse

\$50.00

H. Misliauskas, PA KARIO sukak-
tuvėms atžymėti

LKVS RAMOVĖS Philadelphia sk.
Pirm. J. Stelmokas

A. R. Misiūnai, NY A. a. inž. Juozo
Vaičjurgio atminimui

LŠST DLK Vytenio šaulių kp. Mel-
bourne; pirm. J. Kvietelaitis

\$33.00

P. Girnys, Anglija
E. Jurkėnienė, IL a.a. Juozui
Jurkėnui atminti
L. Jurkūnas, NY
Pov. Karosas, CT
N. J. Nasvytis, OH

25.00

LŠST Švyturio kp. Detroito

\$20.00

V. Paseckas, IL
M. Šimkus, IL

\$17.00

J. Lungys, IL

\$16.00

M. Dambrauskas, AZ
K. Šimkus, Australija

\$13.00

A. Aidukas, FL
J. M. Astrauskas, Ont.
K. Balzaras, IL
Kl. Čeputis, Ont.
J. Daniliauskas, CT
L. Lendraitis, MA
J. Makauskas, MD
P. Milašius, OH.

\$12.00

Pr. Karpas, Australija

\$10.00

K. Daunys
J. Gurevis, IL

\$9.00

Alg. Budreckas, IL
A. Pinkus, CA

\$8.00

V. Alantas, FL
J. Ališauskas, IL

Br. Aušrotas, FL
J. Andrushis, FĖ
M. Buda, IL
Z. Jakubonis, Ont.
M. Labanauskas, IL
J. Liutkenis, IL
J. Mačiukas, ONT.
A. Mažeika, CA
B. Paulionis, OH
J. Račius, AZ
P. Ruikis, IL
V. Ruzgys, ONT
Vl. Šimoliūnas, CA
Alf. Shukis, FL
Ig. Verbyla, OH

\$6.00

D. Mitkienė, CA
K. Truškūnas, CA

\$5.00

P. Gabrys, Que.
P. Kritavičius, ONT.
Ad. Maslauskas, CT
V. Mitkus, IL
St. Staravičius, IL
J. Stasaitis, MA
V. Žebertavičius, FL

\$3.00

K. Bankauskas, MI
B. Budreika, Vokietija
L. Dambrauskas, IN
P. Gauronskas, CA
A. Kairaitis, MI
J. Mikalonis, CA
V. Nastopka, MD
A. Paskonis, IL
Alf. Šarkauskas, MA
J. Šiugždinis, IL
L. Spokas, NY
L. Vilčinskas, Vokietija

Nuoširdus aciū!

Knygos KARALIAUS KARAI išleidimą stambesne auka jau parėmė: 150 dol. Hartfordo ramovėnų gegužinėje VIII. 23 Leokadijos ir Stasio Vilinskų sodyboje; po 100 dol. J. Liaukus, M. Šimkus; po 50 dol. J. Kernagis, A. Mironas, J. Klivečka, ir Č. Šadeika; po 25 dol. J. A. Babilius, K. Grigaitis, V. Juodišius, P. Pacenkis, K. Sapetka, ir K. Trečiokas; po 30 dol. A. Kenstavičius, A. Karaša ir St. Virpša; po 20 dol. Bl. Dankantas, Alg. Gustaitis, J. Makauskas ir K. Sviezikas. *(Knygos tekstas jau renkamas spaustuvėje)*

“KARIO” PLATINTOJAI

AUSTRALIJOJE

Albertas Žvirblis, 65 Walscott St.,
North Geelong, Vic. 3215

S. Pačėsa, 7/31 Valentine Street,
NSW, 2199

KANADOJE

TORONTO, ONT. —
V. A. Aušrotas, St. Prakapas.

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALST.

BROCKTON, MA —
A. Šeduikis, 990 N. Main St.

CHICAGO, IL —

“Gifts International”, “Parama”, “Patria” Gifts & Electr.

DETROIT, MI —

V. Čižauskas (Šv. Antano parapijos
Spaudos kioskas).

WATERBURY, CT —

“Spauda”

ANGLIJOJE

S. Kasparas, 32 Puteaux House, Roman Road, London E 2. ORF, England

V. VOKIETIJOJE

Juozas Nevulis, 6793 Bruchmuehlbach-
Miesau 2 Raiffeisenstr. 4.

Spausdina:

FRANCISCAN PRESS
341 Highland Blvd.
Brooklyn, N.Y. 11207